

БЛОК II. ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВИБОРОМ АСПІРАНТІВ

Індивідуальний супровід професійного зростання фахівця (тьюторство)

I. Пояснювальна записка

Програма освітнього курсу «Індивідуальний супровід професійного зростання фахівця (тьюторство)» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки фахівців ступеня доктор філософії спеціальності 015 Професійна освіта.

Предметом освітнього курсу є тьюторська технологія індивідуального супроводу професійного розвитку особистості.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія освіти, історія, географія, етнографія, соціологія, педагогіка, історія педагогіки, історія освітньо-виховних систем вищої школи, педагогіка вищої школи, психологія вищої школи, методика викладання та проектування освітнього процесу у вищій школі, методологія і методи науково-педагогічного дослідження, зарубіжні освітні системи, освітня політика, андрагогіка, герогогіка.

Мета та завдання курсу:

Метою викладання курсу є підготовка аспірантів до впровадження універсальної тьюторської технології на основі обґрунтування концепції і технології тьюторингу як основи індивідуального супроводу професійного зростання особистості.

Основні завдання курсу «Індивідуальний супровід професійного зростання фахівця (тьюторство)»:

- з'ясування специфіки тьюторства як універсальної європейської освітньої технології;
- обґрунтування науково-теоретичних та технологічних засад тьюторства в контексті інтернаціоналізації освіти;
- визначення структурних компонентів тьюторської технології;
- знання основних видів тьюторіалів, тьюторських завдань і програм, особливостей їх реалізації;
- засвоєння механізмів тьюторської взаємодії;
- опанування методики індивідуального освітнього супроводу у вищій школі та в системі неперервної освіти;
- формування тьюторської компетентності.

Основні результати навчання і компетентності згідно з результатами освітньо-професійної програми:

№ п/п	Результати навчання	Компетентності
1	Знати сутність освітніх технологій, особливості тьюторства як універсальної	Загально-професійні: методологічна,

	освітньої технології. Вміти визначати методологічні засади розвитку тьюторської технології.	інформаційна, психолого-педагогічна.
2	Знати науково-методичні та технологічні засади тьюторства в контексті інтернаціоналізації освіти; принципи упровадження тьюторської технології у практику закладів вищої освіти; структурні компоненти тьюторської технології. Вміти застосовувати методичний інструментарій тьюторської діяльності;	Професійно-посадові: предметна, організаційно-правова.
3	Знати основні види і типи тьюторських завдань та програм, методіку організації індивідуальної самостійної роботи у ЗВО. Вміти розробляти і впроваджувати індивідуальні тьюторські програми; організувати самостійну роботу у ЗВО; застосовувати бально-словесне оцінювання виконання тьюторських завдань, оптимізувати і забезпечувати результативність тьюторської діяльності.	Загально-професійні: комунікативна, управлінська, консультативна. Професійно-посадові: проективно- конструктивна, контрольно- оцінювальна.
4	Знати механізми тьюторської взаємодії. Вміти формувати суб'єкт-суб'єктні партнерські відносини як умову конструювання тьюторської освітньої технології	Загально-професійні: комунікативна, психолого-педагогічна. Професійно-посадові: проективно- конструктивна, прогностична.

II. Примірний тематичний план

№ з/п	Назви модулів та тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (вечірня форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семинар)	Лаборатор	СРС
	Модуль I. Науково-теоретичні засади тьюторства	10	4	6		20	10	4	6		20
1.1	Обґрунтування поняття, концепції та	4	2	2		6	4	2	2		6

	історичний розвиток тьюторингу									
1.2	Теоретичні підходи до проблеми тьюторства	2		2		7	2		2	7
1.3	Перспективні напрями розвитку тьюторської системи	4	2	2		7	4	2	2	7
	Модуль II. Технологічні основи тьюторства	12	6	6		25	12	6	6	25
2.1	Науково-методичні засади тьюторства в контексті інтернаціоналізації освіти	2	2			5	2	2		5
2.2	Структурні компоненти тьюторської технології.	4	2	2		5	4	2	2	5
2.3	Суб'єкт-суб'єктні партнерські відносини – умова конструювання тьюторської технології.	2		2		10	2		2	10
2.4	Бально-словесне оцінювання виконання тьюторських завдань.	4	2	2		5	4	2	2	5
	Модуль III. Методичний інструментарій тьюторської діяльності.	18	10	8		35	18	10	8	35
3.1.	Основні види і типи тьюторських програм і завдань	8	4	4		10	8	4	4	10
3.2.	Методичне забезпечення функцій тьютора	2	2			10	2	2		10
3.3.	Методика організації індивідуальної науково-дослідної	4	2	2		10	4	2	2	10

	роботи										
3.4.	Механізми взаємодії «науковий керівник-тьюторант»	4	2	2		5	4	2	2		5
	Разом:	40	20	20		80	40	20	20		80

На вивчення освітнього курсу відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

III. Зміст освітнього курсу за модулями і темами

Модуль 1. Науково-теоретичні засади тьюторства

Тема 1.1. Обґрунтування поняття, концепції та історичний розвиток тьюторингу

Обґрунтування поняття і концепції тьюторства. Індивідуалізація освіти, її особистісна спрямованість. Тьюторство - міжнародна форма організації освітньої діяльності, технологія інтернаціоналізації засобів формування особистості фахівця. Складник кредитно-модульної системи навчання у вищій школі. Індивідуально-соціалізуючий характер тьюторства.

Наукові підходи до визначення поняття «тьюторство», «тьюторинг». Система індивідуального освітнього супроводу професійної підготовки фахівця.

Засіб індивідуалізації освіти, створення умов для входження суб'єкта в процес навчання (управління власною освітньою траєкторією). Супровід процесу освоєння майбутньої професійної діяльності. Індивідуальна освітня програма, індивідуальна освітня траєкторія. Форма неформального передавання знань, формування умінь, компетентностей.

Професіональна суб'єктність особистості. Самоздійснення в професії завдяки власному ресурсу. Теоретичні підходи до проблеми тьюторства: 1) компенсаторний; 2) пов'язаний із «дегуманізацією освіти», 3) об'єднання загальних та індивідуальних форм і видів викладацької діяльності.

Тьюторство в організації індивідуальної науково-дослідної роботи. Суб'єкт-суб'єктні, морально-естетичні взаємини співробітництва і співтворчості у ЗВО. Основні функції тьюторства: 1) організаційне керівництво навчально-пізнавальною діяльністю особистості; 2) визначення її можливостей та інтересів; 3) обґрунтування рейтингу в навчанні; 4) надання допомоги в організації навчально-методичного супроводу з певного освітнього курсу; 5) особистісне становлення, формування способу життя, визначення перспектив; 6) забезпечення обміну додатковою інформацією в освітньому процесі.

Тема 1.2. Теоретичні підходи до проблеми тьюторства

Історичний аналіз еволюції тьюторства у досвіді вищої школи Західної Європи. Тьюторство як наставництво в англійських університетах (Оксфорд, Кембридж) XVI ст. Складник університетської системи освіти, форма неформального передавання знань і цілеспрямованого формування

особистості майбутнього фахівця. Обов'язки тьютора. Історична практика британських "публік скулз" (public schools).

Упровадження тьюторської технології у практику українських закладів вищої освіти. Науково-методичний супровід професійної підготовки фахівця. Домінування індивідуально-гуманістичної парадигми виховання, єдності особистісного і соціально-професійного факторів, творчого переосмислення власного досвіду. Педагогічні системи стимулювання особистісно орієнтованої взаємодії, саморозвитку особистості, забезпечення безперервного творчого взаємозростання учасників освітнього процесу. Організація педагогічно доцільної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на рівні співробітництва і співтворчості, формування професійної компетентності особистості.

Науково-методичний супровід професійно-педагогічної підготовки. Цілеспрямована, впорядкована і керована система ідей і принципів, планів і програм, підручників і посібників, технологій та інших методичних матеріалів, а також організаційно-педагогічних умов і засобів, об'єднаних єдиною концепцією і спрямованих на індивідуально-творчий розвиток особистості на культурологічних засадах.

Принцип індивідуального педагогічного супроводу професійного зростання майбутнього фахівця. Тьюторські заняття як форма індивідуально-групової (мікрогрупи) роботи. Групова самоперевірка з наступним консультуванням (корекцією) тьютором. Варіативні моделі тьюторських занять (системні завдання для самостійної роботи, тематика наукових рефератів, есе, доповідей, тестові модулі, комплексні контрольні роботи, авторські інструктивні матеріали і методичні рекомендації, графіки поетапного проведення тьюторських занять). Рівні самостійної діяльності: репродуктивний (тренувальний), реконструктивний і творчий (пошуковий). Мотивованість, постановка пізнавальних завдань, алгоритм, підбір методів, обсягу роботи, встановлення термінів, видів консультативної допомоги (настановні, тематичні, проблемні консультації), критеріїв оцінки, видів і форм контролю, визначення форм звітності.

Тема 1.3. Перспективи розвитку тьюторської системи

Перспективні напрями розвитку тьюторства: удосконалення комплексу навчальних, навчально-методичних посібників, освітньо-наукових комплексів для виконання самостійної роботи, розроблення системи інтегрованих міжпредметних і міжкафедральних завдань, рейтинговий контроль, розвиток колегіальних відносин тьютора і тьюторантів, розроблення завдань, які передбачають нестандартні рішення, заміна більшої частини сталих форм практичних і лабораторних занять тьюторськими як індивідуалізація освітньо-наукового процесу у вищій школі.

Модуль 2. Технологічні основи тьюторства

Тема 2.1. Науково-методичні засади тьюторства в контексті інтернаціоналізації освіти

Міжнародні форми організації освітньої діяльності, інтернаціоналізація засобів формування особистості фахівця. Технологія тьюторства і діяльність тьютора - універсальна міжнародна форма організації освітньої діяльності. Структурні компоненти тьюторської технології.

Тьюторська технологія у сприянні гуманізації освітньо-наукового процесу, самовихованню тьюторанта і самовдосконаленню тьютора. Технологія тьюторства як складник кредитно-модульної системи освіти у закладах вищої освіти. Індивідуально-соціалізуючий характер тьюторства. Наукові положення концепції тьюторської технології (трансформаційні процеси, педагогічно доцільні, партнерські суб'єкт-суб'єктні, морально-естетичні відносини, оптимістична бально-словесна оцінка).

Педагогічний супровід індивідуальної освітньо-наукової роботи. Рівні виконання тьюторських завдань (репродуктивний, пошуковий, творчо-дослідницький). Суб'єкт-суб'єктний діалог тьютора і тьюторанта. Індивідуальна взаємодія і співпраця. Розвиток самостійної індивідуальної роботи, самовиховання тьюторанта і самовдосконалення тьютора. Самоосвіта, особистісне й професійне самовдосконалення, співконтроль і самоконтроль. Індивідуальні (тьюторські) завдання. Педагогічна допомога і оцінювання самостійних відповідей тьюторантів.

Тьюторство як форма індивідуальної роботи, спрямована на розвиток мотивації й інтересу до професії, активізації самостійного формування особистості майбутнього фахівця, підвищення якості знань і в результаті – збільшення балів і піднесення рейтингу тьюторанта. Особистісний підхід щодо педагогічного супроводу самостійної роботи. Формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії на рівні співробітництва і співтворчості.

Трансформація зовнішньої оцінки у внутрішню критичну самооцінку. Неперервний самоосвітній і самовиховний процес. Стимулювання освітніх досягнень та кінцевого результату навчання. Формування прагнення поетапних успіхів у оволодінні професією. Система поетапних педагогічних заохочень. Гуманна педагогічна культура тьютора і тьюторанта.

Реалізація принципів суб'єктності, індивідуального підходу, елективності, креативності, особистісно орієнтованої педагогічної діяльності. Спрямування оцінки тьюторського завдання на подальшу самоосвіту і професійний саморозвиток особистості.

Тьюторство як конкретно-практична технологія, зорієнтована на підвищення й вирівнювання результативності навчання майбутніх фахівців за кредитно-модульної системи організації освітньо-наукового процесу. Визначення інтересів, труднощів, запитів особистості, надання інформаційної підтримки в підборі відповідної літератури, консультативна допомога у виконанні всіх видів індивідуальної самостійної роботи, створення умов для рефлексивної оцінки процесу і результатів самостійної освітньої діяльності.

Моделювання тьюторського заняття, консультування, актуалізація опорних знань.

Послідовність викладення матеріалу відповідно до логіки освітніх курсів спеціальності 015 Професійна освіта. Застосування тьюторських освітніх програм, індивідуальних і групових тьюторіалів.

Тема 2.2. Структурні компоненти тьюторської технології.

Поєднання у діяльності тьютора навчання, науково-професійної підготовки і формування способу життя майбутнього фахівця. Структура тьюторської технології (соціально-особистісний освітній складник, особистісно-соціальний складник з акцентом на індивідуальному, моральний складник).

Тема 2.3. Партнерські суб'єкт-суб'єктні відносини тьютор-тьюторант – умова конструювання тьюторської технології навчання.

Суб'єкт-суб'єктна особистісно-гуманістична парадигма виховання як об'єктивне явище суспільного розвитку, складова сучасного культурологічного процесу, його критерій. Міжособистісна взаємодія в педагогічному процесі. Партнерські суб'єкт-суб'єктні відносини – умова конструювання тьюторської освітньої технології. Забезпечення перцептивного, когнітивного й емоційного відображення тьютором та тьюторантом один одного. Усвідомлення неспівпадань «Я-реального» і «Я-ідеального». Об'єктивна самооцінка і саморозвиток. Відповідальність тьютора за успіхи тьюторантів, їхні особистісні цінності.

Особистісно-смилова й особистісно-соціальна система формування фахівців. Гуманні суб'єкт-суб'єктні відносини - прогресивна світова тенденція. Модифікація відносин як визначальної педагогічної категорії, першооснови і головної умови повноцінного формування особистості. Формування педагогічно доцільних відносин під керівництвом тьютора, їх спрямованість на досягнення мети освіти.

Гуманізм тьютора. Робота педагога над удосконаленням власних педагогічних компетентностей. Гуманізація педагогічно доцільної суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Вибір і використання активних та інтерактивних методів і форм стимулювання самодіяльності і творчості, забезпечення регулювання процесу взаємодії засобами пізнання і самопізнання, організації та самоорганізації, контролю і самоконтролю. Гуманізм у контексті тьюторства - елемент нового педагогічного мислення, що характеризується зміною поглядів на особистість і педагогічний процес. Тьюторант - суб'єкт взаємодії, на формування творчої індивідуальності якого вона спрямована. Рівні взаємодії (співпідпорядкування, співробітництво, співтворчість). Професійна, ділова і особистісна увага до майбутнього фахівця. Цілеспрямований розвиток відносин від співпідпорядкування до співробітництва і співтворчості. Суб'єкт-суб'єктні відносини - сутність, умова і форма сучасного особистісно-соціального розвитку, його результат і критерій.

Внутрішній і зовнішній конструкти відносин як педагогічної категорії. Спілкування і діяльність. Визнання самотності й самоцінності кожної особистості. Формування фахівця як особистісно-соціальний процес.

Тема 2.4. Бально-словесне оцінювання виконання тьюторських завдань

Бально-словесне оцінювання виконання тьюторських завдань. Трансформація зовнішньої оцінки у внутрішню критичну самооцінку.

Стимулювання кінцевого результату навчання. Формування інтересу, прагнення успіхів у оволодінні професією. Система стимулювання освітніх досягнень. Постійна об'єктивна оцінка частини або повністю виконаного завдання. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія на лекції, семінарських, практичних заняттях, у позааудиторний час. Гуманна педагогічна культура взаємодії. Реалізація принципів суб'єктності, індивідуального підходу, елективності, креативності, здійснення особистісно орієнтованої педагогічної діяльності.

Спрямування бальної оцінки тьюторського завдання на подальшу самоосвіту і професійний саморозвиток фахівця. Процес оцінювання виконаного тьюторського завдання: професійна спрямованість знань; наявність теоретичних знань, умінь ними оперувати; володіння професійно-педагогічними вміннями і навичками; самостійність їх формування і мобільність у використанні; оптимізм у роботі, любов до професії; уміння аналізувати педагогічні ситуації; наявність критичного мислення, об'єктивної самооцінки; прагнення до постійного оновлення і поповнення знань. Поєднання бальної і словесної оцінки (письмової чи усної) як основа особистісно орієнтованого навчання, акцентація уваги на перспективних можливостях тьюторанта як суб'єкта неперервної освіти й самоосвітньої діяльності, корегування власного рівня навчальних зусиль, ставлення до предмета, формування під керівництвом тьютора індивідуального стилю мислення й діяльності, прискорення особистісного і професійного саморозвитку, надання партнерській освітній взаємодії успішного, педагогічно доцільного, суб'єкт-суб'єктного характеру.

Тьютор як посередник між пропозицією ринку і запитом того, хто навчається. Організація і зміст індивідуальної самостійної роботи, її форми і методи. Забезпечення в ході індивідуальної самостійної роботи освіти і формування способу життя фахівця.

Модуль 3. Методичний інструментарій тьюторської діяльності

Тема 3.1. Основні види і типи тьюторіалів, тьюторських програм і завдань

Види і типи тьюторських завдань: 1) аналіз освітньо-наукового процесу закладу вищої освіти; педагогічних явищ, процесів і фактів; педагогічних ситуацій; психічних процесів; методів педагогічного дослідження; визначення

можливостей, інтересів і нахилів студентів за їхніми почуттями, діяльністю та висловлюваннями;

2) написання педагогічних творів-есе, рефератів; систематизація знань і підготовка письмових відповідей на запитання; тлумачення педагогічних узагальнень; складання планів повідомлень, статей, фрагментів відомих педагогічних праць; написання тез, анотацій, рецензій;

3) підбір і використання довідкової літератури; ознайомлення з Інтернет-ресурсами і послугами; вивчення наперед окремих питань за додатковою літературою;

4) виконання проектних завдань; розроблення таблиць і схем педагогічних явищ і процесів; обґрунтування науково-практичних моделей і проектів діяльності; складання підсумкових схем, таблиць, діаграм з окремого модуля;

5) застосування елементів професійного тренінгу; проведення ділових ігор, диспутів, конкурсів, використання дебатних, діалогових та полілогових методик на розвиток критичного мислення, кейс-технологій, відкритих суб'єкт-суб'єктних квазіпрофесійних технологій; проведення навчальних тренінгів, практикумів; моделювання ситуацій; вербальне ілюстрування педагогічних категорій, явищ і процесів; застосування методик індивідуального та групового інтелектуального штурму; проведення педагогічних експериментів, вивчення передового досвіду та педагогічних технологій, уживаних в освітньому процесі вищої школи; організація педагогічних читань, конференцій, круглих столів;

6) виявлення, встановлення зв'язків і залежностей педагогічних категорій, компонентів освітньо-наукового процесу; створення науково-педагогічного глосарію (роз'яснення понять і термінів за певною темою чи модулем);

7) складання програм власного особистісного самовдосконалення і професійного самотворення; розроблення методичного портфоліо майбутнього викладача; проектування особистісних перспектив, визначення шляхів їх реалізації; підготовка запитань до тьютора; використання у виробничо-педагогічній практиці методичних рекомендацій тьютора.

Тема 3.2. Методичне забезпечення функцій тьютора

Методичне забезпечення функцій тьютора. Компенсаторний підхід у тьюторингу. Індивідуальна професійно-наукова діяльність. Складання графіків консультування і контролю. Проблема офіційного навчального розкладу факультетів та тьюторських індивідуальних занять. Організація тьюторських занять в аудиторний і позааудиторний час.

Конструювання і хід тьюторського заняття (постановка проблеми, коментування авторського допоміжного матеріалу, формулювання завдань і запитань, рекомендованих тьюторантам до вибору). Індивідуальне консультування. Сприйняття тьютором тьюторанта як рівноправного партнера взаємодії. Суб'єкт-суб'єктна навчальна співбесіда двох рівноправних партнерів

- тьютора і тьюторанта. Сприяння розвитку самостійної індивідуальної роботи, самовихованню тьюторанта і самовдосконаленню викладача-тьютора. Педагогічний супровід індивідуальної роботи. Упровадження тьютором освітньої інноватики. Бально-словесне оцінювання, оцінка і самооцінка професійних досягнень тьюторантів.

Тема 3.3. Методика організації індивідуальної освітньої діяльності тьюторанта

Тьюторство як реалізація потенціалу індивідуалізації, свідомого ставлення до власного життя, свого майбутнього, професійної й індивідуальної перспективи. «Навчити кожного використовувати себе в зв'язку із власною метою і образом майбутнього, бачити свою особистість як потенціал і ресурс» - головне завдання тьюторства. Цілеспрямоване суб'єктне ставлення до власного руху до успіху.

Критерії ефективності індивідуальної самостійної роботи. Гуманно спрямована оцінка в балах. Об'єктивна оцінка діяльності тьютора. Спостереження, співбесіда, опитування усне і письмове, діагностичне тестування, професійна інтуїція тьютора за умови його суб'єкт-суб'єктної взаємодії з тьюторантом. Диференціація знань, їх контекстність. Формування освітніх перспектив.

Тема 3.4. Механізми взаємодії «тьютор-тьюторант»

Завдання за вибором. Індивідуальні й мікрогрупові методичні рекомендації і консультації тьютора з питань вивчення передового досвіду й новаторських технологій, організації експериментальної роботи, використання методичних порад у процесі педагогічної практики, проєктної діяльності тощо.

Репродуктивний, пошуковий, дослідницький рівні виконання роботи. Суб'єкт-суб'єктна співбесіда. Залежність кількості балів від бально-словесної оцінки і самооцінки у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Тести для самоконтролю і контролю знань. Діагностичні тести для визначення напрямку і результативності самостійної роботи.

Організація тьютором діяльності «в ресурсно-цільовому полі, де суб'єкту навчання необхідно визначити галузь і межі своїх можливостей». Тьюторська допомога у виявленні процесу діяльності й розуміння тьюторантом результатів свого «руху» до мети. Передбачувані дії тьюторанта у тьюторській взаємодії: удосконалення здібностей до навчання і особистісного самотворення; аналіз власних досягнень; формування здатності визначати ближню, середню і дальню перспективи, планувати діяльність для їх досягнення; виконання особистісних планів і проєктів за тьюторської підтримки. Побудова руху тьюторанта до успіху як завдання тьютора. Стимулювання тьютором вибору тьюторантом видів і форм роботи у виконанні індивідуальних завдань, прагнення змінювати засоби залежно від педагогічної ситуації, допомога у розумінні корисності виконаної роботи для

освоєння майбутньої професії. Результати взаємодії тьютора і тьюторанта (портфоліо, індивідуальні плани і програми, дослідження і проекти тьюторантів).

Методика організації індивідуальної самостійної роботи. Спрямування самостійної роботи на формування самостійності тьюторанта, здатності приймати конструктивні рішення, брати на себе відповідальність, знаходити професійно доцільний вихід із педагогічних ситуацій.

Загальні підходи до організації самостійної роботи на основі тьюторської технології. Зростання значення і обсягів самостійної роботи; розширення творчої складової у самостійній роботі; репродуктивний, творчий і дослідницький рівні виконання самостійної роботи; тьюторський супровід руху тьюторанта у виконанні самостійних завдань і запитань; допомога в подоланні індивідуальних труднощів; організація комп'ютерної підтримки самостійної роботи; допомога в розробленні індивідуального проєкту, індивідуальної програми самоосвіти.

Функції тьютора (переконавання в необхідності самоосвіти і самовиховання (бесіди, співбесіди, диспути); критичний аналіз професійних досягнень; складання плану професійного самовдосконалення; досягнення усвідомлення необхідності індивідуальної самостійної роботи; допомога у професійному самодіагностуванні, виявленні труднощів і слабких знань; виборі об'єкта вивчення; постановці тьюторантом мети і завдань діяльності; корекція самостійної роботи; мотивування, регулювання певного виду діяльності; виховання вимогливості до себе; співробітництво тьютор-тьюторант, консультування і взаємоконсультування; постановка довгострокових і найближчих завдань; самоменеджмент самостійної роботи; формування вміння тьюторантом самостійно оцінювати виконану роботу.

Критерії ефективності індивідуальної самостійної роботи тьюторантів. Самостійна робота як одна з форм освітнього процесу, основний засіб оволодіння навчальним матеріалом. Поетапний характер самостійної роботи, її залежність від вольових зусиль, інтересу, можливостей, самоактивності особистості. Сутнісні характеристики самостійної роботи: динамічність, суперечність, залежність від прагнення професійного самовиховання; багатофакторність стихійних і організованих умов та впливів, індивідуальність завдань; координування їх тьютором; що передбачає спеціально організовану суб'єкт-суб'єктну взаємодію тьютора і тьюторанта (самопереконавання, самонагадування, самопереключення, самозаохочення, самонавіювання, самопокарання, самооцінка).

Якість тьюторської організації та керівництва самостійною роботою. Урахування потреб, інтересів, мотивів тьюторантів. Своєчасність перевірки і контролю (поточного і рубіжного). Критерії ефективності самостійної роботи (через визначення тьютором): піднесення якості професійних знань, позитивні зміни, які відбуваються у формуванні особистості фахівця, в навчальній, науковій і розвивальній сферах (можливі на високому, середньому і низькому рівнях). Самостійність, активне прагнення до самоосвіти; розвиток творчого

потенціалу, реалізація професійних умінь і компетентностей; зростання пізнавального інтересу до навчання; чіткість ціннісних орієнтирів; життєва і професійна активність особистості майбутнього фахівця; креативність і самостійність; елективність і відповідальність; розвиток пам'яті, уваги, мислення тощо; виховання в себе бажаних якостей, рис, форм поведінки; формування системи гуманних ставлень до людей і світу.

IV. Зразки тьюторіалів

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 1

1. Обґрунтування поняття «тьюторство».
2. Навігаційні функції тьютора у відкритому освітньому просторі.
3. Розроблення програми самостійної роботи студентів (напрямок «Механізми партнерської тьюторської взаємодії»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 2

1. Обґрунтування концепції тьюторської діяльності.
2. Методичне забезпечення функцій тьютора.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напрямок «Роль тьютора у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії майбутнього фахівця»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 3

1. Тьюторська технологія у світовому досвіді університету.
2. Види і типи тьюторіалів.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напрямок «Суб'єкт-суб'єктні відносини тьютора і тьюторанта у реалізації індивідуальної освітньо-професійної програми»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 4

1. Значення тьюторської технології як індивідуального супроводу у професійному формуванні майбутнього фахівця.
2. Тьюторство в контексті інтернаціоналізації освіти.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напрямок «Структурні компоненти тьюторської технології»).

4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 5

1. Суб'єкт-суб'єктні відносини у тьюторській технології.
2. Тьютор-модератор як педагогічна позиція.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напряма «Сутність тьюторської технології як індивідуального супроводу у вищій професійній освіті»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 6

1. Індивідуальна освітня траєкторія особистості.
2. Формування освітніх маршрутів у тьюторській технології.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напряма «Тьюторство як засіб інтернаціоналізації професійної освіти»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 7

1. Поняття і структура тьюторіалу.
2. Фасилітативна функція тьюторства.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напряма «Тьюторинг у контексті концепції освіти впродовж життя»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 8

1. Індивідуальна освітня програма як складова тьюторської технології.
2. Обґрунтування поняття «тьюторський супровід в освіті».
3. Розроблення програми самостійної роботи (напряма «Феномен тьюторства в традиції світового університету»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 9

1. Особливості індивідуально-консультативного тьюторіалу.
2. Тьюторство – новий професійно-педагогічний напряма.

3. Розроблення програми самостійної роботи (напряв «Тьюторат у формуванні відкритого освітньо-наукового середовища»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 10

1. Види тьюторіалів у професійній освіті.
2. Поняття тьюторського наставництва.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напряв «Партнерська суб'єкт-суб'єктна взаємодія тьютор - тьюторант як сутність і умова розвитку тьюторства в освіті»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 11

1. Індивідуальний супровід професійного зростання майбутнього фахівця.
2. Організація тьюторського освітнього середовища.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напряв «Тьютор - особистісно-професійне призначення педагога»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 12

1. Особливості індивідуального тьюторіалу.
2. Методичне забезпечення функцій тьютора.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напряв «Теорія і практика професійної підготовки тьюторів»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 13

1. Теорія і практика підготовки викладача-тьютора.
2. Організація самостійної роботи за тьюторською технологією.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напряв «Тьюторіал з позицій антропології»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 14

1. Групові форми тьюторства у професійній освіті.
2. Методичний інструментарій тьюторської діяльності
3. Розроблення програми самостійної роботи (напрямок «Тьюторство в контексті реалізації принципу індивідуалізації освіти»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 15

1. Особистість тьюторанта як суб'єкта освітньої діяльності.
2. Планування тьюторської діяльності у професійній освіті.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напрямок «Організаційні форми тьюторства»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 16

1. Науково-методичні засади тьюторства в контексті глобалізації освітніх процесів.
2. Тьютор – перспективна педагогічна професія.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напрямок «Методичний інструментарій тьюторського супроводу»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 17

1. Перспективні напрями розвитку тьюторської системи.
2. Суб'єкт-суб'єктні відносини викладач-студент – умова конструювання тьюторської технології навчання.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напрямок «Взаєморесурсність тьюторства, консультування, коучінгу, модераторства, фасилітаторства у вищій школі»).
4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті
5. Індивідуальне консультування.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 18

1. Тьюторство як інтернаціональна технологія.
2. Бально-словесне оцінювання виконання тьюторських програм.
3. Розроблення програми самостійної роботи (напрямок «Науково-теоретичні засади тьюторства»).

4. Відбір і анотована характеристика науково-літературних джерел за технологією індивідуального супроводу в професійній освіті.
5. Індивідуальне консультування.

V. Засоби діагностування якості освіти: *поточна перевірка* (письмове фронтальне опитування, семінарські, тьюторські заняття, тестові завдання, комплексна контрольна робота); *тематична перевірка* (індивідуальні проблемно-пошукові завдання, тьюторські програми, індивідуальні тьюторські консультації, індивідуальні, групові тьюторіали, консультації з контрольними функціями); *самоконтроль*; *модульно-рейтингова система*.

VI. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

VII. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Базові

1. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Кн. перша. Від мрії до дії. Київ, 2018.
2. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Кн. друга. Філософія новітнього державотворення. Київ, 2018.
3. Адольф В.А. Тьюторское сопровождение студентов: практический опыт / В.А. Адольф, Н.В. Пилипчевская // Высшее образование. - 2012. - № 11. - С. 164 - 166.
4. Акиншина И.Б. Развитие тьюторства в рамках студенческого самоуправления в высшей школе Германии / И. Б. Акиншина // Современные проблемы науки и образования: электронный научный журнал. – 2012. – № 5. – URL: www.science-education.ru/105-6967
5. Андреева Е.А. Суть и содержание традиционной модели тьюторства / Е.А. Андреева // Образовательные технологии. – 2011. – № 1. – С. 81 – 87.
6. Бахов І.С. Тенденції розвитку полікультурної освіти у професійній підготовці фахівців Канади і США: монографія / І.С. Бахов. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017.
7. Белицкая Е.В. Современное состояние тьюторской системы обучения в университетах Англии / Е.В. Белицкая // Alma mater. – 2012. – № 5. – С. 71 – 74.
8. Белошицкий А.В. Становление субъектности студентов в образовательном процессе вуза / А.В. Белошицкий, И.Ф. Бережная // Педагогика. – 2006. – № 5. – С. 34 – 38.
9. Белякова Н.Ю. Исторический опыт тьюторства в британской высшей школе / Н.Ю. Белякова // Высшее образование сегодня. - 2006. - № 8. - С. 64 - 68.
10. Бережнова Л.Н. Сопровождение в образовании как технология разрешения проблем развития / Л.Н. Бережнова, В.И. Богословский // Известия РГПУ им. А.И. Герцена: Психолого-педагогические науки (психология, педагогика, теория и методика обучения). - 2005. - № 5 (12). - С.109 - 122.

11. Бойко А.М. Індивідуальні тьюторські завдання для студентів II - V курсів / А.М. Бойко. - Полтава, 2007.
12. Бочкарева С.М. Особенности тьюторства в современной зарубежной высшей школе / С.М. Бочкарева // Высшее образование сегодня. – 2011. – № 3. – С. 9 – 11.
13. Бутенко О.С. Развитие института тьюторства в высшем образовании / О.С. Бутенко, В.С. Бутенко // Современные наукоемкие технологии. – 2015. – № 12. – С. 292 - 296.
14. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект) / Ю.В. Васьков. - Харків, 2000.
15. Волошина Е.А. Тьюторство: поиск гуманитарной технологии в рамках педагогической / Е.А. Волошина // Открытое образование и региональное развитие: проблема современного знания. - Томск, 2000. – С. 21- 45.
16. Волченкова К.Н. Тьюторское сопровождение как основа субъект-субъектных отношений тьютора и студента / К.Н. Волченкова // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Образование. Педагогические науки. – Челябинск, 2013. – Т. 5. - № 3. – С. 71 – 76.
17. Гайманова Е.В. Развитие технологий тьюторского сопровождения в системе высшего профессионального образования / Е.В. Гайманова // Тьюторство в открытом обр. пространстве высшей школы: Материалы научно-практической конференции. – М.: Изд. «Прометей» МПГУ, 2008. - С. 41-45.
18. Горюнова Є.О. Євроінтеграція / Є.О. Горюнова. – К.: Академвидав, 2013.
19. Гущина Т.Н. Педагогическое сопровождение развития субъектности обучающегося: [тьюторское сопровождение] / Т. Н. Гущина // Педагогика. – 2012. – № 2. – С. 50–58.
20. Дем'яненко Н. Архітектоніка тьюторингу у вищій школі / Н.М. Дем'яненко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія: Педагогіка. – 2018. – Випуск 2 (8). – С. 13-17. (Index Sorernicus).
21. Дем'яненко Н.М. Історичні витoki і сучасна модифікація тьюторства у вищій школі України / Н.М.Дем'яненко // Вища освіта України. - 2007. - № 2 (додаток 1). - Т. 1. - Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». - С. 30 - 33.
22. Дем'яненко Н.М. Посада «педагог-тьютор»: доцільність упровадження до Класифікатора професій України / Н.М. Дем'яненко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Педагогіка: Науковий часопис. - 2018. – № 151 (1). - С. 47 - 51.
23. Дем'яненко Н.М. Система тьюторства: актуалізація ретродосвіду Великої Британії для вищої школи України / Н.М.Дем'яненко // Зб. наук. праць. - Сер. Пед. науки / Полтав. держ. пед. ун-т імені В.Г.Короленка. - Полтава, 2007. - Вип. 5 (57). - С. 116 – 122.
24. Дем'яненко Н.М. Тьюторство - технологія супроводу особистісно-професійного розвитку студентів: ретровитoki, актуалізація / Н.М.Дем'яненко

- // Історико-педагогічні студії: наук. часопис / НПУ імені М.П.Драгоманова. - 2008. - Вип. 2. - С. 106 - 116.
25. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма / Н.М. Дем'яненко // Навчально-методичний комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань 01 Освіта, спеціальності 011 Науки про освіту (Педагогіка вищої школи) за контекстно-тьюторською технологією (спеціалізації «Андрагогіка», «Тьюторство») / за ред. Н.М. Дем'яненко; Нац. пед. університет ім. М.П.Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. – Ч. II. – С. 160 - 179.
26. Дем'яненко Н.М. Тьюторство у вищій школі: від концептуального обґрунтування до впровадження / Н.М.Дем'яненко // Освіта. – 2016. – 13 квітня. - № 13 – 14 (5708 - 5709). – С. 6.
27. Дем'яненко Н.М. Тьюторство як модель партнерських відносин викладач-студент / А.М. Бойко, Н.М. Дем'яненко // Педагогіка та психологія. Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2018. – Вип. 1 (7). – С. 18 – 23.
28. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М.Дичківська. - К., 2004.
29. Долгоруков А.М. Практическое руководство для тьютора системы открытого образования на основе дистанционных технологий / А.М. Долгоруков. – М: ЦИТО, 2002.
30. Жигірь В.І. Професійно-педагогічна компетентність менеджера освіти: теоретичний та методичний аспекти: монографія / В.І. Жигірь. – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2014.
31. Зайченко І.В. Теорія і методика професійного навчання: навчальний посібник / І.В. Зайченко. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2014.
32. Зварич І.М. Оцінювання професійної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах США (друга половина ХХ - початок ХХІ століття): монографія / І.М. Зварич. – К.: «Фенікс», 2014.
33. Ковалева Т.М. Профессия «тьютор» / Т.М. Ковалева, Е.И. Кобыша, С.Ю. Попова. – М.-Тверь: «СФК-офис», 2012.
34. Ковалева Т.М. Тьюторское сопровождение как управленческая технология / Т.М. Ковалева // Технологии открытого образования. – М.: АПКиПРО, 2002. – С. 11 – 24.
35. Коломинский Я.Л. Психология педагогического взаимодействия / Я.Л. Коломинский, Н.М. Плещачева, И.И. Заяц, О.А. Митрахович. – СПб.: Речь, 2007.
36. Кормакова В.Н. Диалог как основа тьюторского сопровождения учебно-профессиональной самореализации будущего специалиста / В.Н. Кормакова, Е.Н.Кролевецкая // Современные проблемы науки и образования. – 2013. - № 4. - URL:<https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=9657>
37. Левченко Т.І. Європейська освіта: конвергенція, дивергенція: монографія / Т.І. Левченко. – Вінниця: «Нова книга», 2007.

38. Літопис сучасної науки й освіти України: Наукові школи, авторські системи і концепції / Ред. колегія В.Г. Кремень, В.І. Луговий, О.М. Топузов [та ін.]. – К.: Альфа-Віта, 2018.
39. Мокрова И.И. Развитие самостоятельной учебной деятельности студентов в условиях индивидуализации образовательного процесса: [тьюторское сопровождение студента] / И.И. Мокрова // Методист. – 2011. – № 9. – С. 32 – 33.
40. Пилипчевская Н.В. Тьюторская деятельность: теория и практика: учебно-методическое пособие для студентов, тьюторов и педагогов высшей школы / Н.В. Пилипчевская. - Красноярск, 2009.
41. Пилипчевская Н.В. Тьюторская деятельность: вызовы времени и перспективы развития: монография / Н.В. Пилипчевская, В.А. Адольф. – Красноярск, 2011.
42. Решетников П.Е. Психолого-педагогические основы субъектного развития специалиста / П.Е. Решетников. – Белгород, 2001.
43. Рябинина Н.П. Основные принципы отбора содержания образования в подготовке тьюторов / Н.П. Рябинина, Е.А. Василенко, В.А. Савельев // European Applied Sciences: европейский научный журнал. - 2013. - Вып. 11. – С. 30 – 41.
44. Столетие тьюторства / Эдвард Гордон. – пер. с англ. / под. науч. ред. С. Ф. Сироткина, Д. Ю. Гребенкина. – Ижевск: ERGO, 2008.
45. Сурнина Т.Ю. Развитие тьюторских компетенций как способ совершенствования деятельности современного преподавателя / Т.Ю. Сурнина // Сибирский педагогический журнал. – 2008. – № 3. – С. 169 – 179.
46. Титова Н.М. Теоретико-методичні основи психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання: монографія / Н.М. Титова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018.
47. Толочко С.В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: монографія. Ніжин: Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2019.
48. Уварова Н.М. Об условиях успешной институализации тьюторства / Н.М. Уварова // Администратор образования. – 2012. – № 17. – С. 90 – 91.

Допоміжні

49. Арсланова Р.А. Тьюторство как составляющая современного образовательного процесса в вузе / Р. А. Арсланова, О. В. Бушмина, Г. У. Матушанский // Вестник Казанского государственного энергетического университета. – 2011. – Т. 8, № 1. – С. 88–94.
50. Бендова Л. Функции тьютора в сети ОДПО / Л. Бендова // Высшее образование в России. – 2007. – № 12. – С. 82 – 89.
51. Бойко А.М. Методологія, теорія, практика - єдина система / А.М. Бойко, Н.М. Дем'яненко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»: зб. наук. пр. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2019. – Випуск 2 (10). - С.15-19.

52. Бордюг Н.С. Теорія, методика навчання і наукового дослідництва з моніторингу довілля у системі післядипломної освіти: монографія / Н.С. Бордюг. – К.; Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019.
53. Бутова Ю.И. Муниципальный ресурсный центр – новая институциональная форма диссеминации инновационного опыта [тьюторское сопровождение образования учителей] / Ю.И. Бутова, И.А. Штенгауэр // Методист. – 2008. – № 5. – С.16 – 19.
54. Ворожцова И. Б. Педагогический смысл тьюторского сопровождения образовательной деятельности: [наблюдение и слушание] / И.Б. Ворожцова // Начальная школа. – 2010. – № 5. – С. 27–32.
55. Гончарова Е.В. Сопровождение индивидуальной образовательной траектории обучения студентов / Е.В. Гончарова, Т.С. Шевченко // Вестник Нижневартковского государственного гуманитарного университета. – 2012. – № 2. – С. 12–18.
56. Гущина Т.Н. Тьюторские практики в повышении квалификации педагогов дополнительного образования / Т.Н. Гущина // Инновации в образовании . – 2011. – № 12. – С. 13 – 20.
57. Дем'яненко Н.М. Компетентнісно-професійний підхід у підготовці викладача вищого навчального закладу / Н.М. Дем'яненко // Вища освіта України. – 2009. - № 3 (додаток 1). – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – К.: Гнозис, 2009. – С. 49 – 53.
58. Дем'яненко Н.М. Контекстність освітнього простору вищої школи: рівень магістратури / Н.М. Дем'яненко // Вища освіта України. – 2013. - № 1. – С. 50 – 56.
59. Дем'яненко Н.М. Освітній простір педагогічного університету: зміна пріоритетів / Н.М. Дем'яненко // Європейські педагогічні студії (European pedagogical studies). – 2013. - № 3 – 4. – С. 128 – 140.
60. Дем'яненко Н.М. Підготовка педагогічних кадрів: пошук інноваційної моделі / Н.М. Дем'яненко // Рідна школа. – 2012. - № 4 – 5. – С. 32 – 38.
61. Дем'яненко Н.М. Сутність і зміст феномену «наукова школа» / Н.М. Дем'яненко // Літопис сучасної науки й освіти України: Наукові школи, авторські системи і концепції / Ред. колегія В.Г. Кремень, В.І. Луговий, О.М. Топузов [та ін.]. – К.: Альфа-Віта, 2018. – С. 12 – 13.
62. Дем'яненко Наталія. Теоретичні засади упровадження педагогічних інновацій у контекстну підготовку магістрів / Н.М. Дем'яненко // Педагогічні науки: Збірник наукових праць; Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. – 2014. – Вип. 60. – С. 66 – 75.
63. Дем'яненко Н.М. Теорія і практика контекстного навчання: освітній простір педагогічної магістратури / Н.М. Дем'яненко // Рідна школа. – 2013. - № 3. – С. 12 – 16.
64. Демьяненко Н.Н. Моделирование образовательного пространства педагогического университета / Н.Н. Демьяненко // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2013. - № 2 (151). – С. 56 – 60.

65. Демьяненко Н.Н. Инновационная образовательная среда педагогического университета: направления проектирования / Н.Н.Демьяненко // Актуальные вопросы повышения квалификации педагогических и руководящих работников сферы образования города Москвы: Сборник Материалов IV Международной научно-практической конференции, Московский городской педагогический университет, 18 апреля 2013 г. – Ярославль-Москва: Издательство «Канцлер», 2013. – С. 202 – 205.
66. Demyanenko Natalia. Pedagogical innovation: from terminological reasoning to justifying the introduction of criteria / Natalia Demyanenko // 8th International Scientific Conference “Theory for practice in the education of contemporary society”. – RPIVA: Riga Teacher Training and Educational Management Academy. – Riga, Latvia, 2015. – P. 11 – 19.
67. Demyanenko N. Educational innovations: experience for Poland and Ukraine / N.Demyanenko // Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula. – Vistula, Poland, 2015. - Nr 3(45). – P. 14 – 21.
68. Demyanenko N. Pedagogical innovation in the educational space of university / N.Demyanenko // Science and Education a New Dimension / Pedagogy and Psychology, III (26), Issue: 50, BUDAPEST, 2015 - P. 22 – 27.
69. Зарипова Е.И. Тьюторское сопровождение самостоятельной работы студентов в экономическом вузе / Е.И. Зарипова // Сибирский торгово-экономический журнал. – 2011. - № 14. - С. 32 – 41.
70. Игнатъева Е.П. Тьюторское сопровождение как педагогический феномен / Е.П. Игнатъев // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2009. - № 6. – С.86 -92.
71. Казанцева А.А. Тьюторское сопровождение процесса адаптации иностранных студентов в вузе / А.А. Казанцева // Высшее образование в России. – 2012. – № 10. – С. 157 – 161.
72. Ковалева Т.М. Международный контекст открытого образования и региональные программы / Т.М. Ковалева // Открытое образование и региональное развитие: проблема современного знания: Сборник научных трудов. – М. – Томск, 2000. – С. 112 – 115.
73. Ковалева Т.М. Современное качество образования и принцип индивидуализации: [методика тьюторского сопровождения] / Т.М. Ковалева // Завуч: управление современной школой. – 2012. – № 1. – С. 68–72.
74. Козырев В.А. Построение модели гуманитарной образовательной среды / В.А. Козырев // Педагогика. – 1999. - № 7. – С. 12 – 16.
75. Копійка В.В. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко, М.А. Миронова. – К.: Знання, 2010.
76. Кормакова В.Н. Тьюторское сопровождение профессионального самоопределения в системе «школа – вуз» / В.Н. Кормакова, Е.И. Ерошенкова // Alma mater. – 2011. – № 8. – С. 40 – 44.

77. Муртазина Г.Р. Тьюторство как новая практика воспитательной работы в вузе. – / Г.Р. Муртазина. - URL: <http://elib.altstu.ru/elib/disser/conferenc/2010/02/pdf/218murtazina.pdf>
78. Неклюдова Л.В. О современном подходе к организации повышения квалификации педагогических кадров [методика тьюторского сопровождения] / Л.В. Неклюдова // Методист. – 2010. – № 1. – С. 17 – 20.
79. Нітенко О.В. Іншомовна підготовка фахівців права в трицикловій системі вищої освіти: європейський досвід: монографія / О.В. Нітенко. – К.: «Центр учбової літератури», 2015.
80. Основы деятельности тьютора в системе дистанционного образования. Специализированный учебный курс / Щенников С.А., Теслинов А.Г., Чернявская А.Г. и др. – М.: Дрофа, 2006.
81. Пастухова И.П. Тьютор как организатор процесса обучения в системе дополнительного профессионального образования / И.П. Пастухова // Среднее профессиональное образование. – 2010. – № 12. – С. 10 – 13.
82. Педагогика и психология высшей школы / Под ред. М.В. Булановой-Топорковой. - Ростов-на-Дону, 2006.
83. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М. Бим-Бад,; ред. кол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др. - М., 2003.
84. Пилипчевская Н.В. Профессиональное становление личности будущего учителя в процессе тьюторского сопровождения / Н.В. Пилипчевская, Т.П. Клеянкина // Сибирский педагогический журнал. – 2012. – № 4. – С. 102 – 107.
85. Пьянин В. С. Создание тьютором образовательного маршрута учащихся / В.С. Пьянин // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Педагогика. – 2010. – № 1. – С. 220–222. – URL:<http://elibrary.ru/item.asp?id=15552370>
86. Серебровская Т.Б. Тьюторство в контексте модернизации высшей школы / Т.Б. Серебровская // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2011. – № 124. – С. 13 – 18.
87. Сидоренко И.В. Проектирование условий и этапов реализации тьюторского сопровождения / И.В. Сидоренко // Сибирский педагогический журнал. – 2012. – № 3. – С. 217 – 221.
88. Слободчиков В.И. Онтология со-бытийности в образовании / В.И. Слободчиков // Событийность в образовании и педагогической деятельности. - 2010. - Вып. 1 (43). - С. 70 - 77.
89. Трофименко Т.И. Тьюторское сопровождение сети ресурсных центров как нетрадиционная модель методической службы / Т.И. Трофименко // Методист. – 2010. – № 3. – С. 26 – 32.
90. Тьютор: [истoki, основные цели и задачи тьюторского сопровождения] // Кафедра открытых образовательных технологий Московский институт открытого образования. – URL: <http://www.oot-kaf.ru/archives/483>
91. Тьюторство: концепции, технологии, опыт. Юбилейный сборник, посвященный 10-летию тьюторских конференций, 1996 - 2005. - Томск, 2005.

92. Хоменко И.А. Семейное тьюторство как инновационный ресурс образовательного учреждения / И.А. Хоменко // Народное образование. – 2012. – № 1. – С. 110 – 115.
93. Челнокова Е.А. Тьюторская деятельность педагога в условиях профильного обучения: монография / Е.А. Челнокова. – Н.Новгород: ВГИПУ, 2011.
94. Чиркова Н.В. «Тьютор» versus «учитель»? / Н.В. Чиркова // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2009. – № 2. – С. 38 – 41.
95. Чумак М.Є. Педагогічний космополітизм у розрізі соціокультурних трансформацій / М.Є. Чумак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019.

Грантова політика, міжнародні проекти і програми розвитку професійної освіти

I. Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Грантова політика, міжнародні проекти і програми розвитку професійної освіти» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії, галузі знань 01 Освіта, спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є специфіка, умови та особливості функціонування системи грантів, освітніх і наукових проектів та програм розвитку професійної освіти у міжнародному вимірі.

Міждисциплінарні зв'язки: інтернаціоналізація професійної освіти, теорія і практика професійної освіти, філософія науки, іноземна мова тощо.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Грантова політика, міжнародні проекти і програми розвитку професійної освіти» є ознайомлення аспірантів із системою грантів, освітніх і наукових проектів та програм розвитку професійної освіти у міжнародному вимірі.

Основними завданнями вивчення дисципліни є :

- забезпечення розуміння специфіки, особливостей і умов функціонування системи грантів у міжнародному освітньому просторі;
- оволодіння аспірантами системними знаннями у сфері міжнародних освітніх програм Європейського Союзу та США;
- ознайомлення аспірантів із міжнародними науковими програмами Німеччини, Франції, Великобританії та США;
- оволодіння аспірантами методами підготовки та специфікою впровадження освітньо-наукового грантового проекту.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-наукової програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	Знати сутність поняття «грант», класифікацію освітніх і наукових грантів, специфіку діяльності грантодавчих установ та фондів. Вміти розрізняти, класифікувати та використовувати грантодавчі установи та фонди.	Загально-професійні: методологічна
2.	Знати систему грантів, освітніх і наукових проектів та програм розвитку професійної освіти у міжнародному вимірі. Вміти розрізняти міжнародні освітні та наукові програми країн Європейського Союзу та США; визначати критерії та вимоги до них.	навчально-методична

3.	Знати специфіку, особливості та умови функціонування системи грантів, освітніх і наукових проектів та програм. Вміти організовувати та здійснювати науково-дослідницьку роботу з проблем грантової політики, міжнародних проектів і програм розвитку професійної освіти.	дослідницька
4.	Знати сутність і зміст міжнародних освітніх та наукових програм країн Європейського Союзу та США. Вміти аналізувати особливості міжнародних освітніх та наукових програм країн Європейського Союзу та США.	Професійно-посадові: предметна
5.	Знати особливості підготовки вигранного грантового проекту. Вміти підготувати конкурентоспроможний освітньо-науковий грантовий проект; бути відкритим до нових знань, сприймати ново здобуті знання та інтегрувати їх з уже наявними.	проективно-конструктивна

II. Примірний тематичний план

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)			
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	СРС
1.	Модуль I. Грантова політика у міжнародному освітньому просторі	12	6	6	10
1.1.	Фонди та гранти: визначення, специфіка і класифікація	4	2	2	5
1.2.	Диверсифікація освітніх і наукових грантів: міжнародний досвід	8	4	4	5
2.	Модуль II. Міжнародні освітні програми: аналіз і систематизація	12	6	6	30
2.1.	Освітні програми країн Європейського Союзу (ERASMUS, TEMPUS та ін.)	4	2	2	10
2.2.	Освітні програми Великобританії	4	2	2	10
2.3.	Освітні програми США	4	2	2	10
3.	Модуль III. Міжнародні наукові програми: зміст і вимоги	8	4	4	20
3.1.	HORIZON 2020	4	2	2	10
3.2.	Наукові програми Німеччини, Франції, Великобританії та США	4	2	2	10
4.	Модуль IV. Особливості підготовки грантового проекту	8	4	4	20
4.1.	Структура підготовки проекту на отримання гранту	4	2	2	10

4.2.	Шляхи впровадження грантового проекту	4	2	2	10
	Разом:	40	20	20	80

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредитів ЄКТС 120 годин.

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами

Модуль I. Грантова політика у міжнародному освітньому просторі

Тема 1.1. Фонди та гранти: визначення, специфіка і класифікація

Обґрунтування поняття «фонд». Види фондів в Україні. Зарубіжні фонди. Вибір фонду. Сутність поняття «грант» відповідно до чинного законодавства України. Класифікація грантів. Грантодавчі установи. Пошук гранту. Інтернет-ресурси, інститути, наукові центри як інформаційні джерела пошуку грантів.

Тема 1.2. Диверсифікація освітніх і наукових грантів: міжнародний досвід

Освітні гранти країн Європейського Союзу, Канади, США, Японії тощо. Грантова програма для студентів (The Student Grants and Scholarships). Грантова програма «Pontica Magna», стипендіальні гранти фонду Джина Хааса і т.д.

Стипендії для молодих науковців, викладачів, дослідницькі гранти вітчизняних та зарубіжних фондів: Міжнародний Вишеградський фонд (The International Visegrad Fund – IVF), Фонд Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП) (ENPI Gross-border Cooperation Programme), програма «Марії Кюрі» Сьомої рамкової програми ЄС (Marie Curie International Incoming Fellowship), Фонд імені Александра Гумбольдта (Alexander von Humboldt-Stiftung), Європейський науковий фонд (European Science Foundation), Бельгійський національний фонд підтримки наукових досліджень (Belgian National Fund for Scientific Research), Німецька академічна служба обмінів (Deutscher Akademischer Austausch Dienst), Фонд Арістотеля Онассіса (Alexander S. Onassis Public Benefit Foundation), Фонд громадських досліджень і розвитку (Civilian Research and Development Foundation (CRDF), IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів) International Research and Exchanges Board тощо.

Модуль II. Міжнародні освітні програми: аналіз і систематизація

Тема 2.1. Освітні програми країн Європейського Союзу (ERASMUS, TEMPUS та ін.)

Програма ERASMUS+ (мобільність студентів та викладачів у вищій школі; співробітництво для інновацій та обміну кращими практиками, підтримка реформ у сфері вищої освіти). Транс'європейська програма мобільності для навчання в університетах (TEMPUS) – підтримка модернізації системи вищої освіти. Програма ERASMUS MUNDUS (магістерська та післядипломна підготовка в Європейських університетах), освітні програми ЮНЕСКО.

Програма ЄС Еразмус на 2021-2027 рр., її ключові напрями: КА1: Мобільність; КА2: Проекти співпраці задля розвитку інновацій та обміну успішними практиками; КА3: Підтримка реформ; Жан Моне та Спорт, що мають свої під напрями у відповідних сферах: освіта, професійна підготовка, молодь. Спорт.

Тема 2.2. Освітні програми Великобританії

Вища освіта в університетах Великобританії (British Council). Програма стипендій Чівнінг для післядипломного навчання. Програма університетського коледжу Лондона. Програми навчання Лондонського університету. Стипендії на навчання в Брайтонському університеті. Стипендіальна програма гостинності коледжу Кебриджу. Освітні програми університетів Единбургу, Оксфорд Бруку, Ричмонду.

Тема 2.3. Освітні програми США

Програма стипендій ім. Едмунда С. Маскі (Muskie). Стипендії AIESEC для студентів. Освітні програми університетів Каліфорнії, Дж. Вашингтона, Пенсільванії, Мічигану. Стажування у США в рамках Всеукраїнського конкурсу Програми «Громадські зв'язки».

Модуль III. Міжнародні наукові програми: зміст і вимоги

Тема 3.1. HORIZON 2020

Горизонт 2020 (об'єднання Рамкової програми досліджень та інноваційного розвитку (РП), Рамкової програми конкурентоспроможності та інновацій (СІР) та Європейського інституту інновацій та технологій (ЕІТ). Структура та пріоритети. Схеми фінансування. Умови участі. Національний інформаційний центр зі співробітництва з ЄС у сфері науки і технологій (НІП України).

Тема 3.2. Наукові програми Німеччини, Франції, Великобританії та США

Програми Федерального міністерства освіти та наукових досліджень Німеччини. Програма королівського товариства Великобританії. Асоціація «Франція-Україна» - інновації і трансфер. Національний центр наукових досліджень Франції. Фонд Спенсера (США). Фонд Бредлі (США). Міжнародний Вишеградський фонд.

Модуль IV. Особливості підготовки грантового проекту

Тема 4.1. Структура підготовки проекту на отримання гранту

Розробка проекту (структура, базові елементи, пріоритети). Моніторинг можливих джерел фінансування (державні та приватні фонди). Стратегії наукових досліджень. Бюджет проекту. Визначення ліміту часу для виконання проекту. Виконавці проекту.

Тема 4.1. Шляхи впровадження грантового проекту

Терміни та умови впровадження грантового проекту. Освітній і персональний менеджмент. Завершення проекту. Підведення підсумків. Звіт про виконаний проект.

IV. Зразки тьюторських занять/програм

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 1

1. Розкрити сутність поняття «грант», їх види.
2. Програма «Горизонт 2020», її сутність, мета, характеристика.
3. Освітні програми ЮНЕСКО, їх мета, характеристика.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 2

1. Міжнародні освітні стипендійні програми, їх класифікація.
2. Програма наукових досліджень та навчання «Євратом», її сутність, мета, характеристика.
3. Міжнародний фонд «Відродження», характеристика його діяльності.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 3

1. Міжнародні Літні школи, їх сутність, характеристика, класифікація.
2. Міжнародна європейська інноваційна науково-технічна програма «EUREKA», її мета, характеристика.
3. Німецька служба академічних обмінів (DAAD), її історія, мета, характеристика діяльності.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 4

1. Сутність понять «проект», «міжнародні проекти в освіті», «міжнародна програма», «грант», «проектна заявка».
2. Програма НАТО «Наука заради миру», її сутність, мета, характеристика.
3. Міжнародний Вишеградський фонд, його мета, особливості діяльності.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 5

1. Характеристика етапів подання проектної заявки.
2. Міжнародна програма ERASMUS+, її мета, характеристика.
3. Фонд Конрада Аденауера, його мета, особливості діяльності.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 6

1. Характеристика основних донорських організацій, які наразі в Україні мають пріоритет з розвитку вищої освіти.
2. Міжнародна програма TEMPUS, її мета, характеристика.
3. Програма Лізи Майтнер для науковців, її мета, характеристика.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 7

1. Загальна характеристика Угод між Урядом України та Урядами інших країн про співробітництво у галузі науки та вищої освіти.

2. Міжнародна програма ERASMUS MUNDUS, її мета, характеристика.
3. Фонд імені Фріца Тіссена, його мета, особливості діяльності.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 8

1. Програми ЄС для реформування вищої освіти.
2. Програма мобільності Марі Кюрі, її мета, характеристика.
3. Фонд Олександра фон Гумбольдта, його мета, особливості діяльності.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 9

1. Загальна характеристика аплікаційних документів для подання на міжнародну програму.
2. Програма академічних обмінів ім. Фулбрайта, її мета, характеристика.
3. Міжнародна програма ERASMUS+, її мета, характеристика.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 10

1. Особливості написання мотиваційного листа як найважливішого аплікаційного документа для подання на міжнародну програму.
2. Програма ім. Жана Моне, її мета, характеристика.
3. Програма обміну майбутніх лідерів (FLEX), її мета, історія, характеристика.

4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 11

1. Сутність понять «проект», «міжнародні проекти в освіті», «міжнародна програма», «грант», «проектна заявка».
2. Проект «Національний Еразмус+ Офіс в Україні», його мета, історія, характеристика.
3. Програма дослідницьких стипендій Карнегі (Carnegie Research Fellowship Program), її мета, загальна характеристика.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 12

1. Міжнародні освітні стипендійні програми, їх класифікація.
2. Охарактеризуйте членство України у Міжнародних організаціях з розвитку освіти.
3. Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Центром інформації та документації НАТО в Україні, загальні положення, напрями співпраці.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 13

1. Програма «Горизонт 2020», її сутність, мета, характеристика.

2. Охарактеризуйте співпрацю Міністерства освіти і науки України з Geothe-Institut.
3. Агенція ЄС «EUROPEAN TRAINING FOUNDATION» (ETF), особливості її діяльності в Україні.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 14

1. Загальна характеристика аплікаційних документів для подання на міжнародну програму.
2. Охарактеризуйте співпрацю Міністерства освіти і науки України з Британською Радою.
3. Міжнародна програма ERASMUS+, її мета, характеристика.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

Тьюторська індивідуальна освітня програма № 15

1. Міжнародне співробітництво України у сфері вищої освіти.
2. Програма «UNTWIN/кафедри ЮНЕСКО» в Україні, її мета, загальна характеристика.
3. Програма «Корпус миру» США в Україні, її мета, особливості співпраці.
4. Зробити підбірку та коротку характеристику ресурсів для пошуку освітніх програм, грантів та стипендій.
5. Віднайти та відібрати під власні вподобання, можливості, потреби діячу міжнародну освітню стипендійну програму, розробити і подати необхідні аплікаційні документи. Здійснити самоаналіз аплікаційного процесу.
6. Розробити власний проект на отримання гранту.
7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.
8. Консультація.

IV. Засоби діагностики успішності навчання: усні та письмові відповіді, тести, реферати, модульні контрольні роботи, індивідуальні тьюторські програми.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

1. Добірка актуальних грантових програм та конкурсів. 2019. Листопад. URL: https://drive.google.com/file/d/1_P1yTHeuw8fRRJm28V95mk5APGyz7t6/view
2. Єгорченков О. В., Єгорченкова Н. Ю., Катаєва Є. Ю. Азбука управління проектами. Планування : навч. посіб. Київ, 2017. 117 с.
3. Залучення міжнародної технічної допомоги. Збірник матеріалів. Херсон, 2017. 32 с.
4. Марценюк Т. По світу по освіту: посібник із міжнародного стипендійного навчання. Київ, 2015. 152 с.
5. Методичні рекомендації для правильного написання проектів та отримання грантів. 2019. URL: <http://slavrada.gov.ua/uploads/File/invest/2019/Methodichka2019.pdf>
6. Міжнародні освітні проекти. Програми стажувань та стипендій. Харків, 2018.
7. Моніторинг актуальних грантових проектів та програм. Вінниця. 2018. 53 с. URL: <http://vsru.edu.ua/content/hot/dok5.pdf>
8. Ноздріна Л. В., Ящук В. І., Полотай О. І. Управління проектами: Підручник. Київ, 2010. 432 с.
9. Посібник з підготовки проектів. Додатки. URL: <https://enefcities.org.ua/upload/files/Dodatky.pdf>
10. Придатко О.В. Освітні проекти та програми як об'єкт проектного менеджменту. *Управління розвитком складних систем*. 2015. №24. С. 42 – 48.
11. Рекомендації до складання грантових заявок. Харків, 2017. URL: <http://interdept.khnu.km.ua/wp-content/uploads/2017/12/Rekomendatsii-do-skladannya-grantovykh-zayavok.pdf>
12. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління в освіті: монографія. Київ, 2013. 268 с.
13. Управління проектами : навч. посібник / за ред. О. В. Ульянченка, П. Ф. Цигікала. Харків, 2010. 522 с.
14. Чернявська О.В., Соколова А.М. Фандрайзинг. Київ, 2015. 272 с.
15. Чумаченко І.В., Морозов В.В., Доценко Н.В., Чередниченко А.М. Управління проектами: процеси планування проектних дій. Київ, 2014. 673 с.
16. *Developing a Winning Grant Proposal*, 1 edition (New York: Routledge, 2012).
17. Edward Shils, "The Modern University and Liberal Democracy," *Minerva* 27 (Winter, 1989), pp. 425-460.

18. Edward Shils, "The Service of Society and the Advancement of Learning in the 21st Century," *Minerva* 30 (Summer, 1992), PP. 242-268.
19. Evans, Linda, and Jon Nixon, eds., *Academic Identities in Higher Education: The Changing European Landscape*, 1 edition (Bloomsbury Academic, 2015).
20. Li, Mang, and Yong Zhao, *Exploring Learning & Teaching in Higher Education* (Springer, 2014).
21. Kretovics, Mark, and Steve O. Michael, *Financing Higher Education in a Global Market* (Algora Publishing, 2005).
22. Philip G. Altbach, "Perspectives on Comparative Higher Education: A Survey Research and Literature," in *Higher Education in International Perspective: Survey and Bibliography*, edited by P. Altbach and D. Kelly, (London: Mansell, 1985), pp. 3-51.
23. Philip G. Altbach and Patti McGill Peterson, eds., *Higher Education in the 21st Century: Global Challenge and National Response* (New York: Institute of International Education, 1999).
24. Studies on higher education institutional approaches to teacher education within higher education in Europe: Current models and new developments. – Bucharest, 2003. – p.155.
15. Vossensteyn J.J., Huisman J. Van der Wende M. Positionering instrumenten, Evaluatie NESO en DELTA, Center for Higher Education Policy Studies. – Enschede: CHEPS, 2003. – P. 167-169.
25. Martin Trow, "The Expansion and Transformation of Higher Education" *International Review of Education* 18 (No. 1, 1972), pp. 61-83.
26. Philip G. Altbach, "Patterns in Higher Education Development," in Philip G. Altbach, *Comparative Higher Education* (Hong Kong: Comparative Education Research Center, University of Hong Kong, 1998), pp. 3-28.
27. Peter David, "Universities: Inside the Knowledge Factory," *The Economist* (October 4, 1997), special section, pp. 1-22.
28. <http://www.erasmusplus.org.ua>.
29. <http://www.ec.kharkiv.edu>
30. <http://www.science-communiti.org>
31. <http://www.osvita.ua>
32. <http://www.scientist.org.ua>
33. <http://2020.pntu.edu.ua>

Методика викладання та проектування освітньо-наукового процесу у вищій школі

Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Методика викладання та проектування освітньо-наукового процесу у вищій школі» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня, галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Предмет вивчення навчальної дисципліни – це спроектований та системно організований освітньо-науковий процес підготовки викладачів вищої школи відповідно до сучасних дидактичних принципів, законів та закономірностей навчання.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Методика викладання та проектування освітньо-наукового процесу у вищій школі» є логічною складовою програми підготовки фахівців 015 Професійна освіта, доктор філософії для спеціальностей педагогічного спрямування. І пов'язаний на міждисциплінарному рівні з «Філософією науки», «Наукометрія та науково-організаційна діяльність», «Теорія і практика професійної освіти», «Інтернаціоналізація професійної освіти» та іншими педагогічними, психологічними, філософськими дисциплінами. Курс спрямований на оволодіння студентами знань, про дидактичні основи сучасної вищої школи та вмінь планувати й здійснювати навчальний процес у закладі вищої освіти.

Мета вивчення дисципліни – формування знань про сучасні технології та методики викладання дисциплін у вищій школі, методики розроблення різноманітних науково-методичних і навчально-методичних матеріалів, формування вмінь і навичок щодо проектування освітнього процесу, планування й проведення всіх форм аудиторних та позааудиторних навчальних занять у закладі вищої освіти.

Завдання вивчення дисципліни:

- ознайомлення із сучасною структурою вищої освіти України, чинними законодавчими і нормативними документами, загальними положеннями організації освітнього процесу;
- засвоєння психолого-педагогічних та дидактичних основ освітнього процесу у закладах вищої освіти, базових теоретичних знань з методики викладання у вищій школі;
- формування практичних навичок й умінь з методики викладання із використанням традиційних та інноваційних освітніх технологій, інформаційних ресурсів навчального процесу; оволодіння методикою розробки конкретних навчально-методичних видань;
- набуття умінь і навичок з підготовки різноманітного методичного забезпечення для проведення різних видів занять та діагностики знань студентів;

- розвиток здібностей, необхідних для ефективної педагогічної діяльності, формування основ педагогічної майстерності;
- опанування питань організації та контролю самостійної роботи студентів;
- ознайомлення з дистанційними технологіями навчання.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки докторів філософії в галузі.

№	Результати навчання	Компетентності
1	<p>Знати: пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку вищої освіти в Україні; відмінності національної системи освіти від Європейської; всебічна обізнаність з педагогікою вищої школи як наукою, що має свої специфічні об'єкт і предмет, функції і завдання, структуру і зміст, методи і засоби реалізації її місії (призначення), власну історію</p> <p>Вміти визначати особливості законів, закономірностей, принципів, гіпотез, теорій, категорій вищої освіти тощо. Визначати об'єкт, предмет, функції і завдання, структуру і зміст, методи і засоби реалізації їх, історію методики викладання у вищій школі</p>	Загально-професійні: методологічна,
2	<p>Знати: дидактичні основи навчального процесу у вищих навчальних закладах, базові теоретичні поняття з методики викладання у вищій школі;</p> <p>Вміти: застосовувати традиційні та сучасні інтерактивні методи навчання студентів; різні форми організації навчання студентів; застосовувати новітні освітні технології у вищій школі; вміти координувати свою організаційну та управлінську діяльність</p>	Навчально-методична
3	<p>Знати методики педагогічних досліджень у вищій школі; критерії відбору, принципи структурування змісту навчального курсу у ЗВО</p> <p>Вміти: аналізувати та впроваджувати у власну діяльність теоретично обґрунтовані положення -найсучаснішого педагогічного досвіду; конструювати науково-методичну та навчально-методичну документацію (монографія, стаття, рецензія, навчальна програма, робоча програма тощо)</p>	Дослідницька
4	<p>Знати: психолого-педагогічні особливості студентської аудиторії, студента та викладача як особистостей.</p> <p>Вміти: оволодіти прийомами вивчення студентської аудиторії та вмінням адекватно меті, завданням, підготовленості контингенту підбирати методи викладання.</p>	Психолого-педагогічна
5	<p>Знати: особливості сучасних інформаційних ресурсів</p> <p>Вміти: користуватися сучасними інформаційними ресурсами для розроблення навчально-методичних, наукових та виховних матеріалів</p>	Інформаційна
6	Знати про особливості спілкування викладача та студента	Комунікативна

	(педагогічну взаємодію); педагогічну етику, педагогічний такт, педагогічну культуру тощо Вміти: організувати індивідуальні та групові бесіди, дискусії тощо.	
7	Знати: структурні особливості побудови освітнього процесу у закладі вищої освіти та особливості викладацької діяльності Вміти: планувати, організувати і аналізувати різноманітні види навчальних і позааудиторних занять, використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку студентів; складати індивідуальний план викладача	Управлінська
8	Знати: фізіологічні та психологічні особливості викладацької діяльності, загрози та небезпеки; вікові фізіологічні, психологічні особливості студентів та умови їх навчання і виховання. Вміти: створювати сприятливий морально-психологічний клімат у студентському колективі у ході навчально-виховного процесу та забезпечувати безпеку їх життєдіяльності	Безпеки життєдіяльності
9	Знати: специфіку викладання фахової дисципліни: про особливості організації сучасних аудиторних занять та застосування практичних методів навчання; про інтерактивні та інтенсивні методики викладання; особливості педагогічного планування Вміти: формулювати мету та завдання вивчення тієї чи іншої фахової дисципліни; організувати самостійну роботу студентів, тематичну дискусію, ділову гру тощо. Підготувати план вивчення певної дисципліни, теми курсу, план-конспект лекції, семінарського та практичного заняття; оволодіння методикою розробки конкретних навчально-методичних видань	Професійно-посадові: Предметна
10	Знати: сучасну структуру вищої освіти України, особливості чинного законодавства в галузі вищої освіти та загальні положення щодо організації освітнього процесу у закладі вищої освіти Вміти: вміти організувати освітній процес відповідно до нормативно-правової та організаційно-правової бази	Нормативно-правова та організаційно-правова
11	Знати: знати концептуальні основи проектування освітнього процесу у закладі вищої освіти; Вміти: розрізняти різні види проектів і вміти діагностувати їх; вибирати ефективні методи і прийоми для проектування навчально-методичних матеріалів; виокремлювати та розвивати окремі навички та вміння у власній поведінці.	Прогностична
12	Знати: стратегію, принципи та етапи проектування; перспективи розвитку управління освітніми проектами з урахуванням обставин сучасних тенденцій у вищій освіті Вміти: розробити супроводжувальну документацію освітнього проекту: планування, контроль проекту, аналіз, прийняття рішень, складання й супровід бюджету проекту, організація здійснення, моніторинг, оцінка,	Проективно-конструктивна

	звітність, експертиза, перевірка й приймання, адміністрування.;	
13	Знати: про сучасні методи діагностики, контролю та оцінювання знань студентів; Вміти: набуття умінь і навичок з підготовки різноманітного методичного забезпечення для проведення різних видів занять з діагностики знань студентів;	Контрольно-оцінювальна

II. Орієнтовний тематичний план вивчення дисципліни

Тематичний план

№ п/п	Назва модулів і тем	Кількість годин				
		Аудиторна робота				СРС
		Всього ауд.	Інд. робота	Лекції	Практичні	
Модуль I	Вступ. «Методика викладання та проектування освітньо-наукового процесу у вищій школі» як структурна складова фахової підготовки			2	2	10
1.1	Нормативно-правові основи організації і планування освітнього процесу у закладі вищої освіти.			2	2	10
Модуль II	Освітні проекти: особливості їх організації та управління					
2.1.	Освітні проекти: особливості їх організації та управління			4	4	10
2.2.	Науково-методичне забезпечення освітнього процесу у закладі вищої освіти.			4	4	10
Модуль III	Технології, методи і методики навчання у вищій школі					
3.1.	Технології, методи і методики навчання у вищій школі			2	2	10
	Форми навчання та контролю знань, умінь і навичок у закладі вищої освіти.			2	2	10
3.2.	Засоби навчання як невід’ємна складова навчального процесу у закладі вищої освіти			2	2	10
3.3	Творчість і професіоналізм викладача закладу вищої освіти.			2	2	10
		120	40	20	20	80

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС, 120 годин

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами

Модуль I. «Методика викладання та проектування освітньо-наукового процесу у вищій школі» як структурна складова фахової підготовки

Тема 1.1. Методика викладання у закладі вищої освіти як наукова галузь.

Мета, структура та завдання курсу. Методика викладання в системі професійної підготовки докторів філософії в галузі. Зв'язок методики з педагогікою вищої школи. Основні категорії дидактики та взаємозв'язок між ними. Загальнодидактичні принципи. Цілі та завдання методики викладання навчальних дисциплін у закладі вищої освіти. Методика викладання – складова компетентності викладача. Методика і технологія навчання. Викладач закладу вищої освіти: самосвідомість, педагогічна культура, організаційні здібності, педагогічна майстерність.

Дидактика. Поняття дидактики. Основні категорії дидактики. Закономірності та принципи процесу навчання у закладі вищої освіти. Зміст освіти як проблема дидактики вищої школи.

Суть і закономірності навчального процесу у закладі вищої освіти. Поняття та історичні типи навчання. Соціальні функції навчання. Зовнішня і внутрішня структура освітнього процесу. Закономірності і принципи навчання. Система вищої освіти. Система вищої освіти в Україні. Завдання, права та обов'язки закладу вищої освіти. Структура закладу вищої освіти.

Тема 1.2. Нормативно-правові основи організації і планування освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Нормативно-правова база освітнього (навчального) процесу у закладі вищої освіти (Закони, Постанови уряду, МОН України тощо). Стандарти освіти та їх складові: державні, галузеві, закладу вищої освіти. Структура освітньо-кваліфікаційної характеристики та принципи їх створення. Організація освітнього процесу та методика розробки навчального плану (його структурно-логічна схема). Типи закладів вищої освіти, їх характеристика.

Модуль II. Освітні проекти: особливості їх організації та управління.

Тема 2.1. Освітні проекти: особливості їх організації та управління.

Основні етапи розвитку управління проектами. Перспективи розвитку управління проектами з урахуванням обставин сучасних освітніх процесів. Зростання важливості управління проектами у вищих навчальних закладах України.

Поняття проекту. Основні характеристики проекту, які відрізняють його від інших видів робіт, виконуваних в організації. Поняття програми як сукупності проектів або проекту, який відрізняється особливою складністю. Поняття життєвого циклу проекту та зміст основних його фаз. Практичне значення класифікації проектів. Виокремлення проектів за такими ознаками, як масштаб, складність, термін реалізації, вимоги щодо якості та способів її забезпечення, вимоги щодо обмеженості ресурсів,

рівень учасників, характер цільового завдання, об'єкт інвестиційної діяльності, головна причина виникнення проекту.

Оточуюче середовище проекту. Основні учасники проектної діяльності. Зацікавлені особи проекту. Керівник проекту.

Базові елементи управління проектом (роботи, ресурси, результати, ризику).

Функції управління проектом, якими є: планування, контроль проекту, аналіз, прийняття рішень, складання й супровід бюджету проекту, організація здійснення, моніторинг, оцінка, звітність, експертиза, перевірка й приймання, адміністрування. Підсистеми управління проектом: управління змістом і обсягами робіт, часом, тривалістю, вартістю, якістю, розподілом ресурсів, людськими ресурсами, ризиками, запасами ресурсів, інформацією й комунікаціями, інтеграційне управління. Методи управління проектами, до яких належить сіткове планування й управління, календарне планування, логістика, стандартне планування, структурне планування, ресурсне планування, імітаційне моделювання

Тема 2.2. Науково-методичне забезпечення освітнього процесу у вищому навчальному закладі.

Сутність і зміст науково-методичного забезпечення вищої освіти. Концептуальні засади формування системи науково-методичного забезпечення в педагогічній освіті. Особливості системи науково-методичного забезпечення у педагогічних закладах вищої освіти. Ліцензування, акредитація та атестація закладів вищої освіти як засіб забезпечення якості вищої освіти. Поняття про навчальну програму, робочу навчальну програму, тематичний план, план-сценарій занять. Формування змісту навчальної програми. Розробка структурних елементів навчальної програми. Інструктивно-методичні матеріали до проведення семінарських занять, практичних занять, самостійної роботи студентів, до виконання курсових робіт, дипломних робіт та магістерських робіт. Підготовка конспекту лекцій, посібників та підручників до дисципліни. Кафедра як основний науково-методичний підрозділ вищого навчального закладу.

Модуль III. Технології, методи і методики навчання у вищій школі

Тема 3.1. Технології, методи і методики навчання у вищій школі

Концептуальні основи проектування навчально-виховного процесу у закладі вищої освіти. Стратегія, принципи та етапи проектування. Структура об'єкту проектування. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів. Класифікація методів навчання у вищій школі. Сучасні вимоги до методів навчання у вищій школі. Способи досягнення цілей навчання. Основні ознаки методів навчання. Узагальнене визначення методів навчання.

Науково-технічний прогрес і методологія навчання. Інформування як застарілий підхід у навчанні. Управління пізнавальною діяльністю студента як новітня вимога часу.

Визначення методів викладання у закладі вищої освіти. Структура об'єкта методів викладання. Класифікація методів викладання.

Багаторівневий підхід до класифікації методів навчання. Група методів стимулювання і мотивації навчання. Група методів контролю і самоконтролю. Методи викладання і методи навчання. Загальнодидактичні методи навчання.

Методи наукового дослідження і методи викладання у вищій школі. Загальнонаукові методи пізнання. Методи індукції та дедукції в науці та навчанні. Ідеалізація, абстракція та формалізація наукових знань і процес навчання. Від конкретного до абстрактного як основний метод в науці і від абстрактного до конкретного як метод відтворення в теорії пізнаного об'єкта.

Інноваційні технології навчання. Поняття «педагогічна технологія». Класифікація педагогічних технологій. Технологія модульного навчання. Порівняльна характеристика традиційного і модульного навчання. Технологія проблемного навчання. Проблемна ситуація. Кейс. Групові технології в навчальному процесі. Ігрові технології навчання. Етапи проведення ділової гри. Гіпно- та сугестопедичні технології навчання.

Методика розробки навчально-методичних комплексів спеціальності та дисципліни. Інформаційні ресурси розроблення сучасних методичних матеріалів.

Тема 3.2. Форми навчання та контролю знань, умінь і навичок у вищому навчальному закладі.

Аудиторні форми навчання. Лекція. Історія виникнення вузівської лекції. Лекція як форма організації і метод навчання. Завдання і переваги лекційного викладання. Методична концепція лекційного курсу. Сучасні проблеми лекційного викладання. Проблемна лекція.

Семінарські та практичні заняття. Історія виникнення семінарської форми організації навчання у вищому навчальному закладі. Суть семінарського заняття. Види семінарських занять: просемінари, семінари, спецсемінари, наукові студентські семінари. Методика проведення семінарів. Дискусія як метод навчання у вищій школі. Мета практичних занять. Структура практичних занять. Практичні заняття та особливості їх проведення з використанням індивідуальних та колективних завдань.

Неаудиторні форми навчання. Науково-дослідна робота студентів: планування, організація, керівництво, звітність. Курсове проектування (роботи). Контрольні роботи.

Самостійна робота студентів. Суть і значення самостійної роботи студентів. Види самостійних робіт і педагогічне управління ними. Рівні самостійної діяльності студента. Психолого-педагогічні аспекти успішності СРС. Індивідуалізація та активізація СРС. Труднощі організації СРС. Технологічні карти СРС як одна з форм стимулювання студента до самостійного опрацювання матеріалу.

Практична підготовка студентів. Вступ до спеціальності (фаху). Навчальна практика (психолого-педагогічна). Виробнича практика (педагогічна). Індивідуальні форми роботи зі студентами.

Форми контролю знань, умінь і навичок студентів. Система понять контролю. Понятійний апарат контролю. Функції контролю знань студентів. Педагогічний вимір. Вияснення рівня здібностей студентів і педагогічний контроль. Фактор часу. Оптимізація контролю.

Основні принципи, види, методи і форми організації контролю. Принципи контролю. Види перевірки роботи та рівня знань студентів. Міжсесійний контроль. Попередня перевірка знань. Поточна перевірка. Тематична перевірка. Колоквіуми. Підсумковий контроль. Іспити і заліки. Методи організації контролю. Модульний контроль. Тестовий контроль. Класифікація тестів. Критерії і норми оцінки знань. Підсумкова атестація.

Тема 3.3. Засоби навчання як невід’ємна складова освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Поняття про засоби навчання. Основні вимоги до структури та змісту сучасних підручників і навчальних посібників. Опорні конспекти.

Технічні засоби навчання як невід’ємна складова освітнього процесу. Комп’ютер як засіб навчання. Основні принципи створення інтерактивних комплексів навчально-методичного забезпечення дисциплін. Комп’ютерна підтримка навчального процесу: мета, характеристика впровадження в освітній процес. Комп’ютерні технології в сучасних дидактичних схемах. Технологія дистанційного навчання.

Тема 3.4. Творчість і професіоналізм викладача закладу вищої освіти.

Нормування часу професорсько-викладацького складу (ПВС) закладу вищої освіти. Індивідуальний план викладача: навчальна діяльність, наукова діяльність, методична діяльність, організаційна діяльність та виховна діяльність. Підвищення кваліфікацій ПВС. Навчання в аспірантурі та докторантурі. Культура педагогічного спілкування викладача. Мовленнєва культура. Технології взаємодії.

IV. Засоби діагностики успішності навчання Зразки індивідуальних тьюторських занять/програм

Тьюторське заняття. Програма 1.

Тема 1.2. Нормативно-правові основи організації і планування освітнього процесу у вищому

1. Нормативно-правова база освітнього процесу у закладі вищої освіти (Закони, Постанови уряду, МОН України тощо).

2. Стандарти освіти та їх складові: державні, галузеві, закладу вищої освіти.

3. Структура освітньо-кваліфікаційної характеристики та принципи їх створення.

4. Організація освітнього процесу та методика розробки навчального плану (його структурно-логічна схема).

5. Ознайомитися із документами Болонського процесу та створити таблицю, яка відображає хронологію та поступовість цих рішень.

6. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.

- Методика викладання – складова компетентності викладача.
- Викладач закладу вищої освіти : самосвідомість, педагогічна культура, організаційні здібності, педагогічна майстерність.
- Зовнішня і внутрішня структура навчального процесу. Закономірності і принципи навчання.
- Система вищої освіти. Система вищої освіти в Україні. Завдання, права та обов'язки закладу вищої освіти. Структура закладу вищої освіти.

7. Консультація.

8. Творчі завдання та проекти

- Проаналізуйте проблеми у системі вищої освіти європейських країн, що породили Болонський процес .
- Схарактеризуйте шляхи реформування системи вищої освіти України відповідно до вимог Болонського процесу.
- Болонський процес: позитивні та негативні фактори у його реалізації в Україні.
- Автономія університетів: історія та сучасні проблеми.

Тьюторське заняття. Програма 2.

Тема 2.1. Освітні проекти: особливості їх організації та управління.

1. Основні етапи розвитку управління проектами. Перспективи розвитку управління проектами з урахуванням обставин сучасних освітніх процесів.

2. Поняття проекту. Основні характеристики проекту. Поняття програми як сукупності проектів або проекту.

3. Практичне значення класифікації проектів.

4. Оточуюче середовище проекту. Основні учасники проектної діяльності. Зацікавлені особи проекту. Керівник проекту.

5. Базові елементи управління проектом (роботи, ресурси, результати, ризику).

6. Функції управління проектом

7. Підготувати завдання до освітньо-наукового проекту.

8. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.

- Основні характеристики проекту, які відрізняють його від інших видів робіт, виконуваних в організації.
- Поняття програми як сукупності проектів або проекту, який відрізняється особливою складністю.
- Поняття життєвого циклу проекту та зміст основних його фаз.
- Практичне значення класифікації проектів.
- Виокремлення проектів за такими ознаками, як масштаб, складність, термін реалізації, вимоги щодо якості та способів її забезпечення.

- Вимоги щодо обмеженості ресурсів, рівень учасників, характер цільового завдання.
- Об'єкт інвестиційної діяльності, головна причина виникнення проекту.

9. Консультація

10. Творчі завдання та проекти

- Проаналізуйте інновації в освіті як вимогу часу (реферування надбань сучасних науковців).
- Охарактеризуйте методи інноваційного навчання (зробіть порівняльну таблицю).
- Виберіть інтенсивні методики навчання та охарактеризуйте їх вплив на ефективність засвоєння навчального матеріалу студентами.
- Сучасні методи реалізації навчально-пізнавальної діяльності (розробіть план реалізації проекту).

Тьюторське заняття. Програма 3.

Тема 2.2. Науково-методичне забезпечення освітнього процесу у закладі вищої освіти.

1. Поняття про навчальну програму, робочу навчальну програму, тематичний план, план-сценарій заняття.

2. Формування змісту навчальної програми. Розробка структурних елементів навчальної програми.

3. Інструктивно-методичні матеріали до проведення семінарських занять, практичних занять, самостійної роботи студентів.

4. Підготовка тематичного плану до дисципліни

5. Зробіть перелік основних заходів, які реалізувало Міністерство освіти і науки України для приведення системи вищої освіти країни у відповідність до вимог Болонського процесу.

6. На основі різних джерел проаналізуйте переваги та недоліки ECTS.

7. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.

1. Особливості методичної розробки окремих складових НМКС і НМКД.

2. Графік навчального процесу і порядок його складання.

3. Як підготувати сценарій проведення семінарського (практичного) заняття, обґрунтувати вибір методів навчання..

8. Консультація

9. Творчі завдання та проекти

- Розробити науково-методичне забезпечення семінарського заняття.
- Розробити науково-методичне забезпечення самостійної роботи студентів.
- Науково-методичне забезпечення лекції з фахової дисципліни.
- Розробити науково-методичне забезпечення практичного заняття.
- Проаналізувати науково-методичне забезпечення інноваційних технологій у навчанні (порівняльна таблиця(2-3 приклади).
- Проаналізувати науково-методичне забезпечення кафедри як основного структурного підрозділу у формуванні магістра.

- Розробити науково-методичне забезпечення навчальної діяльності студента.
- Розробити науково-методичне забезпечення діяльності викладача закладу вищої освіти.

Тьюторське заняття. Програма 4.

Тема 3.1. Технології, методи і методики навчання у вищій школі.

1. Системні інноваційні педагогічні технології.
2. Модульні та локальні інноваційні педагогічні технології.
3. Порівняльна характеристика традиційного і модульного навчання. Технологія проблемного навчання.
4. Методика розробки навчально-методичних комплексів спеціальності та дисципліни.
5. Інформаційні ресурси розроблення сучасних методичних матеріалів.

6. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.

- Поняття «педагогічна технологія». Класифікація педагогічних технологій. Технологія модульного навчання.
- Порівняльна характеристика традиційного і модульного навчання. Технологія проблемного навчання.
- Проблемна ситуація. Кейс.
- Групові технології в навчальному процесі. Ігрові технології навчання.
- Етапи проведення ділової гри.
- Гіпно- та сугестопедичні технології навчання.
- Методика розробки навчально-методичних комплексів спеціальності та дисципліни.
- Інформаційні ресурси розроблення сучасних методичних матеріалів.
- Практична підготовка студентів: основні засади та нормативно-правове забезпечення.

7. Консультація

8. Творчі завдання та проекти

- Проаналізувати використання інтерактивних та інтенсивних методик на семінарі(порівняльна таблиця).
- Проаналізувати сучасні методи проведення практичних занять.
- Проблеми стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів.
- Сучасні методи контролю навчально-пізнавальної діяльності (реферат).
- Роль контролю у навчанні студентів вищого навчального закладу.
- Особистість сучасного педагога (есе).
- Особистісно спрямована педагогіка: проблеми втілення (реферат).
- Вимоги до сучасного фахівця: проблеми підготовки(пам'ятка).

- Педагогічна творчість: досвід, проблеми (проаналізувати творчість сучасного науковця-педагога(реферат).

Тьюторське заняття. Програма 5.

Тема 3.2. Форми навчання у закладі вищої освіти.

1. Методична концепція лекційного курсу.
2. Методика проведення семінарів. Види семінарських занять: просемінари, семінари, спецсемінари, наукові студентські семінари.
3. Неаудиторні форми навчання. Науково-дослідна робота студентів: планування, організація, керівництво, звітність. Курсове проектування (роботи). контрольні роботи.
4. Самостійна робота студентів. Суть і значення самостійної роботи студентів. Види самостійних робіт і педагогічне управління ними.

5. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.

- Вступ до спеціальності(фаху) як основа формування спеціаліста з вищою освітою.
- Навчальна практика (психолого-педагогічна) та виробнича практика (педагогічна).
- Індивідуальні форми роботи зі студентами.
- Форми контролю знань, умінь і навичок студентів.
- Система понять контролю. Понятійний апарат контролю.
- Функції контролю знань студентів. Педагогічний вимір.
- Виявлення рівня здібностей студентів і педагогічний контроль. Фактор часу. Оптимізація контролю.
- Основні принципи, види, методи і форми організації контролю. Принципи контролю.
- Види перевірки роботи та рівня знань студентів.
- Міжсесійний контроль. Попередня перевірка знань. Поточна перевірка. Тематична перевірка. Колоквіуми.
- Підсумковий контроль. Іспити і заліки. Методи організації контролю.
- Модульний контроль.
- Тестовий контроль. Класифікація тестів. Критерії і норми оцінки знань.
- Державна атестація.
- Підготувати завдання для тестування за темою магістерської роботи.
- Підготувати зразок комплексного екзаменаційного білету.
- Зміст, види, форми, регламентація СРС.
- Організація керівництва самостійною роботою та контроль за її результатами.
- Методичні підходи до розробки рекомендацій для самостійної роботи студентів (денної/ заочної/ дистанційної форм навчання).

6. Консультація.

7. Творчі завдання та проекти.

- Моделювання педагогічних ситуацій як засіб підготовки майбутнього викладача до спілкування зі студентською аудиторією (реферат).
- Формування риторичної культури студентів гуманітарних факультетів у навчально-виховному процесі (пам'ятка).
- Формування культури педагогічної праці студентів у процесі позааудиторної діяльності (завдання).
- Синергетичний підхід до вивчення педагогіки вищої школи (реферат).
- Комуникативна культура викладача вищої школи (презентація).
- Технології формування лекторської майстерності майбутніх викладачів закладу вищої освіти (методичні рекомендації).
- Мовленнєва культура викладача ЗВО (завдання-вправи).
- Тестові технології в оцінці знань, умінь та навичок студентів (тестові завдання різного рівня).
- Методика проведення практичних занять (план-конспект).
- Ігрові технології та методика їх проведення у закладі вищої освіти (сценарій ігрової технології).
- Методика організації навчання у закладі вищої освіти за кредитно-модульною системою (опис освітньої технології).

Тьюторське заняття. Програма 6.

Тема 3.3. Засоби навчання як невід'ємна складова освітнього процесу у вищому навчальному закладі.

1. Вимоги до візуального супроводження занять та їх комп'ютерне забезпечення.
2. Інтернет-технології в освіті як інструмент підготовки до занять.
3. Фактори, що визначають успіх навчальних занять (лекцій, семінарських, практичних, лабораторних).
4. Роль опорного конспекту, візуального і комп'ютерного супроводження занять в активізації і інтенсифікації навчального процесу.
5. Новітні технології навчання як відповідь на вимоги часу.

Творчі завдання та проекти

- Розробіть пропозиції щодо вдосконалення методичного забезпечення самостійної роботи студентів.
- Запропонуйте ефективні методи контролю за самостійною роботою студентів.
- Розробіть комплекс вимог, які необхідно повідомити першокурснику з метою прискорення його включення у процес навчання у вищій школі.
- Доберіть аргументи для формування в студентів розуміння суспільного та особистісного значення навчання.
- Запропонуйте приклади завдань, які б спонукали до більш глибокого вивчення фахових дисциплін.

- Оберіть тему з однієї з фахових дисциплін та підготуйте план лекції на цю тему з визначенням мети лекції, методики її проведення.
- Підготуйте завдання для перевірки знань студентів з цієї теми, які вони повинні були б підготувати до семінару.
- Запропонуйте інші методи перевірки (крім семінару) знань з обраної теми.
- Підготуйте план проведення практичного заняття для вироблення практичних вмінь з обраної Вами теми.
- Створіть навчальний портфоліо з розроблених Вами планів лекцій, занять із перевірки знань та занять із вироблення професійних вмінь.
- Проаналізуйте, чи можна досягти поставленої мети, якщо реалізувати ваші плани на практиці.
- Створіть опорний конспект (лекції, практичного, семінарського, лабораторного заняття)
- Створіть інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни.

8. Підготовка запитань до тьютора-консультанта.

Творчість і професіоналізм викладача вищого навчального закладу.

1. Нормування часу професорсько-викладацького складу (ПВС) закладу вищої освіти.
2. Індивідуальний план викладача: навчальна діяльність, наукова діяльність, методична діяльність, організаційна діяльність та виховна діяльність. Підвищення кваліфікацій ПВС.
3. Навчання в аспірантурі та докторантурі.
4. Культура педагогічного спілкування викладача. Мовленнєва культура. Технології педагогічної взаємодії.
5. Обґрунтуйте необхідність зміни ролі викладача у сучасному навчальному процесі у ЗВО.
6. Проаналізуйте причини основних непорозумінь між студентом та викладачем..
7. Продумайте, як треба побудувати поведінку викладача для того, щоб встановити дружні стосунки із студентами, але зберегти певну дистанцію.
8. Аргументуйте власну думку про те, чи потрібно змінювати поведінку викладача у випадку, коли студенти старші його за віком.

9. Творчі завдання та проекти

- Розробіть методику інтерактивного навчання у закладі вищої освіти.
- Розробіть методику організації проблемного навчання у закладі вищої освіти.
- Сформулюйте педагогічні умови оптимізації методичної підготовки майбутніх викладачів у процесі педагогічної практики (методичні рекомендації)

- Розробіть методику навчання майбутніх викладачів гуманітарних дисциплін проектуванню дидактичного матеріалу (розробити дидактичні матеріали до обраної вами теми).
- Охарактеризуйте стандартизовані засоби оцінювання професійних знань у структурі державних стандартів педагогічної освіти (реферат).
- Формування педагогічної культури викладача у процесі професійної підготовки (на матеріалі спеціальних практик) (завдання-вправи).
- Формування дидактичних умінь у студентів педагогічних університетів (дидактична розробка).
- Дидактичні умови формування діалогічних умінь у студентів педагогічних закладів вищої освіти (вправи).
- Самостійна робота студентів педагогічних спеціальностей у процесі вивчення педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти (методичні рекомендації) .
- Формування моральних цінностей у майбутніх викладачів засобами моделювання педагогічних ситуацій (педагогічні задачі).
- Формування пізнавальної самостійності студентів засобами інформаційних технологій (завдання, вправи, тести).

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

1. Андросюк В. Педагогічний менеджмент і психодидактика: Навч. посібник. / В. Андросюк – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 216 с
2. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту / В.П.Андрущенко – К., 2005.
3. Авдєєнко А.П. Інтенсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів /А.П.Авдєєнко, Л.В.Дементій, О.Є.Поляков; /Проблеми освіти.-К., 2001.- Вип.24.– С. 108-111.
2. Авдєєнко А.П. Інтенсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів / А.П.Авдєєнко, Л.В.Дементій, О.Є.Поляков; /Проблеми освіти. - К., 2001.-Вип.24.– С. 108-111.
3. Астахова Е.В. Методика организации и проведения семинарских занятий по предметам гуманитарного цикла. / Е.В. Астахова – Харьков: Народная украинская академия, 2000. – 50 с.
4. Барбашова І.А Дидактика: навч. посібник для ст-тів ВНЗ / І.А. Барбашова. – 2-е видання. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 228с.
5. Барбашова І.А Загальні основи педагогіки: навч. посібник для ст-тів ВНЗ / І.А. Барбашова. – 2-е видання. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 126с.
6. Безруков В.И. Проектирование управления педагогическими системами: методология, теория, практика : дис ... доктора пед наук : 13. 00. 01 / Валерий Иванович Безруков. – М., 2005. – 315 с.

7. Бережна Л. Проектування як фактор підвищення професіоналізму вчителя /Л. Бережна // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 1 (100). – С.41–43.
8. Болонський процес: Документи / Європейський ун-т / З.І. Тимошенко (уклад.). — К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2004. — 169с.
9. Болонський процес: Нормативно-правові документи Болонський процес: Нормативно-правові документи / Європейський ун-т / З.І. Тимошенко (уклад.)
- 10.Болонський процес: проблеми реалізації у Львівській комерційній академії: Матеріали наук.-метод. конф. - Л.: Видавництво Львівської комерційної академії, 2005. — 382с.
- 11.Бондар В. Дидактика: підручник для студентів вищих навчальних закладів./ В. Бондар - К.: Либідь, 2005.- 252с.
- 12.Величко О.Б. Гуманізація освіти та її вплив на становлення особистості студента//Проблеми освіти.-К.-2001.-Вип.24.– С. 25-29
- 13.Вишневський О І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. І. Вишневський . - Вид. 3-є, доопрац. і допов. - К. : Знання, 2008. – 568с.
- 14.Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посібник. – К.: Знання України, 2007. – 440 с.
- 15.Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація./ Н.П.Волкова – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
- 16.Вітвицька, С. С. Основи педагогіки вищої школи : навч. посіб. / С.С.Вітвицька. - К. : Центр навчальної л-ри, 2003. - 320 с.
- 17.Вітвицька, С С. Практикум з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / С.С. Вітвицька. - К. : Центр навчальної л-ри, 2005. - 398 с .
- 18.Голік О.Б. Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект: Навч. Посібник/ О.Б. Голік– Донецьк: Вид-во "Ноулідж" (донецьке відділення), 2010. – 242
- 19.Гончаров С.М. Основи педагогічної праці: Навч. Посібник. / С.М. Гончаров – Рівне: РДТУ, 2001. – 256с.
- 20.Гончаров С.М. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у світлі Болонської декларації: документи, матеріали, факти./ С.М. Гончаров – Рівне: УДУВГП, 2004. – 34с.
- 21.Гончаров С.М., Мошинський В.С. Методика оцінювання знань студентів у модульно-рейтинговій системі організації навчального процесу: кредитно-модульна система організації навчального процесу./ С.М. Гончаров – Рівне: УДУВГП, 2004. – 15с.
- 22.Горб Т. Й.Громадянське виховання: інструменти дотику до особистості / Т. Й. Горб // Історія в школі : наук.-метод. журн. – 2013. – № 2. – С. 16–17.
- 23.Гура О.І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: Навч. посібник. / О.І.Гура – К.: Центр навчальної літератури, 2005 .- 224 с.

24. Дем'яненко Н.М., Важинський І.П. Ретроспектива педагогічної освіти в Україні./ Н.М. Дем'яненко, І.П. Важинський – М., 2002.
25. Д'яченко Н. О. Педагогічні задачі в професійній підготовці майбутніх викладачів : навч. посібник / Д'яченко Н. О. – К. : Видавництво Ліра-К, 2015. – 84 с
26. Зайченко І. В. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи : підручник / Зайченко І. В., Теслюк В. М., Каленський А. А. – К. : Ліра-К, 2016. – 484 с.
27. Зайченко І. В. Педагогіка і методика навчання у вищій школі [Текст] : навч. посіб. / Зайченко І. В. – К. : Ліра-К, 2017. – 456 с.
28. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII – Режим доступу -<http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>
29. Застосування телекомунікаційних засобів у навчальному процесі (психолого-педагогічні аспекти): навчально-методичний посібник / авт. кол.; за ред. М.Л. Смульсон. – К.: Педагогічна думка, 2008. - 256 с.
30. Зеленський К.В. Рейтинг як форма індивідуального підходу до всебічного розвитку особистості / К.В.Зеленський, В.І.Козак, О.В.Синишин; /Нові технології навчання.-К.-2001.-Вип. 30.– С. 166-170
31. Зотова Н. К. Педагогическое проектирование образовательных систем в постдипломном образовании : дисс. ... доктора пед наук : 13.00.01 / Зотова Наталья Константиновна. – Оренбург, 2005. – 439 с.
32. Зязюн І. А. Дидактичне проектування технологій і методів учіння у вимірах педагогічної дії / І. А. Зязюн // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід. – 2010. – № 23. – Режим доступу до журналу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Sitimn/2010_23/index.htm.
33. Інноваційні педагогічні технології у системі неперервної професійної освіти : монографія / За ред. С. С. Вітвицької. – Житомир : «Полісся», 2015. – 368 с..
34. Інформаційні технології і засоби навчання: зб.наук. праць / за ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука. – К.: Атіка, 2005. – 272 с.
35. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя. / И.Ф. Исаев – М.: ИЦ «Академия», 2002. – 208 с.
36. Кайданова Л. Г., Мнушко З. М. Модульна технологія навчання. Навч.-метод. посібн./ Л. Г. Кайданова., З. М Мнушко - Харків.: Золоті сторінки, 2002.- 83 с.
37. Каплінський В.В. Лекція у вищому навчальному закладі: за і проти/ В. В. Каплінський // Наукові записки ВДПУ ім. М.Коцюбинського. – Сер.: Педагогіка і психологія. – Вип. 43. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. – С. 28 -33.
38. Каплінський В. В. Застосування інноваційних педагогічних технологій привикладанні дисциплін педагогічного циклу (з власного досвіду роботи) / В. В.Каплінський // Наукові записки ВДПУ ім. М.Коцюбинського. –

- Сер.: Педагогіка і психологія. – Вип. 41. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2014. – С. 32–38
39. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Каплінський В. В. – Вінниця : ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. – 224 с
40. Кашкар'юв Г.В. Теоретичні та практичні аспекти компетентнісного підходу до підготовки вчителів правознавства: монографія / Г.В. Кашкар'юв. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 243с.
41. Коджаспирова Г.М. Технические средства обучения и методика их использования: учеб. пособ. для студ. высш.учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, К.В. Петров. – М.: Академия, 2007. – 352 с.
42. Козяр, М. Роль народознавства в процесі формування трудової культури майбутніх фахівців / М. Козяр // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 7/8. – С. 42–46. – Бібліогр.: 8 назв.
43. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник./ А.І. Кузьмінський – К.: Знання, 2005. – 486 с.
44. Куліненко Л. Освіта як чинник формування громадянських якостей особистості / Л. Куліненко // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часоп. – 2013. – № 2. – С. 33–39. – Бібліогр. в кінці ст.
45. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи./ З.Н. Курлянд - К.: Знання, 2009.- 387 с.
46. Краснощок І. П. Особливості системи виховної роботи у вищому навчальному закладі / І. П. Краснощок // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки / ред. В. В. Радул [та ін.]. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – Вип. 93. – С. 83–88.
47. Лалак, Н. Формування професійної компетентності у майбутніх учителів як психолого-педагогічна проблема / Н. Лалак // Рідна школа. - 2009. - № 5-6. - С. 17-20.
48. Левитес Д. Г. Автодидактика. Теория и практика конструирования собственных технологий обучения / Д. Г. Левитес. – М. : Издательствомосковского психолого-социального института; Воронеж : ИздательствоНПО «МОДЭК», 2003. – 320 с.
49. Литвиновський Є. Ю. Формування в офіцерів структури виховної роботи Збройних Сил України вмінь проектування виховного процесу : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Є. Ю. Литвиновський. – К., 2003. – 20 с.
50. Малафійк, І. В. Дидактика : навч. посіб. / І. В. Малафійк. - К. : Кондор, 2005. - 400 с.
51. Маригодов В.К. Педагогика и психология: аспекты активизации творчества и готовности к профессиональной деятельности. / В.К. Маригодов. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 192 с.
52. Мартиненко С. Особливості педагогічної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, наукової та соціально-гуманітарної діяльності / С. Мартиненко // Вища школа. – 2009. – № 11. – С. 32–39.

- 53.Методика організації науково-дослідної роботи /за ред.. Г.І. Артемчик. – К., 2000.
- 54.Мижериков В.А. Введение в педагогическую деятельность. / В.А. Мижериков. – М.: Пед. общ-во России, 2002. – 268 с.
- 55.Мурашов А.А. Педагогическая риторика. / А.А. Мурашов – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 480 с.
- 56.Мороз О.Г. Навчальний процес у вищій школі./ О.Г. Мороз – К., 2001.
- 57.Морева О. В. Теоретические основы педагогического проектирования :монография / О. В. Морева ; отв. ред. К. Н. Верховцев ; ТВВИКУ МО РФ.– Новосибирск : Издательство СО РАН, 2006. – 270 с.
- 58.Михайличенко О. В. Методика викладання суспільних дисциплін у вищій школі: Навчальний посібник. / О. В. Михайличенко – Суми, СумДПУ, 2009. – 122 с.
- 59.Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А. Брінклі, Б. Десанте, М. Флегм та ін. За ред. О.І. Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні». – 2003. – 144 с.
- 60.Міщенко Н. І. Соціально-педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців засобами студентської субкультури / Н. І. Міщенко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 2. – С. 78–84. – Бібліогр.: с. 83 (6 назв).
- 61.Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. Навчальний посібник. / В. М. Нагаєв. - К.: ЧП, 2007. - 211 с.
- 62.Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти України» та внесення змін до чинних стандартів: від 08.11.2002 р. № 642/2002.
- 63.Нові технології навчання: наук.-метод. зб. - вип. 61 / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України; редкол.: О.П. Гребельник, Я.Я. Болюбаш, І.А. Шелест та ін. – К., 2010. – 185с
- 64.Освітні технології: Навч.-метод. посіб./ За загал. ред. О.М.Пехоти.- К.: А.С.К.,2001.-256 с.
- 65.Ортинський В Л. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / В. Л. Ортинський ; М-во освіти і науки України, Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 С.
- 66.Педагогические технологии. – Ростов-на-Дону.– ИЦ «МарТ», 2002. – 320 с.
- 67.Педагогіка вищої школи: підручник / [Андрущенко В.П., Бех І.Д., Дем'яненко Н.М та ін.] за ред. Кременя В.Г., Андрущенко В.П, Лугового В.І. – К. : Педагогічна думка. – 2009. – 256с.
- 68.Підручна І. Інтерактивні технології у громадянському вихованні учнів : тренінг / І. Підручна // Психолог : всеукр. газ. для психологів, учителів, соціальних педагогів. – 2013. – № 19/20(жовт). – С. 86–88.
- 69.Подобєдова Т. Ю. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілюдо педагогічного проектування : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т. Ю. Подобєдова. – Луганськ, 2005. – 20 с.

70. Подласий І.П. Педагогіка. / І.П. Подласий - М.: ВЛАДОС, 2002.- 569 с.

71. Потапчук Т. Становлення ідентичності студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Т. Потапчук // Вища школа : наук.-практ. вид. – 2012. – № 7. – С. 40–46. – Бібліогр.: с. 41–45.

72. Професіограма, функції та основні напрями діяльності куратора вищої школи // Позакласний час. – 2008. – № 1. – С. 100–105.

73. Рацул А. Б. Організаційно-педагогічна діяльність куратора з формування особистості студента / А. Б. Рацул, В. Я. Новицький // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2004. – Вип. 54. – С. 149–152.

74. Садовий М. І. Особливості трудового виховання і профорієнтації в умовах нової парадигми освіти / М. І. Садовий // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки / ред. кол.: В. В. Радул [та ін.]. – Кіровоград : КДПУ, 2012. – Вип. 102. – С. 91–98

75. Січкарук О.І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: Навч. посібник. / О.І. Січкарук – К.: Таксон, 2006. – 88 с.

76. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти: Навч. посібник. – К.: Міленіум, 2006.- 368 с.

77. Сидоренко О., Чуб В. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика. / О. Сидоренко., В. Чуб. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2007. – 256 с.

78. Слепкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навчальний посібник / З.І. Слепкань. - К.: Вища школа, 2005. - 239 с

79. Стрельніков В. Ю. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : дис.... доктора пед наук : 13.00.04 / Віктор Юрійович Стрельніков. – К., 2007. – 461 с.

80. Сучасні інформаційні засоби навчання: Навч. посібник / П.К. Гороль та інші. – К.: Освіта України, 2007. – 536 с.

81. Сучасні тренінгові технології навчання ведення бізнесу: Навчально-метод. посібник: У 6-ти кн.- Кн.1. Технологія підготовки і проведення тренінгів.-К-КНЕУ, 2001.- 117 с.

82. Трайнев В.А. Деловые игры в учебном процессе: Методология разработки и практика проведения./ В.А. Трайнев. – М.: Изд. Дом «Дашков и К»: МАН ИПТ, 2002.- 380с.

83. Трайнев В.А. Информационные коммуникационные педагогические технологии (обобщения и рекомендации). / В.А. Трайнев – М.: ИТК «Дашков и К», 2004. – 280 с.

84. Удод Л. Моральна політика як нова цінність української демократії / Л. Удод // Вища школа : наук.-практ. вид. – 2013. – № 6. – С. 69–83

- 85.Філіппов, Ю. М. Трудова соціалізація молоді в процесі суспільно-корисної діяльності / Ю. М. Філіппов // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2010. – № 3. – С. 58–64. – бібліогр.: 9 назв с. 63–64.
- 86.Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи./ М.М. Фіцула –К.: Академвидав, 2006. – 352 с.
- 87.Хуторской А.В. Современная дидактика: Учебник для вузов./ А.В.Хуторской – СПб: Питер, 2001. – 544 с.
- 88.Цокур О.Я. Педагогіка вищої школи: Навчально- метод.посібник. Випуск 1. Основи наукового педагогічного дослідження / За ред. Панькова А.І. / О.Я. Цокур - Одеса, 2002 - С.424
- 89.Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. Пособие для вузов./ Д.В. Чернилевский - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.- 437с.
- 90.Шашиашвілі, М. В. Основні аспекти соціалізації молоді людини в трудовому об'єднанні молоді / М. В. Шашиашвілі // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2010. – № 3. – С. 38–42. – бібліогр.: 5 назв с. 42.
- 91.Шестоपालюк О.Громадянська освіта як фактор формування громадянських компетентностей сучасної молоді / О. Шестоपालюк // Рідна школа. – 2010. – № 3. – С. 33–35. – Бібліогр.: 6 назв.
- 92.Щекатунова, Г. Моніторинг педагогічних нововведень / Г. Щекатунова // Рідна школа. - 2009. - № 4. - С. 14-17. Шпиталенко Г. А. Основи правознавства: Навч. посіб., 5-те вид. / Г. А. Шпиталенко. — К.: Каравела, 2008. — 376 с.
- 93.Щербань П.М. Прикладна педагогіка. / П.М Щербань – К.: Вища школа, 2002. – 215 с.
- 94.Яковлева Н. О. Педагогическое проектирование инновационных систем :дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Яковлева Надежда Олеговна. – Челябинск, 2003. – 355 с.
- 95.Ярошук Л.Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: Навчальний посібник. – Луцьк, 2010. – 308с.

Тренінг професійно-педагогічної компетентності

Пояснювальна записка

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Тренінг професійно-педагогічної компетентності» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня, галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є розвиток та формування у здобувачів вищої освіти професійно-педагогічних компетентностей та здібностей (гностичних, перцептивних, сугестивних, комунікативних тощо).

Міждисциплінарні зв'язки: теорія і практика професійної освіти, інноваційні технології у професійній освіті, філософія науки, методи планування та обробки наукових досліджень, наукометрія та науково-організаційна діяльність, сучасні інформаційні технології в науковій сфері.

Мета тренінгу : формування у майбутніх науково-педагогічних працівників знань, умінь і навичок організації різних видів педагогічної діяльності; виховання особистісного ставлення до складових майстерності педагога.

Завдання полягає у формуванні:

- умінь організації позитивної міжособистісної взаємодії у спільноті;
- нових знань стосовно майбутньої професії;
- умінь і навичок виконання різних видів педагогічної діяльності у стандартних і нестереотипних навчально-виховних ситуаціях;
- умінь критичного і творчого мислення у процесі вирішення професійних завдань;
- умінь аналізу і вибору педагогічних дій у навчально-виховних ситуаціях;
- особистісних суджень, оцінок стосовно майбутньої професії;
- навичок роботи у команді.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки докторів філософії в галузі.

№	Результати навчання	Компетентності
1	Знати: основні базові знання з педагогіки вищої школи, психології вищої школи, та методики викладання та проектування освітнього процесу (закони, принципи, закономірності, методи тощо) освітнього та наукового процесів у вищій школі. Вміти визначати особливості законів, закономірностей, принципів, гіпотез, теорій, категорій вищої освіти тощо. Визначати об'єкт, предмет, функції і завдання, структуру і зміст, методи і засоби реалізації їх, історію методики викладання у вищій школі.	Загально-професійні: методологічна,
2	Знати: дидактичні основи навчального процесу у закладах вищої освіти, базові теоретичні поняття з	Навчально-методична

	<p>методики викладання у вищій школі та педагогічної психології.</p> <p>Вміти: застосовувати традиційні та сучасні інтерактивні методи навчання студентів; різні форми організації навчання студентів;</p> <p>застосовувати новітні освітні технології у вищій школі;</p> <p>вміти координувати свою організаційну та управлінську діяльність.</p>	
3	<p>Знати методики педагогічних досліджень у вищій школі; критерії відбору, принципи структурування змісту навчального курсу у ЗВО.</p> <p>Вміти: аналізувати та впроваджувати у власну діяльність теоретично обґрунтовані положення -найсучаснішого педагогічного досвіду; конструювати науково-методичну та навчально-методичну документацію (монографія, стаття, рецензія, навчальна програма, робоча програма тощо).</p>	Дослідницька
4	<p>Знати: психолого-педагогічні особливості студентської аудиторії, студента та викладача як особистостей.</p> <p>Вміти: оволодіти прийомами вивчення студентської аудиторії та вмінням адекватно меті, завданням, підготовленості контингенту підбирати методи викладання.</p>	Психолого-педагогічна
5	<p>Знати: особливості сучасних інформаційних ресурсів</p> <p>Вміти: користуватися сучасними інформаційними ресурсами для розроблення навчально-методичних, наукових та виховних матеріалів</p>	Інформаційна
6	<p>Знати про особливості спілкування викладача та студента (педагогічну взаємодію); педагогічну етику, педагогічний такт, педагогічну культуру тощо</p> <p>Вміти: організовувати індивідуальні та групові бесіди, дискусії тощо.</p>	Комунікативна
7	<p>Знати: структурні особливості побудови освітнього процесу у закладі вищої освіти та особливості викладацької діяльності.</p> <p>Вміти: планувати, організовувати і аналізувати різноманітні види навчальних і позааудиторних занять, використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку студентів; скласти індивідуальний план викладача.</p>	Управлінська
8	<p>Знати: фізіологічні та психологічні особливості викладацької діяльності, загрози та небезпеки; вікові фізіологічні, психологічні особливості студентів та умови їх навчання і виховання.</p> <p>Вміти: створювати сприятливий морально-психологічний клімат у студентському колективі у ході навчально-виховного процесу та забезпечувати безпеку їх життєдіяльності.</p>	Безпеки життєдіяльності
9	<p>Знати: специфіку викладання фахової дисципліни: про особливості організації сучасних аудиторних занять та застосування практичних методів навчання; про інтерактивні та інтенсивні методики викладання;</p>	Професійно-посадові: Предметна

	особливості педагогічного планування. Вміти: формулювати мету та завдання вивчення тієї чи іншої фахової дисципліни; організувати самостійну роботу студентів, тематичну дискусію, ділову гру тощо. Підготувати план вивчення певної дисципліни, теми курсу, план-конспект лекції, семінарського та практичного заняття; оволодіння методикою розробки конкретних навчально-методичних видань.	
10	Знати: сучасну структуру вищої освіти України, особливості чинного законодавства в галузі вищої освіти та загальні положення щодо організації освітнього процесу у закладі вищої освіти. Вміти: вміти організовувати освітній процес відповідно до нормативно-правової та організаційно-правової бази.	Нормативно-правова та організаційно-правова
11	Знати: знати концептуальні основи проектування освітнього процесу у вищому навчальному закладі. Вміти: розрізняти різні види проектів і вміти діагностувати їх; вибирати ефективні методи і прийоми для проектування навчально-методичних матеріалів; виокремлювати та розвивати окремі навички та вміння у власній поведінці.	Прогностична
12	Знати: стратегію, принципи та етапи проектування; перспективи розвитку управління освітніми проектами з урахуванням обставин сучасних тенденцій у вищій освіті Вміти: розробити супроводжувальну документацію освітнього проекту: планування, контроль проекту, аналіз, прийняття рішень, складання й супровід бюджету проекту, організація здійснення, моніторинг, оцінка, звітність, експертиза, перевірка й приймання, адміністрування.	Проективно-конструктивна
13	Знати: про сучасні методи діагностики, контролю та оцінювання знань студентів. Вміти: набуття умінь і навичок з підготовки різноманітного методичного забезпечення для проведення різних видів занять з діагностики знань студентів.	Контрольно-оцінювальна

На вибірккову навчальну дисципліну «Тренінг професійно-педагогічної компетентності» за навчальним планом підготовки відводиться 4 кредити ЄКТС (120 годин).

III. Зміст тренінгу

Змістовий модуль I.

Тема 1. 1. Вступ. Знайомство. Партнерське спілкування.

Педагог як суб'єкт педагогічної діяльності. Професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти. Професійно-педагогічна компетентність як складне професійне утворення.

Тренінг як різновид ігрової інтерактивної технології. Соціально-педагогічна сутність тренінгу. Типологія тренінгів.

Рекомендації: тренер знайомить учасників з правилами.

Психогімнастичні вправи цього розділу повинні створити такий рівень відкритості, відвертості, довіри, емоційної свободи, згуртованості і такий

стан кожного учасника, які дозволили б успішно працювати, просуватися вперед. Вони є містком для переходу до інших етапів тренінгу. Важливим етапом тренінгу є початок занять, він має назву «знайомство». Рекомендація: всі сидять у колі.

Вправа 1. Той, хто у центрі кола (тренер), звертається до всіх: «Пересядьте ті, у кого є сестри». Сам він намагається зайняти місце в колі. Той, хто залишається, продовжує гру-знайомство, намагаючись пересаджувати групу за спільними ознаками (вивчають англійську, французьку, німецьку мови, співають, грають на музичних інструментах), з метою якнайбільше дізнатися про учасників тренінгу.

Вправа 2. Тренер називає числа, відразу ж після того, як число назване, повинно встати саме стільки людей. *Мета вправи:* орієнтація на дію одне одного.

Рекомендація: працюємо у парах.

Вправа 3. Візуально вивчаємо один одного 4 хвилини. Згодом необхідно розповісти про співрозмовника: «Я бачу перед собою...» (говоримо лише про зовнішній вигляд, не вживаємо оціночні поняття, а також слова з інформацією про особистісні якості людини). Міняємося місцями. Ускладнюємо завдання: по черзі розповідаємо про співрозмовника, якою він був дитиною у 5 років (за 3 хв).

Вправа 4. Розповісти коротко про ту якість людського характеру, яку ви цінуєте понад усе, не називаючи її. Всі повинні відгадати: "Як вам здається, про яку рису характеру розповідь?"

Рекомендація: всі залишають свої місця і виконують команди тренера.

Вправа 4. 1). Вишикуватися у шеренгу (шеренги) таким чином, щоб поряд із тренером знаходився найвищий, у кінці шеренги - найнижчий ростом. Перевіряє тренер або інша шеренга.

2) Коло тренера повинен стояти той, хто має найтемніше волосся, на протилежному кінці шеренги - світловолосий.

3) Початок шеренги - той, хто народився 1 січня, кінець - 31 грудня.

Мета цих вправ: поліпшити настрій в учасників, допомогти краще пізнати одне одного. Рекомендація: всі знову займають свої місця у колі.

Вправа 4. Кидають один одному м'яч зі словами: "Ніхто з вас не знає, що я..."

Вправа 5. Вітаються з усіма за руку (за годинниковою стрілкою)

Рекомендація: учасники по одному виходять у центр кола.

Вправа 6. Той, хто знаходиться у центрі, вітається з усіма. Наступний учасник не повинен повторювати цього вітання.

Вправа 7. Треба привітатися невербальним способом. Наступний учасник не повторює вже використаний жест.

Вправа 8. Почнемо день з того, що підходимо до будь-кого з групи, щоб привітатися та побажати успіху. Той, до кого підійшли, також обирає наступного учасника, щоби висловити своє побажання.

Вправа 9. Кидаємо м'яч та називаємо ім'я того, кому кинули. Учасник з м'ячем повинен прийняти будь-яку позу, всі повторюють її за ним. Вправу повторюємо кілька разів.

Тема 1.2. Педагогічні здібності:

Увага як важлива риса викладача.

Педагогічні здібності викладача. Професійно-педагогічні уміння викладача закладу вищої освіти (ЗВО). Професійно-педагогічні навички викладача ЗВО.

Рекомендації: тренер знайомить учасників з правилами.

Вправа 10. Уявляємо, що ми «атоми». Кількість атомів у молекулі різна. Вони швидко рухаються. Тренер дає команду: «...атоми об'єднуються у молекули по три, по п'ять...»

Вправа 11. Починаємо рахувати (від 1, 2, 3...), пропускаємо цифру 6 та всі числа, до яких вона входить. Той, хто помилився, вибуває з гри.

Вправа 12. Уявляємо, що ми великий «арифмометр». Хтось називає число, наступний - знак «мінус» або «плюс», знов число, поки хтось не скаже: «дорівнює», наступний учасник має дати відповідь. *Ці вправи можуть бути використані на занятті зі студентами-математиками.*

Вправа 13. Хтось виконує рухи, інші повинні відтворити їх або припинити, коли тренер вдарить у долоні. Наступний учасник (за годинниковою стрілкою) показує свої рухи.

Вправа 14. Виконуватимуть вправи лише ті, яким скажу: «Андрій наказав підняти праву руку (ногу, палець, кулак...)».

Вправа 15. Тренер роздає картки, на яких написана якась тварина. Ця тварина є ще на одній картці, тому треба невербальними засобами з'ясувати, в кого з учасників тренінгу є ще така сама картка.

Вправа 16. Уявімо, що всі ми велика «друкарська машинка». Кожен запам'ятовує по три літери. Тренер називає, наприклад, слово: «поїзд». Той, кому дісталася літера «п» плескає у долоні, всі плескають у долоні, наступна літера «о»... Знов повторюються всі дії. Якщо машинка помиляється, то «друкуємо» слово наново. *Ця вправа може бути використана на заняттях зі студентами-філологами.*

Вправа 17. Уявімо, що група - це великий «годинник». 12 учасників - цифри на циферблаті годинника. Наприклад, я називаю час: 15 годин, 20 хвилин. Той, кому дісталася цифра 3, плескає у долоні (маленька стрілка годинника), а потім той, кому дісталася цифра 4 (велика стрілка), говорить «бом». Якщо треба показати 12 годин, той самий учасник плескає і говорить «бом».

Вправа 18. «Давайте усі разом намалюємо картину...» Тренер малює обрій, інші учасники - пісок, море, човен... Тренер описує цю картину, називаючи, хто що намалював.

Вправа 19. Тренер роздає картки з кольорами. Така сама картка є ще в одного учасника. Коли тренер називає фрукти та овочі, повинні вставати ті

кольори, які відповідають названим предметам. Вправа на **увагу**, тому, коли називають інші предмети, вставати не потрібно.

Змістовий модуль II.

Тема 2.1. Педагогічні здібності:

спостережливість у діяльності викладача як важлива риса.

Професійно-педагогічні уміння викладача. Професійно-педагогічні навички викладача. Комунікативний комплекс професійно значущих особистісних якостей : рефлексивність, емпатійність, гнучкість, товариськість, здатність до співпраці, емоційна привабливість тощо

Рекомендації: тренер знайомить учасників з правилами.

Вправа 20. Група розділяється на «хлопчиків» і «дівчаток» і домовляється про певні дії (один виходить із залу). Після повернення він повинен, спостерігаючи за діями учасників, здогадатися, де «хлопці», а де «дівчата».

Вправа 21. Один з учасників знаходиться за дверима. Інші розподіляються за якоюсь ознакою (відсутність шнурків, штани, замість спідниць, довге, коротке волосся у дівчат та ін.). Той, хто повернувся, повинен зрозуміти, за якою ознакою група розподілилася.

Вправа 22. Учасник (1-3) виходять з кімнати. Група змінює пози, предмети, що були в них, з'являються інші речі. Той, хто повертається у кімнату, повинен пояснити, що змінилося в групі.

Вправа 23. Учасник, що вийшов з кімнати, повинен вгадати, хто є ініціатором якоїсь дії або рухів, що постійно змінюються, які повторює група.

Рекомендація: необхідно обговорити враження, які отримали учасники від вправи, ті засоби, за допомогою яких встановлено контакти.

Вправа 24. Кожен з учасників тренінгу повинен по черзі вийти на середину кола та встановити контакт невербальними засобами з кожним.

Рекомендація: всі учасники повинні залишатися на місці, все роблять мовчки.

Вправа 25. На рахунок «один» треба знайти собі пару, на «два» - пара виконує однакові рухи, на «один» знову знайти пару, на «два» - зробити однакові рухи.

Рекомендація: Продовжуємо створювати умови для встановлення контакту:

Вправа 26. Розподілимося на пари та почнемо спілкуватися, змінюючи пози за наказом тренера через кожні 1,5 хвилини (сидячи спиною, стоячи, обличчям один до одного, один сидить, інший стоїть), протягом 6 хвилин. Обговоримо, в якому положенні ми краще спілкувалися.

Вправа 27. Роздаємо чисті аркуші паперу, які треба поділити на 4 частини та намалювати: 1 - розмову з деканом, 2 - з викладачем, 3 - зі студентом I курсу, 4 - зі студентом своєї групи. Аналізуємо стереотипи в різних рольових ситуаціях.

Вправа 28. Розподіляємося на пари та починаємо обличчям один до одного робити різні рухи руками, головою, очима та ін. Наш партнер повинен все повторити. Міняємося місцями.

Вправа 29. Розподіляємо групу на дві частини. Одна група зображає якесь почуття або емоцію, інша повинна вгадати. Поміняємося місцями. Обговорюємо кожну ситуацію.

Вправа 30. Виявляємо фактори, які заважають правильно отримати та передати інформацію. «Нехай кожен зробить подарунок» сусіду зліва, зобразивши його жестами, тобто, інформацію треба передати невербальними засобами, але так, щоб він зрозумів, що ви йому подарували. Закінчуємо вправу таким чином: останній, кому передали подарунок, повинен назвати його. Перший, хто подарував, відкриває таємницю. З'ясовуємо непорозуміння, які виникали.

Вправа 31. «Ми разом збираємося у похід». Кожний по черзі покладе у нього все необхідне мовчки, невербальними засобами. Після кожного показу тренер питає у членів групи, що вони поклали у рюкзак...?

Вправа 32. Розподіляємо групу на дві частини, створюючи дві шеренги. «Ми їдемо в автобусі» в час пік, а навпроти вікна, де ви сидите, зупиняється ще один автобус. Побачивши свого знайомого, ви намагаєтеся невербально передати важливу інформацію. Обговорюємо точність переданої інформації.

Вправа 33. Розповідаємо кожен своєму партнерові історії із закінченим сюжетом (містить різні почуття, переживання) за 1,5 хв кожний. Міняємося місцями і розповідаємо чужу історію іншому. Так робимо по колу до кінця. Перевіряємо достовірність кожної історії.

Тема 2.2. Розвиток комунікативної компетентності

Комунікативний комплекс професійно значущих особистісних якостей : рефлексивність, емпатійність, гнучкість, товариськість, здатність до співпраці, емоційна привабливість тощо. Роль професійно-педагогічних умінь і навичок викладача у взаємодії зі студентами. Стили педагогічної діяльності викладача.

Рекомендації: тренер знайомить учасників з правилами.

Правила уважного слухання:

1. Сконцентруйте свою увагу на співрозмовникові. Звертайте увагу на слова, позу, міміку, жести.
2. Перевірте, чи правильно Ви зрозуміли слова співрозмовника.
3. Не давайте порад.
4. Не давайте оцінок.

Вправа 34 Будемо прогулюватися берегом моря. Група сідає у коло, закриває очі. Звертаємо увагу на повітря, дихаємо вільно... «З кожним вдихом у ваше тіло потрапляє енергія, з видихом відходять непотрібні турботи, переживання, напруження... Звернемо увагу на все, що нібито оточує нас на морі. Поділимося враженнями від наших відчуттів».

Вправа 35. На вирази, які зачитує тренер, ви повинні написати відповідь. Використайте спочатку уточнення, потім напишіть переказ, а на кінець потрібно розвинути думку. Читаємо тричі. Просимо учасників прочитати написане.

Вправа 36. Кожен повинен розповісти напарнику про свою проблему. Завдання того, хто слухає, - зрозуміти її сутність, використовуючи тільки прийоми спілкування: безмовне слухання, уточнення, переказ, подальший розвиток думки співрозмовника. Вправа розрахована на 30 хв її також можна проводити у трійках.

Вправа 37. Кожен з учасників повинен звернутися до двох інших з проханням назвати таку якість, яка заважає у спілкуванні, та таку, що допомагає.

Вправа 38. Звернемо увагу один на одного, сконцентруймося (закриваємо очі) над питанням: *які у цієї людини є сильні сторони, переваги?* Після того, як відкриємо очі, кидаємо м'яч тому, про кого подумали.

Вправа 39. Подивіться на сусідів праворуч і ліворуч. Скажіть їм про те, що вам сподобалося в їхній поведінці.

Вправа 40. Пригадайте той момент, коли ви вперше побачили свого сусіда та яке враження він на вас справив. Поділіться цими враженнями.

Вправа 41. Давайте скажемо один одному компліменти. Кидаємо м'яч по черзі всім учасникам.

Вправа 42. «Якби ти був членом партії зелених, то на твоїй футболці було б написано...» Той, хто отримує м'яч, повинен продовжити фразу.

Вправа 43. Уявляємо себе спочатку відомими художниками: малюємо автопортрет (яку течію обираєте: абстракціонізм, символізм, реалізм), а потім мистецтвознавцями, яким запропонували з'ясувати, кому належить той чи інший автопортрет. Групу можна поділити на художників та мистецтвознавців.

Тема 2.3.Розвиток сенситивності викладача.

Педагогічні здібності викладача. Комунікативний комплекс професійно значущих особистісних якостей : рефлексивність, емпатійність, гнучкість, товариськість, здатність до співпраці, емоційна привабливість тощо. Роль професійно-педагогічних умінь і навичок викладача у взаємодії зі студентами.

Рекомендації: тренер знайомить учасників з правилами.

Сенситивність - *це цілісна, загальна здібність людини, яка здатна прогнозувати почуття, думки та поведінку іншої людини...* Головні завдання, які вирішує тренінг сенситивності:

- 1) збільшити розуміння себе та розуміння інших
- 2) розуміти групові процеси через відчуття локальної структури;
- 3) розвивати окремі навички у поведінці.

Рекомендація: ми ускладнюємо цю вправу, яка подібна до першої вправи тренінгу партнерського спілкування.

Вправа 44. Один учасник з групи має перерахувати тих, у кого є сестри, брати, хто знає французьку, англійську мови та ін.

Рекомендація: виконується у парах.

Вправа 45. 1. Протягом 5 хв дивимося один на одного. 2. Повертаємося спиною до партнера та відповідаємо письмово на питання: Які очі у вашого партнера (все про зовнішність)? Повертаємося знову до нього та перевіряємо свої відповіді. 3. Поміняємося парами. 4. Дивимося на напарника 1 хвилину. Записуємо відповіді на питання про одяг: «Якого кольору у нього взуття?» 5. Пересідаємо знову та спробуємо розповісти про свого партнера все, що вже знаємо: «у тебе є дочка, ти знаєш французьку мову...» Отже, згадуємо вправи за № 1 та 44. Партнер корегує вашу оповідь. Міняємося місцями.

Вправа 46. Дивимося один на одного уважно 1,5 хв. Зупиняємося перед учасником, наприклад, Іриною та говоримо: «Я іду по колу, проходжу одного, другого, третього... Хто переді мною?» (повинен вгадати, наприклад, це - Володимир). Потім задаємо питання про зовнішній вигляд: «Якого кольору піджак на Володимирові?»

Вправа 47. Намагайтеся побачити кожного (як він виглядає, в якому стані). Спостерігаємо 3 хвилини. Кидаємо м'яч та повідомляємо, що нового ми дізналися про учасників.

Вправа 48. Кидаємо м'яч по черзі та називаємо ім'я того, кому кидаємо, та фразу, яку він казав (учора, сьогодні). Намагаємося пригадати її.

Вправа 49. Один учасник добровільно залишає кімнату, уважно перед тим озирнувшись довкола. Повертається через 2-3 хвилини та відповідає на питання: «Що змінилося?»

Вправа 50. Розподілимо групу на дві частини. Сідаємо один проти одного. Запам'ятаємо своє місце – «один». «Два» - міняємося місцями, запам'ятовуючи своїх сусідів. Коли тренер називає 1 або 2, треба відповісти, хто сидів поруч.

Вправа 51. Спостерігаємо непомітно за людиною, ім'я якої написано на картках, що роздав тренер. На рахунок «один» ви спостерігаєте за цією людиною, роблячи якісь рухи, жести. На рахунок «два» - потрібно відповісти на питання, хто спостерігав за вами та вказати, які рухи він робив?

Вправа 52. Перевірте, наскільки розвинуте у Вас відчуття часу. Спробуйте заплющити очі та по команді «почали» зорієнтуйтеся, коли пройшла хвилинка.

Вправа 53. Заплющіть очі та уявіть, що відчуваєте, коли чуєте ті чи інші звуки: різко загальмувала машина, загравав оркестр, шум морських хвиль, розбилася чашка.

Вправа 54: а) «Я бачу». Потрібно описати зовнішній вигляд будь-кого з учасників тренінгу: руки лежать на колінах, ти повернула голову ліворуч... Усвідомлюємо різницю між тим, що бачимо та уявляємо; б) учасник, який сидить спиною, повинен вгадати, кого описує керівник тренінгу.

Рекомендація: потрібно познайомити учасників з класифікаціями експресивної міміки та фундаментальними емоціями. Класифікація експресивної міміки: Любов, щастя, радість. Здивування. Страх, страждання. Гнів, рішучість. Відраза. Презирство (за Вудвортсом). Фундаментальні емоції: Зацікавлення - переживання. Задоволення - радість. Здивування. Горе - страждання. Гнів. Відраза. Презирство. Страх. Сором. Провина (за К. Ізардом).

Вправа 55. Працюємо у парах. Один з учасників виконує роль дзеркала, другий - роль мавпи. Отже учасники повинен повторювати дії один за одним. Потім учасники поміняються ролями.

Вправа 56. Працюємо у групах по 4-5 чол. Кожен з учасників повинен розповісти про те, як сприймають його як співрозмовника інші.

Вправа 57. Продовжуємо працювати у групах по 4-5 чол. Вибираємо з групи одного учасника (за бажанням) та розповідаємо все про нього. Він повинен розповісти про почуття, які при цьому в нього виникали.

Вправа 58. Перед кожним учасником покладемо чистий аркуш, на якому потрібно зазначити: 1. Хто Ваш улюблений поет? 2. Який Ваш улюблений колір? 3. Яку рису Ви цінуєте в людях? 4. Яка пора року Вам подобається? Інші учасники, прослухавши відповіді, які зачитує тренер, повинні відповісти, кому належить ця анкета.

Вправа 59. Працюємо у трійках. Потрібно визначити риси, які є спільними та відмінними для учасників тренінгу. Спочатку партнери говорять фразу: «Ти такий самий, як я...» Потім: «Я значно відрізняюся від тебе...»

Вправа 60. «Чутка». Кожен говорить про учасника, який знаходиться за дверима, все, що захоче. Учасники можуть використовувати цитати з творів, афористичні вислови, висловлюватися потрібно лаконічно. Тренер записує всі висловлювання. Учасник, який був за дверми, повинен вгадати, хто про нього це сказав.

Вправа 61. Перевіримо чутливість спини. Учасники трьох груп повернеш до кола спиною. Вони будуть передавати якусь емоцію (наприклад, тренер призначає: З-здрість, Л-любов, С-страх). Ті, хто тренує свою чутливість спини (1-2 учасники), підходять до групи учасників, що «грають емоцію», мовчки. Учасники можуть ставати до групи боком, нахилитися до них, щоб описати потім своє відчуття та спробувати відповісти на питання тренера: 1. Біля якої групи ви почували себе затишно? 2. З якою підгрупою Ви посварилися б? 3. З якою заприятелювали? 4. Кого би пожаліли? 5. Кого би могли зневажати? 6. З ким хотіли працювати? Як правило, відповіді не завжди збігаються з дійсністю, це - важке завдання.

Вправа 62. Тренування навиків зниження напруження у бесіді. Учасники тренінгу один одному кидають м'яч зі словами: «Мені здається, нас з тобою об'єднує така риса, як... Учасник може погодитися: Так, я згоден». Якщо ні: «Я поміркую над цим...» Таким чином він отримав інформацію до роздумів. Далі цей учасник кидає м'яч наступному гравцю... Аналізуємо, чому м'яч не потрапив жодного разу до когось з учасників.

Модуль III.

Тема 3.1 . Тренінг: розвиваємо креативність викладача.

Педагог як суб'єкт педагогічної діяльності. Соціально-психологічні аспекти педагогічної діяльності. Професійна відповідність викладача. Стилi педагогічної діяльності викладача. Авторитет викладача в студентському колективі. Професійна самосвідомість викладача. Професійна майстерність.

Рекомендації: тренер знайомить учасників з правилами. Вправи на знайомство. Працюємо в колі, всі завдання виконуємо за годинниковою стрілкою.

Вправа 63. Кожен з учасників по черзі називає своє ім'я та три риси, що йому притаманні, які починаються на таку саму літеру. Ця вправа потребує від учасників винахідливості та гнучкості мислення. Можна спростити завдання і назвати лише 1-2 риси.

Вправа 64. Кожен з учасників повинен назвати своє ім'я, одне із своїх реальних хобі та одне, яке хотів би мати. Наступний учасник говорить своє ім'я, реальне хобі і те, яке хотів би мати, потім повторює все, що сказав перший учасник. Наступний повторює все за першим і другим.

Вправа 65. Кожен по черзі називає три слова, що пов'язані з його ім'ям, саме ім'я називати не потрібно. Всі повинні зрозуміти, як називається ця людина.

Вправа 66. Тренер повідомляє про схильність математиків всі явища і предмети описувати за допомогою формул. Перевтілимося у математиків і, назвавши своє ім'я, повідомимо формулу, яка відповідає вашій особистості. Завдання важке. Проте тренер не повинен наводити прикладів. У кожного є можливість створити свою математичну мову.

Вправа 67. Потрібно згадати людину (добре вам знайому), яка, на вашу думку, є креативною. Назвіть своє ім'я, потім риси, особливості цієї людини, які, на ваш погляд, дають можливість вважати її креативною.

Вправа 68. Тренер, який стоїть у центрі кола, пропонує пересісти тим, хто володіє якимось умінням, наприклад, керує автомобілем. Під час пересаджування тренер займає вільне місце. Учасник, який залишився без місця, продовжує вправу. Після того, як назвали 8-10 умінь, кожен повинен написати розповідь про групу, враховуючи всю отриману інформацію.

Вправа 69. Кожен учасник називає своє ім'я і ті риси, особливості поведінки, все, що в ньому є для спонукання іншої людини до творчості, створення нового, нестандартної поведінки (любов, інтерес до людей, ентузіазм до створення чогось нового, відсутність тиску, готовність навчатися в інших тощо).

Рекомендація: Виконуючи цю вправу у студентському, учнівському середовищі, можна перераховувати будь-які професійні вміння.

Вправа 70. Кожен з учасників повинен подумати, ким він може працювати, крім професії, яку набуває в університеті. Називаючи ім'я, потрібно перерахувати декілька варіантів можливих професійних ролей.

Рекомендація: наступні вправи допомагають усвідомити етапи креативного процесу, а також бар'єри проявів креативності і створення умов для їх подолання або зменшення впливу.

Вправа 71. Всі учасники повинні зосередитися на собі, своїх переживаннях, відчуттях, думках. Відчувши себе, своє тіло, потрібно зосередитися на ідеї мінливості світу, в якому ми живемо. Які думки у вас виникають? Як ви відчуваєте себе у цьому світі, де все блискавично змінюється? Учасники розмірковують над питанням: Які риси, особливості поведінки допомагають жити у цьому світі, а які ускладнюють життя? Можна розмірковувати, закривши очі. Через деякий час пропонуємо всім намалювати свої відчуття, переживання, почуття. Малюнки розвішуємо так, щоб всі їх бачили. Наступний крок: об'єднаємо учасників у групи по 4-5 чоловік і поділимося нашими роздумами про якості, які допомагають нам жити у цьому світі і які ускладнюють життя. Знову об'єднуємося в одну групу і записуємо якості, які визначили учасники. Приклади: *Якості, особливості поведінки, які допомагають жити у мінливому світі:* любов до людей, оптимізм; прийняття себе і світу у всіх його проявах; вміння оцінити проблему очима інших; почуття гумору; відчуття своєї недосконалості; комунікабельність; сенситивність, емпатія; бажання допомогти людям; працьовитість; мрійливість, вміння фантазувати; рішучість, цілеспрямованість, наполегливість. *Якості, які ускладнюють життя в мінливому світі:* - невпевненість у собі; - упередженість; - занижена самооцінка; - надмірна прихильність до принципів; - несамостійність; - формалізм, заорганізованість; - стереотип у мисленні та поведінці; - орієнтація на загальні правила і норми; - тривожність; - навіювання.

Рекомендація: Ця вправа допомагає усвідомити особливості проявів креативності. Учасники сидять у колі та кидають один одному м'яч, запам'ятовуючи того, у кого вже м'яч побував: всі повинні взяти участь у грі.

Вправа 72. Кидаючи м'яч іншому учасникові, потрібно назвати якості, особливості поведінки креативної людини. Потрібно бути уважними, не повторювати вже назване іншими. Після того, як м'яч побував у кожного, змінюємо завдання: тепер ми будемо називати якості, особливості поведінки антипода креативної людини.

Рекомендація: Наступна вправа допоможе учасникам потренуватися у виборі більш виразних засобів для того, щоби зобразити слово, а також розвинути свою фантазію, експресивність. У процесі обговорення етапів креативного мислення тренер повинен пояснити учасникам, як важливо для успішного вирішення проблемної ситуації ретельно зібрати інформацію, побачити щось спільне між діями різних людей.

Вправа 73. На спині одного з учасників приколюємо картку з написом (наприклад, *сон, весна, фараон, організм, ніч, радість* тощо). Він повинен викликати будь-кого з групи для того, щоб дізнатися, що написано на картці. Учасники допомагають зрозуміти, який це напис, тільки невербальними засобами. Обговорюємо результати роботи.

Вправа 74. Тренер називає предмет і кидає м'яч іншому. Той, хто його отримав, повинен назвати три (два) нестандартні способи використання цього предмета, наприклад: молоток - вішак, прес-пап'є, ручка для важкої сітки. Домовляємося, що не будемо називати універсальних способів використання предметів.

Вправа 75. Кидаючи м'яч іншому, називаємо колір. Той, хто піймав, повинен назвати об'єкт цього кольору. Потрібно уважно виконувати вправу, не повторювати кольори і об'єкти.

Вправа 76. Той, хто кидає м'яч, говорить одне з трьох слів: «*повітря*», «*земля*», «*вода*». Той, хто спіймав, повинен відповісти конкретно: назву *птаха, тварини, риби*. Потім він називає знову слово, наприклад, «*повітря*». Вправу потрібно проводити швидко.

Вправа 77. Спробуємо разом завантажити баржу. Тренер називає предмет на одну з літер алфавіту. Учасникам потрібно також називати предмети на цю літеру. Попереджаємо учасників, що на баржу не можна вантажити, наприклад, астероїди й айсберги, а також, оскільки ми гуманісти, то не будемо вантажити тварин і людей, наркотики, зброю, хімічну отруту та ін.

Вправа 78. Ми збираємося у похід. Складемо наш рюкзак. Кожен з учасників по черзі повинен невербальними засобами зобразити те, що він обов'язково візьме із собою. Той, хто відгадав, буде зображати свій предмет.

Вправа 79. На аркушах паперу кожен з учасників тренінгу повинен записати аргументи «за» куріння. Через три хвилини з'ясовуємо, чи записані аргументи. Наступний крок: всі учасники можуть упродовж трьох хвилин поділитися враженнями з колегами та запам'ятати найбільш оригінальні аргументи (один-два). Потім кожен повинен записати аргументи «проти» куріння. Знову даємо три хвилини на обмін думками. Вправа закінчується обговоренням у групі найбільш оригінальних аргументів. Цю вправу можна провести, використовуючи метод «снігової кулі». Рекомендація: наступне завдання виконуємо у парах..

Вправа 80. Учасникам тренінгу пропонують вибрати два питання серед п'ятнадцяти, які виділяв М. Пруст: 1. Де б Ви хотіли жити? 2. Основна риса Вашого характеру? 3. Ваш основний недолік? 4. Який Ваш ідеал у житті? 5. Яку рису Ви найбільше цінуєте у чоловіки? 6. Яку рису Ви найбільше цінуєте у жінки? 7. Ваш улюблений колір? 8. Ваша улюблена квітка? 9. Що Ви найбільше не любите? 10. Що Ви найбільше цінуєте у Ваших друзях? 13. Ваше улюблене заняття? 14. Як би Ви хотіли померти? 15. Який настрій Вам притаманний? Кожен з учасників за дві хвилини повинен

відповісти на них своєму партнерові. - Сідаємо у коло та розповідаємо за годинниковою стрілкою про почуте всім учасникам тренінгу.

Вправа 81. Поговоримо про різні прикмети. Наприклад, говорять: *впав ніж, відкоркувалася пляшка - прийде чоловік.* Спробуємо вигадати свої прикмети. Той, хто кидає м'яч, говорить, що вдало; той, хто упіймав - прикмету: *упала квітка - прийде дівчина...*

Рекомендація: Вправи, пов'язані із застосуванням асоціативного механізму, допомагають учасникам краще використовувати досвід, який вони мають. Будемо працювати над вправами з асоціативним ланцюжком, щоб засвоїти навички включення у процес пошуку вирішення проблеми. Після закінчення цих вправ потрібно обговорити, у чому виникла складність.

Вправа 82. Ми будемо кидати один одному м'яч, називаючи будь-який іменник. Той, хто упіймав м'яч, повинен назвати свою асоціацію (іменник). Наступний повинен сказати слово, яке є асоціацією на сказане другим учасником.

Вправа 83. Називаємо будь-який іменник, кидаючи м'яч. Той, хто спіймав, повинен назвати якесь слово (дієслово, іменник, прикметник...). Потім він кидає м'яч і говорить своє слово. Вправа виконується до моменту, коли виникають труднощі навести асоціацію-слово. Можна задати питання: "На що Ви звернули увагу під час вправи?"

Вправа 84. Уявімо себе літературними героями. Тренер кидаючи м'яч, говорить: «Мауглі». Учасник, який спіймав м'яч, повинен перевтілитися у героя і сказати асоціацію, відчуваючи себе ним, на наступне слово тренера, наприклад, квітка. Ця вправа, на думку М. Пруста, допомагає «набути нові очі».

Вправа 85 Кидатимемо один одному м'яч, називаючи будь-які об'єкти. Той, хто отримав м'яч, повинен назвати країну, яка в нього асоціюється з цими об'єктами.

Рекомендація: закінчуємо тренінг вправами, які пов'язані з розвитком сенситивності, на спостереження за учасниками.

Вправа 86, Всі учасники групи виконують завдання: подумайте дві хвилини і дайте відповідь на питання: «Які відчуття у вас виникли стосовно сусіда справа (зліва)?» Потрібно назвати найяскравіше враження.

Вправа 87. Будемо кидати один одному м'яч, називаючи позитивну якість людини, якій ми відправляємо м'яч. Слідкуємо уважно за тим, щоби вправу виконали усі учасники. Рекомендація: тренер дає можливість учасникам сконцентруватися на своєму партнерові справа (зліва). Вправа допомагає отримати кожному учасникові особистісну підтримку.

Вправа 88. Потрібно подумати і вирішити для себе, з образом якої архітектурної споруди асоціюється ваш сусід (вежа, міст, колона, палац)? Потрібно обговорити, яким чином виникають ці асоціації. Завдання можна змінити: учасники уявляють сусіда в образі літературного героя, тварини. Ці вправи дають змогу кожному отримати образні й вербальні відображення, асоційовані з архітектурною спорудою, з будь-якою

твариною, героєм твору. Тому вони збагачують уявлення людини про себе значущими деталями. Людина зберігає у своїй пам'яті інформацію про себе, побачену іншими, як про стійку архітектурну споруду, тварину, романтичного героя літературного твору. Ця інформація може допомогти йому у критичній ситуації, допоможе уникнути переоцінки або надасть відчуття своєї значущості для інших [43, с. 247-248].

Вправа 89. Тренер, прощаючись з учасниками, може запропонувати їм виконати вправу, яка пов'язана з рекламною традицією робити написи (девизи, слонги) на бігбордах. Ці написи повинні відобразити життєву позицію, девіз господаря. Уявімо, що ми також зробили б написи на наших сорочках, тенісках тощо. Кидає м'яч зі словами: «Якби ти займався серфінгом, на твоїй тенісці було б написано: «Тримайся на високій хвилі!» Той, хто спіймав м'яч, повинен погодитися з цим або ні. Потім він проговорює свою фразу іншому учаснику, передаючи йому м'яч.

Тема 3.2. Застосування тренінгових технологій на заняттях в аудиторії.

Сутність поняття тренінгу. Зміст, процес і методи тренінгових занять. Класифікація тренінгів. Форми і методи навчання для використання на тренінгових заняттях. Тренінг як форма інтерактивного навчання

Рекомендації: тренер знайомить учасників з правилами.

Методика побудови тренінгового заняття. Групова форма роботи. Норми і принципи роботи групи. Методи роботи у тренінгу. Організація тренінгового заняття .

Вправа. «Комунікативна атака»: кожен зі слухачів за 1,5 хвилини повинен представити себе аудиторії. Подання своєрідної самореклами потребує підготовки, відбору тільки такої інформації, яка була б невідомою і змогла б зацікавити слухачів.

Вправа «Щит»: Кожен присутній на окремому аркуші паперу заповнює таблицю: («хто я?»; «моя таємниця», «чим пишаюся», «моє хобі»)

У графі «Хто я» необхідно написати одним словом, наприклад, -«людина», «філолог» тощо. У графі «Моя таємниця» можна відверто написати про себе, свою мрію, якийсь вчинок. У графі «Моє хобі» потрібно намалювати те, чим ви любляете займатися. З інформацією, яка записана у таблиці, ознайомлюємо всіх слухачів групи . Зазначимо, що таку інформацію про себе надає і викладач. Вправа «Щит» допомагає краще пізнати один одного. Ці аркуші паперу студенти приносять і на друге заняття, даючи можливість ознайомитися з ними всім, хто бажає.

«Дерево родоводу». Пропонуємо заповнити анкету «Моє дерево життя». Можна порекомендувати вдома заповнити анкету.

Анкета «Моє дерево життя»

1. Грунт - це Ваше культурне, соціо-економічне оточення. Зосередьтеся на тих галузях, що якнайбільше його окреслюють. Я був вихований з вірою в те, що: Робота - це.... Гроші - це... Релігія - це... Моя національність -це... Моя раса - це ... Чоловік - це... Жінка - це... Шлюб - це... Сім'я-це... Закон - це... Навчання - це... Успіх - це... Друг- це...

2. Коріння дерева життя - це ваше бачення фундаментальних питань життя:

Я вірю, що моє життя походить від ... Істина для мене - це ... Я живу для того, щоб ... Щодня я наближаюсь де...

3. Стовбур дерева життя відображає вашу концепцію людини. Відповідаючи на запитання, Ви зображуєте свій погляд на проблему "що таке людина?" Знайдіть твердження, з яким Ви погоджуєтесь, і дайте своє обґрунтування.

1. Я загалом хороша людина тому, що...
2. Я загалом погана людина тому, що...
3. Я залежний і не відповідаю за свої вчинки тому, що...
4. Я в основному егоїстичний тому, що...
5. Я в основному дбайливий і добрий з іншими тому, що...
6. Мої переконання впливають на мою особистість тому, що...
7. Моя особистість впливає на мої переконання тому, що...

4. Гілля дерева життя - це Ваші етичні цінності. Перелічіть ті, що для Вас є найбільш важливими, поясніть, чому...

5. Квіти дерева життя символізують емоції, які повинно породжувати Ваше філософське дерево. Перелічіть бажані й небажані емоції, які Ви відчуваєте щодо себе, інших, навчального закладу.

6. Плоди дерева життя - це Ваші вчинки. Напишіть, як ви зазвичай поводитесь, виконуючи різні соціальні ролі, займаючись різними видами діяльності. Заповніть табличку(бажані вчинки/ небажані вчинки; син/дочка; брат/сестра; студент, громадянин, релігія, робота, спорт, вільний час).

IV. Орієнтовна структура тренінгових занять

Загальна кількість кредитів ЄКТС – 4, годин 120

(40 практичних, 80 СРС)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
Л.		С.	Пр.	Інд.	С.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1.						
Тема 1.1. Вступ. Знайомство. Тренінг партнерського спілкування				4		10
Тема 1. 2. Педагогічні здібності : увага як важлива риса викладача				6		10
Разом за змістовим				10		

модулем 1						
Змістовий модуль II.						
Тема 2.1. Педагогічні здібності: Спостережливість у діяльності викладача як важлива риса				8		10
Тема 2. 2. Розвивиток комунікативної компетентності				8		15
Тема 2.3 Розвиток сенситивності викладача				8		15
				24		
Змістовий модуль III.						
Тема 3.1.. Тренінг: розвиваємо креативність викладача				2		10
Тема 3.2. Застосування тренінгових технологій на заняттях в аудиторії				2		10
Підсумково- звітний тренінг				2		
Разом за змістовим модулем 2				6		
Всього				40		80

V. Орієнтовні індивідуальні завдання (тьюторські).

Тьюторське заняття. Програма 1.

1. Визначте основні складові творчого потенціалу.
2. Охарактеризуйте мотивацію до активної пізнавальної діяльності.
3. Визначте характеристики досвіду творчої діяльності, характерологічних особливостей особистості.

Тьюторське заняття. Програма 2.

1. Педагог як суб'єкт педагогічної діяльності.
2. Професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти.

3. Професійно-педагогічна компетентність як складне професійне утворення.
4. Педагогічні здібності викладача
5. Виміряйте творчий потенціал студента (3 – 4 студента).

Показники, які характеризують ТП студентів	Рівень виявлення показників			Показники, які характеризують ТП студентів	Рівень виявлення показників		
	В	С	Н		В	С	Н
1. Мотиваційно-творча активність: Потяг до творчості – Спрямованість на самореалізацію – Спрямованість на досягнення мети – Прагнення до успіху				3. Досвід творчої діяльності : Високий рівень знань Уміння та навички творчої діяльності			
2. Творчі здібності: – Здатність до висування нових ідей; – Уміння аналізувати; – Уява, – Пам'ять – Логічне мислення – Фантазія				Характерологічні особливості: – активність – ініціативність – незалежність суджень – впевненість – наполегливість – працездатність – здатність до самоуправління – комунікативність			

Коефіцієнт рівня сформованості творчого потенціалу студентів (КСТП) середня арифметична величина коефіцієнтів КМТ, КТД, КХО, КДТД.

Тьюторське заняття. Програма 3.

1. Комунікативний комплекс професійно значущих особистісних якостей : рефлексивність, емпатійність, гнучкість, товариськість, здатність до співпраці, емоційна привабливість тощо.
2. Роль професійно-педагогічних умінь і навичок викладача у взаємодії зі студентами.
3. Опишіть свої здібності до саморозвитку за методикою, запропонованою Т.М. Шамовим . Анкета «Здібності педагога до саморозвитку»

Інструкція: Дайте відповіді на запропоновані питання, виходячи з такої системи оцінювання: «5 – дане твердження повністю відповідає дійсності»; «4 – скоріше відповідає, ніж ні»; «3 – і так, і ні»; «2 – скоріше не відповідає»; «1 – не відповідає».

№	Питання	5	4	3	2	1
	Я прагну вивчити себе					
	Я залишаю час для розвитку, як би не був зайнятий роботою, домашніми справами					
	Перешкоди, які виникають стимулюють мою активність					
	Я шукаю зворотній зв'язок, тому що це допомагає мені дізнатися і оцінити себе					
	Я рефлексую свою діяльність, виділяючи на це спеціальний час					
	Я аналізую свої почуття і досвід					
	Я багато читаю					
	Я широко дискутую на цікаві для мене питання					
	Я вірю в свої можливості					
	Я прагну бути більш відкритим					
	Я усвідомлюю той вплив, який					

	чинять на мене оточуючі люди					
	Я займаюся своїм професійним становленням і розвитком і маю позитивні результати					
	Я отримую задоволення від освоєння нового					
	Зростаюча відповідальність не лякає мене					
	Я позитивно поставився б надалі до мого просування по службі					

Активний розвиток – 75 – 55 балів. Відсутня сформована система саморозвитку, орієнтація на розвиток сильно залежить від умов – 54 -36 балів:

Розвиток не відбувається – 35 -15 балів.

Тьюторське заняття. Програма 4.

1. Професійно-педагогічні уміння викладача ЗВО.
2. Професійно-педагогічні навички викладача ЗВО.
3. Соціально-психологічні аспекти педагогічної діяльності.
4. Професійна самосвідомість викладача.
5. Заповніть таблицю «Використання інтерактивних технік навчання: переваги та недоліки».

Техніка	Переваги	Недоліки

Тьюторське заняття. Програма 5.

1. Соціально-психологічні проблеми адаптації молодого викладача до умов педагогічної діяльності.
2. Стресостійкість викладача як значуща риса особистості.
3. Професійна відповідність викладача.
4. Стилi педагогічної діяльності викладача

5. Підготуйте доповідь про зміст організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на розвиток творчих здібностей студентів у навчальному процесі вашого навчального закладу.

Тьюторське заняття. Програма 6.

1. Авторитет викладача в студентському колективі.
2. Сутність поняття тренінгу.
3. Зміст, процес і методи тренінгових занять.
4. Класифікація тренінгів.
5. Форми і методи навчання для використання на тренінгових заняттях
6. Тренінг як форма інтерактивного навчання
7. Створіть власне тренінгове заняття (тема за власним вибором)

VI. Підсумкова форма контролю: залік

VII. Інформаційні джерела

1. Кошманова Т.С. На шляху до новітньої педагогічної освіти (на прикладі Університету штату Мічиган). - Львів, 2000. -345 с.
2. Кошманова Т.С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960-1998 рр.). - Львів: Вид-во «Світ», 1999. - 486 с.
3. Кривулина А.А. Ергодизайн образовательного пространства (размышление психолога). - М: ПЕР СЭ, 2003. - 192 с.
4. «Моделі навчання» (для студентів педагогічних спеціальностей) / За ред. Т.С. Кашманової. Серія: навчально-методичні матеріали — Вип. 5. - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002.-22с.
5. Мельнікова І.М., Белоглазенко Д.С. Соціально-педагогічні тренінги: Навчально-методичний посібник . / І.М. Мельнікова, Д.С.Белоглазенко. – К., 2016. – 146 с.
6. Мельничук І.М. Психолого-педагогічний тренінг як активний засіб підвищення комунікативної компетентності майбутнього фахівця фінансово-економічної сфери / І.М. Мельничук, В.Я. Чорній // Педагогічний альманах : зб. наук. праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон: РІПО, 2010. – Вип. 8. – С. 97–101.
7. Освітні технології. Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О.М. Пехоти. - К.: А.С.К., 2001. - 348 с.
8. Основы теории коммуникации : учебник / [под ред. проф. М. А. Василика]. – М. : Гардарики, 2003. – 615 с.
9. Панасюк І. В. Застосування навчальних тренінгів у підготовці вчителів фізичної культури / І. В. Панасюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – 2007. – №5. – С. 6–10.
10. Панфилова А. П. Тренинг педагогического общения : учеб. пособие для студ. вузов обучающихся по спец. «Педагогика и психология» / А. П. Панфилова. – М. : Академия, 2006. – 336 с.

11. Парсонс Т. О. О структуре социального действия / Т. О. Парсонс ; [под общей ред. В. Ф. Чеснокова]. – М. : Академ. Проект, 2002. – 880 с.
12. Пасічник О. О. Структура і критерії комунікативних умінь та результати визначення рівня їх сформованості у майбутніх соціальних педагогів / О. О. Пасічник // Наукові записки. Серія : Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені М. Гоголя) / За заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – №4. – С. 98–103.
13. П'ятакова Г.П. Адаптація майбутнього вчителя до педагогічної діяльності на практичних заняттях з методики викладання літератури // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Вип. 15. Ч.2., 2001. - С. 86-89.
14. П'ятакова Г.П. Застосування інтерактивних методів навчання на заняттях із курсу "Історія російської літератури" у вищій школі // Тези доповідей звітної наукової конференції кафедри педагогіки, 19 лютого 2002 р.- Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. - С. 41-47.
15. Федорчук В. М. Соціально-психологічний тренінг «Розвиток комунікативної компетентності викладача» : навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2003. – 240 с.
16. 130. Філософський словник / [авт.-уклад. М. О. Булатов]. – К. : Стило, 2009. – 575 с.
17. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в общеобразовательной школе. – М. : ИОСО РАО, 2002. – с.135–157
18. Цюман Т. П. Тренінг як інноваційна форма превентивної роботи з молоддю / Т. П. Цюман // Науковий вісник Чернівецького університету. : Збірник наукових праць. – Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2005. – Вип. 271. –С. 181–184
19. Чорній В. Я. Формування готовності до професійного спілкування майбутніх фахівців банківської справи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. Я Чорній. – Тернопіль, 2011. – 20 с.
20. Щербаков А. В. Педагогический тренинг в индивидуализации подготовки студентов к воспитательной работе в школе : дисс. ... канд. пед. наук.: 13.00.08 / А. В. Щербаков. – Челябинск, 2000. –181 с.
21. Яковенко М.Л. Розвиток інноваційної активності студентства в умовах оновлення вищої школи України : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 / Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2003. – 20 с.

Організація експериментальної діяльності (015 Професійна освіта)

I. Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна «Організація експериментальної діяльності (015 Професійна освіта)» має міждисциплінарний характер, охоплює узагальнені проблеми організації, методологічного, методичного, психолого-педагогічного забезпечення науково-дослідницької діяльності, її здійснення та призначена для аспірантів – здобувачів ступеня доктора філософії 015 Професійна освіта.

Програма навчальної дисципліни «Організація експериментальної діяльності (015 Професійна освіта)» складена відповідно до програми підготовки фахівців освітнього ступеня – доктор філософії, галузі знань – 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності – 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Предмет вивчення навчальної дисципліни

Методологія, методика науки, дослідницькі методи у системі організації науково-дослідницької діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: тематично пов'язана з дисципліною «Основи наукових досліджень», «Педагогіка вищої школи», «Методологія наукових досліджень», «Теорія і практика професійної освіти».

Мета і завдання навчальної дисципліни: формування умінь і компетентностей виконання науково-педагогічного дослідження, розуміння конкретно-методологічних засад, закономірностей і принципів педагогічного знання, освітньої технології і методів реалізації профільної дослідницької програми, науково-педагогічного проєкту, написання науково-дослідної праці (дисертаційного дослідження).

Основними завданнями навчальної дисципліни є формування:

- знань методології педагогіки і наукових принципів педагогічного дослідження;
- умінь структурування і організації педагогічного дослідження;
- компетентностей щодо розроблення наукової програми і методики проведення педагогічного дослідження з урахуванням його специфіки (теорія і методика професійної освіти);
- умінь логічного добору, доцільного компонування, застосування комплексу методів педагогічного дослідження (теоретичних, емпіричних, педагогічного експерименту - у його констатувальній, формувальній і контрольній складових, узагальнення провідного педагогічного досвіду) відповідно до змісту (шифру) науково-педагогічної спеціальності, програми, мети і завдань науково-педагогічного дослідження;
- вмінь і компетентностей з узагальнення результатів педагогічного дослідження, впровадження їх у практику сучасних закладів освіти з метою корегування, модернізації чи перетворення освітнього процесу;

- компетентностей щодо розроблення перспективних інноваційних практико орієнтованих педагогічних дослідницьких програм та прогнозування їхньої реалізації;
- наукової культури педагога-дослідника;
- готовності до участі в міжнародних науково-педагогічних програмах, грантових та ін. проектах.

Основні результати навчання і компетентності:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	Знати знання методології і методів педагогічних досліджень; особливості організації і управління освітньо-науковим процесом у закладі вищої освіти. Вміти організовувати і здійснювати науково-дослідну роботу; забезпечувати єдність навчання, виховання і наукового дослідження, теорії і практики в освітньому процесі закладу вищої освіти.	Загально-професійні: Методологічна
2.	Знати наукові підходи в організації і змісті діяльності викладача закладу вищої освіти; особливості освітнього процесу вищої школи в єдності навчання, виховання і наукового дослідження. Вміти визначати мету, завдання і зміст освітньої діяльності; розробляти засоби педагогічного діагностування та обґрунтовувати напрями прогнозування розвитку освітніх процесів.	Навчально-методична
3.	Знати методики педагогічних досліджень у вищій школі. Вміти аналізувати та впроваджувати у власну діяльність теоретично обґрунтовані положення - найсучаснішого педагогічного	Дослідницька

	досвіду; конструювати науково-методичну та навчально-методичну документацію (монографія, стаття, рецензія, навчальна програма, робоча програма тощо)	
4.	Знати особливості сучасних інформаційних ресурсів Вміти користуватися сучасними інформаційними ресурсами для розроблення навчально-методичних, наукових матеріалів	Інформаційна

Навчальний курс включає 3 модулі, розрахований на 4 кредити, 120 год., з яких лекційних - 20 год., практичних - 20 год., самостійної роботи - 80 год.

II.Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС 120 годин.

№ п/п	Назва модулів і тем	Кількість годин				
		Всього кредити/год.	Аудиторна робота			Самостійна робота
			Всього аудиторних	Лекції	Практичних заняття	
		120	40	20	20	80
Модуль I	Теоретико-методологічні основи наукових досліджень	1/40	8	4	4	32
Тема 1.1	Наука як система знань	20	4	2	2	16
Тема 1.2	Методологія і рівні педагогічних досліджень	20	4	2	2	16
Модуль II	Методи наукового дослідження	1/40	16	8	8	24
Тема 2.1	Емпіричні методи педагогічного дослідження	10	4	2	2	6
Тема 2.2	Теоретичні методи педагогічного дослідження	10	4	2	2	6
Тема 2.3	Педагогічний експеримент	10	4	2	2	6

Тема 2.4	Статистичне і математичне оброблення результатів педагогічного дослідження	10	4	2	2	6
Модуль III	Організація і технологія досліджень в професійній освіті	1/40	16	8	8	24
Тема 3.1	Специфіка і організація педагогічних досліджень	10	4	2	2	6
Тема 3.2	Технологія педагогічних досліджень (основні етапи)	10	4	2	2	6
Тема 3.3	Організація і зміст науково-педагогічного дослідження	10	4	2	2	6
Тема 3.4	Наукові публікації: поняття, вимоги, методика підготовки	10	4	2	2	6
		120	40	20	20	80

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами.

Модуль I. Теоретико-методологічні основи наукових досліджень

Тема 1.1. Наука як система знань

Поняття науки. Місце та роль науки у житті сучасного суспільства. Виникнення і розвиток науки. Передісторія науки. Наука і реальний практичний досвід. Предмет, завдання і функції науки. Особливості об'єкта, суб'єкта, цілеспрямовання засобів і результатів. Наукознавство та його розвиток. Структура і класифікація наук. Взаємодія наук як чинник їх розвитку. Методологічна єдність і багатоманітність сучасної науки. Міграція методів, засобів і концептуальних схем з однієї галузі знання в іншу. Методологічне значення діалектики єдності та багатоманітності наук.

Організація науки і підготовка наукових кадрів: міжнародний та вітчизняний досвід.

Етичні норми науки. Цінності науки: універсалізм, спільність володіння, безкорисливість, скептицизм.

Основні поняття і категорії наукової методології. Наукова ідея як спроба нетрадиційного пояснення явищ. Основні форми наукового пізнання (факт, гіпотеза, закон, концепція, теорія). Поняття про наукові факти та їх роль у науковому дослідженні. Формування та обґрунтування наукових гіпотез. Види гіпотез. Наукові закони. Концепція як спосіб розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї теорії. Поняття наукової теорії, її сутність та структура. Наукова теорія як найвищий рівень синтезу знання.

Структурні елементи науки: поняття, категорії, принципи, постулати, правила. Докази як процес встановлення істинності твердження. Спростування як засіб розвитку наукового пізнання. Структура наукового доказу та спростування: теза, аргумент, форма (демонстрація). Правила і умови доказів та спростувань.

Сутність та правила аргументації.

Класифікаційна проблема в сучасній науці. Принципи класифікацій.

Поняття методології пізнавальної діяльності. Загальнонаукова методологія – конкретнонаукова методологія – технологія і методи дослідження.

Тема 1.2. Методологія і рівні педагогічних досліджень

Методологія педагогіки (конкретнонаукова). Основні положення: 1) вчення про структуру і функції педагогічного знання; 2) вихідні, ключові, фундаментальні педагогічні положення (теорії, концепції, гіпотези); 3) вчення про логіку і методи педагогічного дослідження; 4) вчення про способи використання одержаних знань для вдосконалення педагогічної практики (системи навчання і виховання).

Педагогічне дослідження. Систематичне цілеспрямоване вивчення педагогічних процесів і явищ за допомогою засобів методів педагогічної науки; вид пізнавальної діяльності, спрямований на розкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання і розвитку.

Принципи педагогічного дослідження: 1) об'єктивності й обумовленості педагогічних явищ (існують і розвиваються завдяки внутрішнім об'єктивним законам, суперечностям, причинно-наслідковим зв'язкам); 2) цілісного підходу у вивченні педагогічних явищ і процесів; 3) вивчення явища в розвитку; 4) вивчення конкретного явища у зв'язках і взаємодії з іншими явищами; 5) застосування комплексу взаємодоповнювальних методів для вирішення будь-якої наукової проблеми; 6) адекватності обраних методів суті предмета дослідження; 7) розгляду процесу розвитку як саморуху і саморозвитку, обумовленого притаманними йому внутрішніми суперечностями; 8) моральності (відмови від експерименту, здатного зашкодити особистості, освітньому процесу).

Мета педагогічного дослідження. Обґрунтування об'єктивних закономірностей навчання і виховання та застосування їх у навчально виховній практиці. Функції педагогічного дослідження: описувальна, пояснювальна, прогностична, практична та оцінювальна.

Основні рівні педагогічних досліджень: методологічний, теоретичний (конкретнонауковий), емпіричний. Методологічний спрямований на розбудову педагогічної теорії з урахуванням результатів попередніх досліджень, принципів і методів аналізу педагогічних явищ. Теоретичний - із передбаченням удосконалення і розвитку понятійного апарату педагогіки, всебічного пізнання об'єкта дослідження. Емпіричний - з акцентацією на об'єкті вивчення (явищі, процесі) та опертям на результати спостереження чи педагогічного експерименту.

Програма педагогічного дослідження, його проектування. Поняття методів, методики і техніки педагогічного дослідження. Класифікація методів педагогічного дослідження.

Типологія педагогічних досліджень. Фундаментальні, прикладні. Історико-педагогічні, порівняльні. Специфіка добору методів.

Науково-педагогічні спеціальності. Шифр педагогічної спеціальності. Особистість дослідника, його методологічна культура. Обізнаність із

актуальною і перспективною науково-педагогічною проблематикою.

Модуль II. Методи наукового дослідження

Тема 2.1. Емпіричні методи педагогічного дослідження

Метод педагогічного дослідження. Шлях, спосіб вивчення педагогічних процесів і явищ, розв'язання науково-педагогічних проблем. Класифікації методів наукових досліджень. Взаємозв'язок теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження. Емпіричні методи впедагогіці. Пізнання педагогічної дійсності.

Вивчення інформаційних науково-педагогічних джерел. Пошук інформаційних джерел. Види джерел: навчальна література, словники, довідники, каталоги, монографії, брошури, збірники статей, збірники матеріалів наукових конференцій, періодичні видання. Дисертації та автореферати дисертацій. Етапи роботи з науковою літературою: пошук інформації (загальне ознайомлення), оброблення (критичний аналіз, узагальнення, співставлення), обґрунтування основних напрямів власного дослідження. Укладання бібліографічного списку, його самостійне пізнавальне значення. Зворотньо-хронологічне ознайомлення з літературою. Засоби накопичення наукової інформації. Правила запису вихідних даних джерела. Теоретична робота з уточнення педагогічних понять. Спрямування на вид робіт із джерелом інформації в залежності від мети: загальне ознайомлення, виділення окремих фрагментів, детальне вивчення.

Педагогічне спостереження. Використання у педагогіці як самостійного методу та складової частини інших дослідницьких методів. Розроблення програми та фіксування даних про педагогічні явища. Протокол спостережень. Особливості позитивні (надається фактичний матеріал про перебіг педагогічних процесів) і негативні (суб'єктивність інтерпретації даних, невелика кількість досліджуваних). Види спостережень: безпосереднє та опосередковане, відкрите та приховане, неперервне та дискретне, довготривале та короткотермінове, самоспостереження.

Методи педагогічного опитування. Бесіда, інтерв'ю, анкетування. Переваги опитування як методу збору інформації: 1) вербальна інформація (більш багатовимірна, ніж невербальна); 2) можливість кількісного оброблення даних; 3) невеликі економічні витрати; 4) отримання інформації з різних сфер педагогічної дійсності. Використання як розвідувальних (на початку дослідження) і уточнювальних (у його підсумку).

Інтерв'ю. Метод збирання інформації у процесі усного безпосереднього спілкування.

Переваги бесіди: живий контакт дослідника з респондентами: індивідуалізація запитань, їх варіювання, додаткові уточнення; оперативна діагностика достовірності й повноти відповідей.

Анкетування - опитування у письмовій формі з допомогою попередньо підготовлених бланків. Структура анкети.

Вивчення педагогічної документації та результатів педагогічної діяльності. За формою фіксації інформації документи поділяються на:

письмові; архіви емпіричних даних у машиночитабельних формах; іконографічну документацію; фонетичні документи. Безпосереднє чи опосередковане відображення педагогічних, соціальних, психологічних явищ минулого (стаття, книга, огляд, акт обстеження тощо). Умовна класифікація архівних історико-педагогічних джерел: нормативні матеріали (інструкції, рішення, закони, постанови відповідних органів тощо); першоджереланаочно-виховних установ, навчальних закладів та органів освіти (класні журнали, щоденники, творчі учнівські роботи, протоколи та стенограми зборів, конференцій тощо); вторинні документи навчально-виховних закладів (опис, аналіз та узагальнення першоджерел і власних спостережень); особисті документи (анкети, записні книжки, листи тощо); мемуари; статистичні матеріали. Порівняльно-історичний метод.

Педагогічні документи за джерелом інформації: первинні (на основі безпосередньої реєстрації явищ та процесів, спостереження і бесід) та вторинні (як узагальнення первинних).

Педагогічний експеримент. Уплив дослідника на об'єкт шляхом створення штучних чи застосування звичайних умов, необхідних для виявлення відповідних його властивостей. Спосіб отримання інформації про кількісні та якісні зміни показників об'єкта, внаслідок дії на нього певних керованих і контрольованих чинників (змінних). Проводять за необхідності виявлення властивостей певного об'єкта, перевірки правильності теоретичних передбачень, демонстрації явища.

Етапи педагогічного експерименту: 1) підготовчий (розроблення конкретнометодологічного (методологія педагогіки) і методичного розділів програми педагогічного експерименту, формування належних умов для проведення педагогічного дослідження; 2) реалізаційний (наочно-практична діяльність експериментатора й обстежуваних, випробування, спостереження, контроль, вимірювання змінних, управління педагогічним експериментом тощо); 3) аналізу й узагальнення результатів (перетворення експериментального факту, отриманого на попередньому етапі, у факт педагогічної науки).

Метод експертно-педагогічної оцінки. Завдання педагогічної експертизи: традиційні (кількісна оцінка об'єктів за певною ознакою, упорядкування об'єктів і їх класифікація); нетрадиційні (написання сценаріїв, визначення ймовірності наступних подій тощо).

Особливості й умови застосування експертно-педагогічного методу: за неможливості прогнозування розвитку педагогічної системи на основі відомих законів; у разі необхідності експериментальної перевірки ходу педагогічного процесу; за наявності невизначених факторів, які не піддаються контролю; в умовах варіативності шляхів вирішення проблеми; за неповноти інформації, на основі якої приймається рішення.

Метод експертного оцінювання «Дельфі». Метод програмного прогнозування (запропонований В.М.Глушковым, поєднання методів «Дельфі» та «ПЕРТ»). Метод евристичного прогнозування. Метод колективної генерації ідей (мозкова атака). Метод кваліметрії (кількісне оцінювання).

Педагогічне тестування. Стандартизоване вимірювання індивідуальних вімінностей, властивостей, явищ. Застосування тестових методик у вивченні педагогічної дійсності. Поєднання з педагогічним експериментом. спостереженням, опитувальними методиками. Основний метод збирання емпіричного матеріалу в дослідженнях діагностувального характеру. Основні сфери використання тестування: а) освіта; б) професійна підготовка і відбір; в) психолого-педагогічне консультування.

Соціометрія як метод дослідження міжособистісних відносин, процесів виховання у групі. Соціометрична техніка (Дж.Моренно). Застосування у діагностуванні міжособових і міжгрупових відносин із метою їх зміни, поширення, вдосконалення в процесі виховання. Типологія соціальної поведінки людей в умовах групової діяльності, соціально-психологічна сумісність членів конкретних груп. Мета соціометричної процедури: а) дослідження рівня згуртованості-дифузності в групі; б) виявлення «соціометричних позицій» - співвідносного авторитету членів групи за ознаками симпатії-антипатії; в) визначення внутрішньогрупових підсистем, згуртованих утворень; г) прогнозування розвитку освітньо-виховних процесів, особистісно-соціального виховання.

Аналіз і узагальнення провідного педагогічного досвіду. Виявлення рівня навчально-виховного процесу, властивих йому суперечностей, нового і раціонального у практиці кращих учителів. Узагальнення новаторського педагогічного досвіду. Критерії передового педагогічного досвіду: новизна. результативність, актуальність. перспективність. стабільність. Етапи аналізу педагогічного досвіду: виявлення, описання, вивчення узагальнення. Дослідницькі прийоми (спостереження, фіксація) результатів, експертної оцінки та ін.) як складові аналізу педагогічного досвіду.

Метод педагогічної герменевтики. Пояснення індивідуального творчого педагогічного процесу, який характеризується відмовою від правил та науково-категоріальних схем, зверненням до емоційно-образних трактувань предмета дослідження, характерних як для повсякденних педагогічних уявлень, так і етнопедагогіки, художньої літератури, поезії. Евристична функція художньо-образних засобів, використовуваних у педагогічному дослідженні з метою стимулювання оригінальних педагогічних рішень.

Тема 2.2. Теоретичні методи педагогічного дослідження

Індукція та дедукція у педагогічних дослідженнях. Індукція - форма руху пізнання від емпіричного до теоретичного рівня, спосіб узагальнення. Шлях індуктивного виведення гіпотетичних висновків із відомих педагогічних тверджень, явищ, фактів. Дедукція - висновок, спрямований від загального до конкретного, виведений з одного чи низки тверджень. Роль дедуктивного методу дослідження у створенні поняттєвої системи педагогічного знання. Взаємозумовленість індуктивного і дедуктивного шляху пізнання та застосування у педагогічному дослідженні.

Аналіз і синтез педагогічних явищ. Взаємозв'язки та послідовність здійснення аналізу і синтезу в процесі вивчення педагогічних явищ. Аналіз - уявне або фактичне розкладення цілого на частини. Синтез - відновлення

цілісності предмета педагогічного дослідження в розмаїтті його виявлення. Аналіз та синтез у теоретичному педагогічному дослідженні.

Класифікація педагогічних явищ. Упорядкування і класифікація педагогічних явищ на основі визначення їх однорідності. Умови отримання вірогідних висновків у процесі порівняння: зіставлення тільки однорідних об'єктів чи понять, порівняння предметів за суттєвими ознаками.

Абстрагування та конкретизація педагогічного явища. Абстрагування процес уявного відокремлення певної властивості або ознаки предмета з метою більш глибокого його вивчення. Види абстракцій: узагальнювальна та ізолювальна. Педагогічна ідеалізація - граничний випадок абстрагування. Конкретизація - сходження від абстрактного до конкретного в аналізі педагогічного явища. Абстрагування, ідеалізація та конкретизація у педагогічному дослідженні.

Методи моделювання, порівняння, узагальнення в педагогічному дослідженні. Педагогічне моделювання. Непрямий, опосередкований метод науково-педагогічного дослідження об'єктів пізнання, базований на застосування моделі як засобу дослідження. Модель - штучна система, яка відображає з певною точністю властивості досліджуваного педагогічного об'єкта. Педагогічна модель. Мета створення педагогічної моделі. Види педагогічних моделей: матеріальні та уявні (ідеальні). Ідеальні педагогічні моделі: наочно-образні, знакові (символічні), математичні (графіки, формули, програми). Евристична роль педагогічного моделювання в одержанні нових знань. Приклади моделювання педагогічних явищ.

Педагогічне порівняння. Процес зіставлення педагогічних явищ або предметів із метою встановлення схожості чи відмінності між ними, а також віднайдення спільного, властивого об'єктам педагогічного дослідження. Безпосереднє або опосередковане порівняння педагогічних явищ/об'єктів (через зіставлення з третім об'єктом - еталоном).

Педагогічне узагальнення - логічний процес переходу від поодинокого до загального чи від менш до більш загального педагогічного знання, форма відображення ознак і якостей педагогічних явищ.

Ідеалізація та формалізація у педагогічному дослідженні. Ідеалізація-розумова дія, пов'язана з утворенням понять про умовні педагогічні об'єкти, яких не існує в дійсності та які не відтворюються в педагогічному досліді. Це процес конструювання понять про об'єкти, які в дійсності не існують, але мають прообрази в педагогічній практиці. Ідеалізовані об'єкти вважаються граничними випадками реальних об'єктів і обираються як засіб їх наукового аналізу та основа побудови педагогічної теорії. Мета ідеалізації - позбавити реальні педагогічні об'єкти низки притаманних їм властивостей і надати їм (уявно) певних гіпотетичних педагогічних властивостей.

Формалізація як метод пізнання педагогічних об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучних мов (наприклад, мови математики, програмування тощо).

Метод педагогічної екстраполяції - розповсюдження закономірностей або тенденцій досліджуваного педагогічного об'єкта, які спостерігаються на певному часовому інтервалі, на інший часовий інтервал. Основна функція -

прогностична. У педагогічній науці й практиці застосовується в розробленні навчальних планів, програм, професіограм, кваліфікаційних характеристик. Рівні використання в педагогічних дослідженнях: якісний або описовий; кількісний або статистичний.

Уявний педагогічний експеримент. Створення ідеального об'єкту (на основі теоретичних і емпіричних знань), що співвідноситься з педагогічною дійсністю та імітує ситуацію реального педагогічного експерименту. Етапи: формулювання завдань і створення експериментальної ситуації; формування уявної моделі педагогічного експерименту; прогнозування та аналіз можливих експериментальних результатів.

Тема 2.3. Педагогічний експеримент

Дослідження у спеціально створених педагогічних умовах шляхом внесення в нього принципово важливих змін у відповідності з поставленими педагогічними завданнями та висунутою гіпотезою. Завдання педагогічного експерименту. Встановлення співвідношення між досліджуваними педагогічними явищами, їх кількісний і якісний опис. Інтерпретація факторів впливу на педагогічний процес. Активний фактор (яким дослідник маніпулює в умовах педагогічного експерименту), пасивний фактор (залишається незмінним). Види педагогічного експерименту: природний та лабораторний; констатувальний (діагностичний, контрольний), пошуковий і формувальний (перетворювальний). Структура педагогічного експерименту: паралельна, послідовна. Вимоги до підбору експериментальної та контрольної груп. Планування експерименту у відповідності до вимог вірогідності, надійності, репрезентативності отримуваних даних. Результативність педагогічного дослідження. Вибір критеріїв та параметрів оцінювання педагогічного явища.

Тема 2.4. Статистичне і математичне оброблення результатів педагогічного дослідження

Використання математичних методів у педагогічному дослідженні.

Ймовірний характер педагогічних явищ, багатозначність зв'язків між причиною і наслідком та їх статистичні залежності. Поняття виміру як встановлення відповідності між явищами і числами. Шкали вимірювань. Генеральна статистична сукупність та вибірка одержаних у процесі спостереження кількісних даних. Ряд розподілу і його графічна ілюстрація у вигляді гістограми, полігону. Середні величини сукупності (середня арифметична, медіана, мода). Варіації і розмах варіювання. Середній квадрат відхилень (дисперсія) і середнє квадратичне відхилення. Кореляційний зв'язок між досліджуваними явищами (в шкалі порядку - ранговий коефіцієнт кореляції Спірмена, у шкалі відносин чи інтервалів - коефіцієнт кореляції Пірсона). Зміст та якісна інтерпретація кількісних характеристик досліджуваного явища. Підвищення ступеня вірогідності та об'єктивності оцінки одержаних експериментально-педагогічних даних.

Модуль III. Організація і технологія педагогічних досліджень

Тема 3.1. Специфіка і особливості педагогічних досліджень

Урахування особливостей педагогічних явищ і процесів у педагогічних дослідженнях (неоднозначність перебігу; неповторність вторинного експерименту; участь у педагогічних процесах осіб будь-яких вікових категорій; уможливлення об'єктивних висновків багаторазовими спостереженнями).

Види педагогічних досліджень: теоретичні та емпіричні, фундаментальні й прикладні, якісні й кількісні, історико-педагогічні, порівняльні (компаративні).

Фундаментальні педагогічні дослідження. Спрямованість на розкриття сутності педагогічних явищ, пошук прихованих основ педагогічної діяльності, наукове обґрунтування педагогічної дійсності; розв'язання проблем педагогічної теорії; пізнання базисних засад функціонування педагогічних систем чи їхніх окремих елементів. Прикладні педагогічні дослідження. Зорієнтованість на вирішення проблем педагогічної практики; пошук шляхів ефективного використання базисних засад у конкретних педагогічних об'єктах. Особливості історико-педагогічних, експериментальних (емпіричних), порівняльних (компаративних) досліджень з педагогіки.

Характеристика напрямів досліджень у галузі педагогічних наук.

13.00.04 - теорія та методика професійної освіти - галузь педагогічної науки, яка досліджує мету, зміст, методи, організаційні форми та засоби професійної освіти. Класифікаційні ознаки спеціальності: за рівнем організації педагогічного процесу: професійно-технічна освіта, вища освіта, післядипломна освіта, дистанційна освіта, самоосвіта, освіта дорослих; професійне навчання на виробництві; за видами об'єктів педагогічного впливу: учні професійно-технічних училищ, студент и (курсанти) вищих навчальних закладів усіх спеціальностей; слухачі системи післядипломної фахової освіти; слухачі центрів зайнятості та навчальних підрозділів на виробництві; за структурною складовою педагогічної науки: історія та теорія професійної освіти, часткові дидактики; за галузевою складовою педагогічної науки (за галузями підготовки фахівців): усі види галузевої освіти; за характером досліджень: фундаментальні, прикладні, порівняльні; за психофізичним станом суб'єктів освіти: суб'єкти освіти в нормі, суб'єкти освіти з особливими потребами. Основні напрями досліджень: історія розвитку професійної освіти та її окремих галузей, теоретико-методологічні основи професійної освіти; порівняльна професійна педагогіка; проблеми сучасного підручника для професійної освіти; теорія та методика ступеневої освіти у професійних навчальних закладах та ін.

Основні напрями досліджень: структура, рушійні сили та закономірності навчального процесу; теорія змісту загальної середньої, вищої та післядипломної освіти; особистісно орієнтовані дидактичні системи й технології; мотивація учіння як дидактична проблема та ін.

Тема 3.2. Технологія педагогічних досліджень (основні етапи)

Вибір та обґрунтування теми педагогічного дослідження. Сутність понять: науковий напрям, наукова проблема, наукова тема. Етапи постановки (вибору) теми педагогічного дослідження. Перший етап - формулювання

проблеми. На основі аналізу суперечностей досліджуваного напряму формулюється основне питання (проблема) і в загальних рисах - очікуваний результат. Другий етап - розроблення структури проблеми. Виділяються теми, підтеми, питання. Третій етап - визначення актуальності проблеми на даному етапі розвитку науки. Обґрунтовуються вимоги до формулювання теми педагогічного дослідження та його термінологічного апарату.

Аналіз стану досліджуваної проблеми. Особливості аналітичного огляду літератури з теми дослідження.

Розроблення гіпотези педагогічного дослідження. Сутність взаємозв'язок понять «наукова ідея» і «гіпотеза». Гіпотеза дослідження - припущення, яке дає можливість на основі ряду фактів зробити висновок про існування об'єкта, зв'язку або причини явища. Воно не може вважатися доведеним. Види гіпотез у науково-педагогічних працях: описові, пояснювальні, описово-пояснювальні; теоретичні та емпіричні. Логіка формулювання змісту гіпотези. Стадії розвитку гіпотези.

Розроблення концепції педагогічного дослідження як системи взаємопов'язаних наукових положень, використовуваних дослідником для досягнення результату.

Науковий апарат педагогічного дослідження. Формулювання мети і завдань. Вибір об'єкта, предмета дослідження. Сутність і взаємозв'язок понять «об'єкт дослідження», «предмет дослідження». Особливості їх формулювання.

Технологія дослідження. Розроблення програми дослідження. Сутність та особливості виконання природного і лабораторного, констатувального, пошукового та формувального, зондувального і перевіркового, порівняльного і перехресного, класичного і багатофакторного педагогічних експериментів. Складові педагогічного експерименту: діагностувальний, прогностичний, організаційний, практичний, узагальнювальний, упроваджувальний етапи.

Оброблення, узагальнення, апробація результатів дослідження.

Формулювання висновків і пропозицій (рекомендацій) щодо подальших напрямів дослідження заявленої проблеми.

Оформлення результатів дослідження (усне і письмове). Монографія.

Наукова стаття. Препринт. Тези доповідей, матеріали наукової конференції. Правила оформлення публікації.

Тема 3.3. Організація і зміст науково-педагогічного дослідження

Науково-дослідна робота докторантів, її сутність, завдання, напрями організації, завдання, форми з урахуванням специфіки вищого навчального закладу.

Особливості написання, оформлення та захисту наукового реферату, проекту, магістерської, дисертаційної роботи з педагогічної проблематики. Загальна характеристика цих видів робіт (формулювання теми дослідження, розроблення структури роботи, визначення актуальності досліджуваної проблеми, оформлення наукового апарату), основні вимоги до формулювання наукової новизни, практичного значення, апробації і впровадження результатів магістерського/дисертаційного педагогічного дослідження. Оформлення додатків. Бібліографічний апарат науково-

педагогічних досліджень. Правила бібліографічного опису літературних та документальних джерел, наведення і оформлення цитат та бібліографічних посилань у текстах науково-педагогічних робіт. Пошук інформації у процесі виконання наукової роботи. Електронний пошук наукової інформації. Підготовка, порядок та процедура прилюдного захисту.

Поняття плагіату. Моральна та юридична відповідальність дослідника за запозичення інформації.

Тема 3.4. Наукові публікації: поняття, вимоги, методика підготовки

Поняття публікації. Функції наукових публікацій. Міжнародні та національні наукометричні бази. Електронні наукові видання. Значення друкованих публікацій. Державна регламентація видавничої продукції, термінів та визначень основних видів видань. Науково-дослідні публікації: монографія, автореферат дисертації, препринт, тези доповідей, збірник наукових праць. Джерелознавчі публікації. Періодичні та неперіодичні видання. Види наукових неперіодичних видань: книга, брошура, листівка. Наукова стаття як вид наукової публікації. Оглядові, проблемні та метрологічні наукові статті. Вимоги до змісту наукових статей. Структура наукової статті. Нормативний та оптимальний обсяги наукової статті. Вимоги до публікації наукових статей для здобувача наукового ступеня. Функції наукових статей: дослідницька, оціночна, презентаційна, комунікативна. Наукова монографія як вид наукової публікації. Нормативні вимоги до структури, обсягу, рецензування, тиражу, наявності міжнародного стандартного номера ISBN. Основні відмінності між дисертацією й монографією. Тези наукової доповіді (повідомлення). Основні вимоги до обсягу, структури та оформлення тез наукової доповіді.

Організація роботи з міжнародними і реферативними базами даних та наукометричними платформами. Наукометрична база даних– бібліографічна і реферативна база даних, інструмент для відстеження цитованості наукових публікацій. Міжнародні наукометричні бази даних. Критерії добору міжнародних наукометричних баз даних відкритого доступу

Наукометрична платформа Web of Science: бази даних Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index, Arts & Humanities Citation Index та Conference Proceedings Citation Index. Наукометрична платформа SciVerse Scopus.

Основні наукометричні показники. Індекс цитування. Індекс Хірша (h-index). Імпакт-фактор (ІФ або IF). Український індекс наукового цитування (УІНЦ).

IV. Зразки індивідуальних тьюторських занять/програм.

Тьюторське заняття. Програма 1.

1. Пояснити співвідношення проблеми, об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження.
2. Виписати в словник ключові поняття теми «Категоріальний апарат педагогічного дослідження» та пояснити їх.

3. Визначити наукові підходи до класифікації методів педагогічних досліджень.
4. Обґрунтувати науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза) педагогічного дослідження: «Формування професійної компетентності майбутнього викладача вищої школи засобами тренінгових технологій».
5. Ознайомитись з організацією і проведенням експериментально-педагогічного дослідження у запропонованих викладачем науково-дослідних роботах. Конспектування змісту етапів, особливостей організації педагогічного експерименту (за однією з проаналізованих робіт).
6. Підготувати запитання до тьютора-консультанта.

Тьюторське заняття. Програма 2.

1. Охарактеризувати поняття "науковий метод".
2. Виписати в словник ключові поняття теми «Види і структура педагогічного дослідження» та пояснити їх.
3. Здійснити порівняльний аналіз методів спостереження і педагогічного експерименту.
4. Обґрунтувати науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза) педагогічного дослідження: «Формування позитивного іміджу майбутнього викладача закладу вищої освіти»
5. Ознайомитись з організацією і проведенням експериментально-педагогічного дослідження у запропонованих викладачем науково-дослідних роботах. Конспектування змісту етапів, особливостей організації педагогічного експерименту (за однією з проаналізованих робіт).
6. Підготувати запитання до тьютора-консультанта.

Тьюторське заняття. Програма 3.

1. Розкрити особливості роботи з архівними джерелами.
2. Виписати в словник ключові поняття теми «Методологічні основи наукового пошуку, вибір теми та обґрунтування проблеми» та пояснити їх.
3. Охарактеризувати процеси апробацій і впровадження результатів педагогічних досліджень.
4. Обґрунтувати науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза) педагогічного дослідження: «Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі».
5. Ознайомитись з організацією і проведенням експериментально-педагогічного дослідження у запропонованих викладачем науково-дослідних роботах. Конспектування змісту етапів, особливостей організації педагогічного експерименту (за однією з проаналізованих робіт).
6. Підготувати запитання до тьютора-консультанта.

Тьюторське заняття. Програма 4.

1. Проаналізувати основні критерії передового педагогічного досвіду.

2. Виписати в словник ключові поняття теми «Методи теоретичного рівня дослідження» та пояснити їх.
3. З'ясувати тенденції розвитку історико-педагогічних досліджень, ух значення для сучасних освітніх процесів.
4. Обґрунтувати науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза) педагогічного дослідження: «Педагогічні умови формування критичного мислення майбутніх викладачів ЗВО»
5. Ознайомитись з організацією і проведенням експериментально-педагогічного дослідження у запропонованих викладачем науково-дослідних роботах. Конспектування змісту етапів, особливостей організації педагогічного експерименту (за однією з проаналізованих робіт).
6. Підготувати запитання до тьютора-консультанта.

Тьюторське заняття. Програма 5.

1. Проаналізувати особливості методів теоретичного рівня дослідження.
2. Виписати в словник ключові поняття теми «Методи емпіричного рівня дослідження» та пояснити їх.
3. Дати характеристику методу узагальнення передового педагогічного досвіду у порівнянні з педагогічним експериментом.
4. Обґрунтувати науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза) педагогічного дослідження: «Ідея єдності освітнього і наукового простору університету в контексті Болонського реформування (1999 - 2012 рр.)».
5. Ознайомитись з організацією і проведенням експериментально-педагогічного дослідження у запропонованих викладачем науково-дослідних роботах. Конспектування змісту етапів, особливостей організації педагогічного експерименту (за однією з проаналізованих робіт).
6. Підготувати запитання до тьютора-консультанта.

Тьюторське заняття. Програма 6.

1. Розкрити специфіку методів емпіричного рівня дослідження.
2. Виписати в словник ключові поняття теми «Вивчення інформаційних джерел та аналіз педагогічного досвіду» та пояснити їх.
3. Розкрити особливості застосування теоретичних педагогічних методів у компаративному педагогічному дослідженні.
4. Обґрунтувати науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза) педагогічного дослідження: «Формування професійної компетентності майбутніх викладачів ЗВО»
5. Ознайомитись з організацією і проведенням експериментально-педагогічного дослідження у запропонованих викладачем науково-дослідних роботах. Конспектування змісту етапів, особливостей організації педагогічного експерименту (за однією з проаналізованих робіт).
6. Підготувати запитання до тьютора-консультанта

Тьюторське заняття. Програма 7.

1. Охарактеризувати етапи уявного педагогічного експерименту,
2. Виписати в словник ключові поняття теми «Оформлення результатів наукового дослідження. Завершальні етапи дослідної роботи» та пояснити їх.
3. Порівняти технологію реального і уявного педагогічних експериментів.
4. Обґрунтувати науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза) педагогічного дослідження: «Педагогічні умови формування мотивації до навчально-пізнавальної діяльності студентів першого курсу».
5. Ознайомитись з організацією і проведенням експериментально-педагогічного дослідження у запропонованих викладачем науково-дослідних роботах. Конспектування змісту етапів, особливостей організації педагогічного експерименту (за однією з проаналізованих робіт).
6. Підготувати запитання до тьютора-консультанта.

Тьюторське заняття. Програма 8.

1. Охарактеризувати поняття "науковий метод".
2. Виписати в словник ключові поняття теми «Якісна та кількісна обробка дослідницьких результатів» та пояснити їх.
3. Розкрити значення рубрик «наукова новизна» і «практичне значення» результатів педагогічного дослідження.
4. Обґрунтувати науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза) педагогічного дослідження: «Формування компетентності майбутнього викладача вищої школи у процесі професійно-педагогічної підготовки».
5. Ознайомитись з організацією і проведенням експериментально-педагогічного дослідження у запропонованих викладачем науково-дослідних роботах. Конспектування змісту етапів, особливостей організації педагогічного експерименту (за однією з проаналізованих робіт).
6. Підготувати запитання до тьютора-консультанта.

IV. Засоби діагностики успішності навчання (форми і методи поточного і підсумкового контролю)

Навчальні досягнення аспірантів із дисципліни "Організація експериментальної діяльності в галузі «Професійна освіта»" оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

У процесі оцінювання навчальних досягнень аспірантів застосовуються такі методи:

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.

Методи письмового контролю: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, письмова відповідь на питання, звіт, проект, есе.

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

1. Азарова Л.С. Українська мова професійного спілкування навч. посібник / Л.С.Азарова, Н.Й.П'яст, Т.Ю.Іванець. - К., 2008. - 156 с.
2. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту / В.П.Андрущенко. - К.: Знання України, 2008. - 819 с.
3. Баскаков А.Я. Методология научного исследования учеб. пособие / А.Я.Баскаков, Н.В.Туленков. - К., 2002. - 216 с.
4. Бойко А.М. Виховання людини: нове і вічне / А.М.Бойко. - Полтава: Техсервіс, 2006. - 568 с.
5. Болонский процесс. Основополагающие материалы: пер. с англ. / Сост. А.Х.Бурцев, В.А.Звонова. - М.: Финансы и статистика, 2007. - 88 с.
6. Брызгалова С.И. Введение в научно-педагогическое исследование: учеб. пособ. / С.И.Брызгалова. - Калининград: Изд-во КГУ, 2003. - 151 с.
7. Булах І.Є. Створюємо якісний тест: навч. посібник / І.Є. Булах, М.Р. Мруга. - К., 2006. - 143 с.
8. Вітвицька С.С. Основи педагогтики вищої школи навч. посібник / С.С. Вітвицька. - К., 2003. - 265 с.
9. Вітвицька С.С. Практикум з педагогтики вищої школи : навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С.С. Вітвицька. - К., 2005. - 396 с.
10. Валеев Г.Х. Методология и методы психолого-педагогических исследований: учеб. пособ. / Г.Х.Валеев. - Стерлитамак: Стерлитамак. гос. пед. ин-т, 2002. - 134 с.
11. Волков Ю.Г. Диссертация: подготовка, защита, оформление практическое пособие / Ю.Г.Волков; под ред. Н.И.Загузова. - М., 2004. - 185с.
12. Воротіна Л.І. Магістерська робота: методика написання і захисту навч. посібник / Л.І.Воротіна, В.Є.Воротін, С.О.Гуткевич. - К., 2004. - 81с.
13. Гончаренко С.У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. для студ., магістрів, аспірантів і викладачів вищих навч.закл. / С.У.Гончаренко, П.М.Олійник, В.К.Федорченко, Н.А.Фоменко, Л.Л.Поважна / ред. Семен Устимович Гончаренко, Павло Миколайович Олійник, - К.: Вища школа, 2003. - 323с.
14. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження / с.у.гончаренко. - К.- Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. - 278 с.
15. Гребенев И.В. Дидактика предмета и методика обучения И.В.Гребенев//Педагогика.-2003.- № 1 -С. 14-21.
16. Дем'яненко Н.М. До обґрунтування феномену «наукова школа» / Н.М.Дем'яненко // Історико-педагогічні студії: науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. - К., 2008. - Вип. 2. - С. 176 - 179.
17. Дем'яненко Н.М. Інноваційні підходи до підготовки педагогічних кадрів /

- Н.М. Дем'яненко // Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. Педагогічні науки. - Полтава, 2012. - Вип. 54. - С. 46 - 54.
18. Дем'яненко Н.М. Контекстність підготовки майбутнього педагога: теоретичні підходи. напрями реалізації / Н.М. Дем'яненко // Проблеми освіти. - 2012. - №70. - Ч. 1. - С. 36 - 42.
 19. Дем'яненко Н.М. Підготовка педагогічних кадрів: пошук інноваційної моделі / Н.М. Дем'яненко // Рідна школа. - 2012. - № 4 - 5. - С. 32 - 38.
 20. Дем'яненко Н.М. Програма кандидатського іспиту зі спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки / В.Л.Луговий, Н.М.Дем'яненко, В.К.Майборода. К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, інститут вищот освіти НАПН України, 2010. - 36 с.
 21. Дем'яненко Н.М. Світові тенденції розвитку вищої освіти: диверсифікація магістратури / Н.М.Дем'яненко // Проблеми освіти: науковий зб. - 2010. - Вип. 63. - Ч. 1. - С. 18 - 24.
 22. Довідник офіційного опонента. Збірник нормативних документів та інформаційних матеріалів з питань експертизи дисертаційних досліджень / упор. Ю.І.Цеков; за ред. Р.В.Бойка. - К., 2008. - 64 с.
 23. Драйпер Г. Революція в навчанні / Гордон Драйнер, Джанет Вос; перекл. з англ. М.Олійник. - Львів: Літопис, 2005. - 942 с.
 24. Дудченко А.А. Основы научных исследований: учеб. пособие / А.А. Дудченко. - К.: Знання, 2000. - 114 с.
 25. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень, - К.: Юрінком інтер, 2008. - 1040 с.
 26. Загвязинский В. Методология и методы психолого-педагогического исследования / В.Загвязинский, Р.Атаханов. - М.: Академия, 2003. - 345 с.
 27. Законодавство України про освіту. Збірник законів. К.: Парламентське видавництво, 2002. - 159 с.
 28. Ковальчук В.В. Основы научных исследований. Навчальний посібник / В.В.Ковальчук, Л.М.Моїсєєв. - К. : Професіонал, 2005. - 240 с.
 29. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О.В.Овчарук. - К.: «Кл.С.», 2004. - 112 с.
 30. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / О.В.Крушельницька. - К. : Кондор, 2009. - 206 с.
 31. Кузьмінський А.І. Тест навчальних досягнень особистості як засіб педагогічного вимірювання / А.І.Кузьмінський, В.Л.Єфіменко, - Черкаси, 2002. - 64 с.
 32. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: підручник Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. - К., 2003. - 328 с.
 33. Кушнер Ю.З. Методология и методы педагогического исследования: учебно-методическое пособие Ю.З.Кушнер. - Могилев: МГУ им. А.А.Кулешова. 2001. - 66 с.
 34. Лозова В.І. Педагогічний експеримент / В.І.Лозова // Актуальні питання навчання та виховання особистості: зб. наукових статей / за ред. В.М.Гриньової. - Х., 2008. - Вип. 2. - 142 с.
 35. Магістерська робота. Методичні рекомендації та вимоги до написання та

- оформлення: Для студ. спец. "Дошкільне виховання" освітньо-кваліфікаційного рівня "Мапстр". - К., 2001. - 25 с.
36. Майборода В.К. Методика підготовки і оформлення рукопису та автореферату дисертацій / В.К.Майборода. Чернігів: ЧНПУ імені Т.Г.Шевченка, 2012. - 228 с.
37. Методика організації науково-дослідної роботи / за заг. ред. Г.І.Артемчик. - К., 2000.
38. Методичні рекомендації до написання і оформлення магістерських робіт для магістрантів спеціальності "Педагогіка вищої школи" / упор. І.М. Кравченко. - К., 2009. - 56 с.
39. Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень (в першоджерелах, лекціях та практичних завданнях): навчальний посібник / Борисик С.О., Конончук А.І., Яковець Н.І., Щербина Ю.М. - Ніжин: Ред.-вид. відділ НДПУ ім. М.Гоголя, 2002. - 287 с.
40. Методологія і організація наукових досліджень: програма курсу (для магістрів) / Київський національний торговельно-економічний ун-т / уклад. С.В.Синяков. - К. : КНТЕУ, 2003. - 22с.
41. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 - 2021 рр. Офіційне видання. - К.: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2011. - 32 с.
42. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.уклад. : І.І.Бабин, Я.Я.Болубаш, А.А.Гармаш й ін.; за ред. Д.В.Табачника і В.Г.Кременя. - К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. - 100 с.
43. Новиков А.М. Методологія образования / А.М.Новиков. - М., 2002. - 314 с. Нормативно правове забезпечення освіти: У 4 ч. - Х.: Видав. гр. «Основа», 2004. - Ч. 1. - 144 с.
44. Новиков А.М. Методологія образования. - М., 2002. - 234 с.
45. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000005 "Педагогіка вищої школи" кваліфікації 231 "Викладач університетів та вищих навчальних закладів": Галузевий стандарт вищої освіти України; Наказ МОН України від 31.03.2005 р № 193 / Красильникова Г.В., Левківський К.М., Науменко І.М., Носенко Е.Л., Петренко В.Л., Присенко М.О. - К., 2005. - 76 с.
46. Основи методології та організації наукових досліджень. Навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 352 с.
47. Основи наукових досліджень: методологія, організація, оформлення результатів : навчальний посібник / Головій В.М., Кузькін Е.Ю., Піддубна Л.В., Кузьменко В.М., Ярмак О.В. - К.: Хай-Тек Прес. 2010. -344 с.
48. Основні напрями досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні. - К.: НАПН, 2011.
49. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. - К., 2005. - 399 с.
50. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б.М.Бим-Бад. - М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. - 528 с.
51. Педагогіка вищої школи: підручник за ред. В.Г. Кременя, В.Л.

- Андрущенко, В.І. Лугового. - К.: Педагогічна думка, 2009. - 256 с.
52. Педагогічний словник / за ред. М.Д.Ярмаченка. - К.: Педагогічна думка, 2001. - 516 с.
53. Про освіту. Збірник законів. - Х.: ПП «ГВІНІ», 2005. - 240 с.
54. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навч. посібник / І.С. П'ятницька-Позднякова. - К., 2003. - 116 с
55. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька / О.П.Рудницька. - К.: 2002. - 270 с.
56. Руснак І. Магістерська робота з педагогіки: навчально-методичний посібник / іван Руснак, Світлана Романюк. - Чернівці: Рута, 2005. - 208 с.
57. Сидоренко В.К. Основи наукових досліджень / В.К. Сидоренко. - К. РНКЦ "ДІНІТ", 2000. - 259 с.
58. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб. / З.І. Слєпкань - К., 2005. - 239 с.
59. Соловей М.І. Організація та методика проведення науково-педагогічних досліджень студентами вищих навчальних закладів : посібник для студ. вищ. навч. закладів / Соловей М.І., Спіцин Є.С., Потапенко К.К., Шалік З.М. - К., 2004. - 143 с.
60. Спіцин Є.С. Організація науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі / Є.С.Спіцин, С.М.Назаров. - К.: КДЛУ, 2001. - 63 с.
61. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень: підручник Д.М.Стеченко, О.С.Чмир. 2.вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2007. - 317с.
62. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О.В.Сухомлинська. - К.: АЛІН., 2003. - 68 с.
63. Сухомлинська О.В. Методологія історико-педагогічного дослідження / О.В.Сухомлинська // Педагогічна і психологічна науки в Україні. - К.: Педагогічна думка, 2007. - Т. 1. - С. 36 - 51.
64. Таланова Ж.В. Докторська підготовка у світі та Україні / Ж.В.Таланова. - К.: Міленіум, 2010. - 476 С.
65. Теорія і практика наукових досліджень: метод. рек. до виконання курсових, дипломних та магістерських робіт для бакалаврів, студ. та магістрантів ВНЗ / Кам'янець-Подільський держ. ун-т / Наталія Олексіївна Урсу (авт.-упоряд.). - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський держ. ун-т. Інформаційно-видавничий відділ, 2004. - 33с.
66. Тормоса Ю.Г. Основи наукових досліджень: навч-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / Ю.Г. Тормоса. - К., 2003. -76 с.
67. Ушаков Е.В. Введение в философию и методологию науки: учеб. / Е.В. Ушаков. - М., 2005. - 528 с.
68. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій посібник для студ. вищ. навч. закл. / А.С. Філіпенко. - К., 2004. - 208 с.
69. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула. - К. : Академвидав. 2010. - 456 с.
70. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / Г.С. Цехмістрова. - К., 2006. - 240 с.
71. Черній А.М. Дисертація як кваліфікаційна наукова праця: посіб. / А.М. Черній. - К., 2005. - 232 с.

- 72.Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. - К., 2008. - 310 с.
- 73.Шкабара І.Е. Проблемно-генетический анализ как метод историко-педагогического исследования / Шкабара И.Е. // Педагогика. - 2003. -№ 27. - С.21-25.